

BIBLIOTHECA INDICA:
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, No. 1423.

(BARDIC AND HISTORICAL SURVEY OF RAJPUTANA.)

Veli Krisana Rukamanī ri
Rāthōra rāja Prithi Rāja ri kahī.

EDITED BY

DR. L. P. TESSITORI.

PART I:

DIŪGAḶA TEXT
with Notes and Glossary.

CALCUTTA:

PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 1, PARK STREET.
1919.

LIST OF BOOKS FOR SALE

AT THE LIBRARY OF THE

ASIATIC SOCIETY OF BENGAL,

No. 1, PARK STREET, CALCUTTA,

AND OBTAINABLE FROM

The Society's Agent—

Mr. BERNARD QUARITCH, 11, Grafton Street, New Bond Street, London, W.

Complete copies of those works marked with an asterisk * cannot be supplied—some of the Fasciculi being out of stock.

BIBLIOTHECA INDICA.

Sanskrit Series.

	Rs. As.
Açhvaidyaka, Fasc. 1-5 @ -/10/- each	3 2
Advaitachintā Kaustubha, Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1 14
Agni Purana (Text), Fasc. 1-14 @ -/10/- each	8 12
*Aitareya Aranyaka of Rig-Veda (Text), 2-4 @ -/10/- each	1 14
Aitarēya Brāhmana, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-5, Vol. IV, Fasc. 1-8 @ -/1/- each	14 0
Aitareyalocana	2 0
Amarakosha, Fasc. 1-2	4 0
*Anu Bhasyam (Text), Fasc. 2-5 @ -/10/- each	2 8
Anumona Didhiti Prasarini, Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1 14
*Aphorisms of Sandilya (English), Fasc. 1 @ 1/-	1 0
Aṣṭasāhśrikā Prajāpāramitā, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	3 12
Atharvana Upanishads (Text), Fasc. 2-5 @ -/10/- each	2 8
Ātmātattvaviveka, Fasc. 1-2	1 4
Avadhāna Kalpalatā (Sans. and Tibetan), Vol. I, Fasc. 1-13, Vol. II, Fasc. 1-11 @ 1/- each	24 0
Bālam Bhaṭṭi, Vol. I, Fasc. 1-2, Vol. II, Fasc. 1 @ -/10/- each	1 14
Bauddhastotrāsaṅgraha	2 0
Baudhāyana Śrauta Sūtra, Fasc. 1-3; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-2 @ -/10/- each	6 4
Bhamati (Text), Fasc. 5-8 @ -/10/- each	3 2
Bhasavṛitty	0 10
Bhāṭṭa Dīpikā, Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1-2 @ -/10/- each	5 0
Bodhicaryāvatāra of Cāntideva, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	4 6
Brahma Sūtras (English), Fasc. 1 @ 1/-	1 0
Bṛhaddevatā, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	2 8
Bṛhadharma Purāṇa, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	3 12
Çatadūṣaṇī, Fasc. 1-2 @ -/10/- each	1 4
Catalogue of Sanskrit Books and MSS., Fasc. 1-4 @ 2/- each	8 0
*Çatapatha Brāhmana, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-5; Vol. III, Fasc. 1-7; Vol. V, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	14 6
Ditto Vol. VI, Fasc. 1-3 @ 1/4/- each	3 2
Ditto Vol. VII, Fasc. 1-5 @ -/10/-	3 2
Ditto Vol. IX, Fasc. 1-2	1 4
Çatasāhśrikā prajāpāramitā, Part I, Fasc. 1-13, Part II, Fasc. 1 @ -/10/- each	11 14
*Çaturvargy Chintāmani, Vol. II, Fasc. 1-25; Vol. III, Part I, Fasc. 1-13, Part II, Fasc. 1-10; Vol. IV, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	36 14
Ditto Vol. IV, Fasc. 7 @ 1/4/- each	1 4
Ditto Vol. IV, Fasc. 8-10 @ -/10/-	1 14
*Çandah Sūtra (Text), Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1 14
Çlokavartika (English), Fasc. 1-7 @ 1/4/- each	8 12
*Çranta Sūtra of Āpastamba (Text), Fasc. 2-17 @ -/10/- each	10 0
*Çranta Sūtra of Çāṅkhāyana, Vol. I, Fasc. 1-7; Vol. II, Fasc. 1-4; Vol. III, Fasc. 1-4; Vol. IV, Fasc. 1 @ -/10/- each	10 0
Çri Bhasyam (Text), Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1 14
Çri Çantinātha Charita, Fasc. 1-4	2 8
Dāna Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-2 @ -/10/- each	1 4
*Dasa Rupa (Text), Fasc. 2-3 @ -/10/- each	1 4

BIBLIOTHECA INDICA:
A
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS

PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.

NEW SERIES, No. 1423.

BARDIC AND HISTORICAL SURVEY OF RAJPUTANA.

Veli Krisana Rukamanī ri
Rāthōra rāja Erithi Rāja ri kahi.

EDITED BY
DR. L. P. TESSITORI.

PART I:
DĪṄĀLA TEXT
with Notes and Glossary.

~~~~~

CALCUTTA:
PRINTED AT THE BAPTIST MISSION PRESS,
AND PUBLISHED BY THE
ASIATIC SOCIETY, 1, PARK STREET.
1919.

P-961-K7

21067

SL NO. 0229-12

INTRODUCTION.

This " *Veli* of Kṛṣṇa and Rukmiṇī " by Rāthōṛa Prithī Rāja of Bikaner, which I have the privilege to edit for the first time in the present volume, is one of the most fulgent gems in the rich mine of the Rajasthani literature. Composed in the luminous days of Akbar, this masterpiece of the Rajput muse has been awarded the palm by the consensus of all the bards who have sat in the tribunal of critic from those times to this day. The contemporary bard who hailed the apparition of the new star in the Parnassian sky as " a fifth Veda or a ninetieth Purāṇa " ¹ was, in a grossly inappropriate but very expressive language, only giving vent to his unbounded admiration; while the other bard who pictured the *Veli* as " a veritable creeper of ambrosia spreading in luxuriant growth all over the earth," ² was at the same time proclaiming the immortality of the poem and foretelling the immense diffusion which it was destined to obtain in the land of Dīngāḷa. In a less picturesque, but more accurate language, one would say to-day that this little poem by Prithī Rāja is one of the most perfect productions of the Dīngāḷa literature, a marvel of poetical ingenuity, in which like in the Taj of Agra, elaborateness of detail is combined with simplicity of conception, and exquisiteness of feeling is glorified in immaculateness of form.

That a work of such refinement could be composed by a

¹ Ādhō Durasō, a famous name, according to MS. 1 of *Descr. Cat. of Bard. and Histl. MSS.*, i, ii (pp. 102b-103a of the MS.), but Gāḷaṇa Rāma Singha according to MS. 21 of *Op. cit.* (p. 139b of the MS.). The song in question is a *gīta* and begins:—

रकमणि गुण लखण रूप गुण रचावण
 वेलि तास कुण करै वखाण ।
 पाँचसौ वेद भाख्यौ पीथल
 पुणियौ उगणीसमौ पुराण ॥ १ ॥...etc.

² This is a *chappaya kavitta*, beginning:—

वेलि बीज जल विमल
 सकति जिखि रोपी सद्धर ।
 पत्र दोहा गुण पुष्टप
 वास लोभी लखमीवर ।...etc.

(*Descr. Cat. of Bard. and Histl. MSS.*, i, ii, 38, pp. 302 a-b; and ii, i, 28, p. 125b). The name of the author is not recorded in the manuscripts.

Rajput, need not cause surprise. We are accustomed to think of the Rajput as of a man who delights only in bathing his scimitar in the blood of an enemy, or in pursuing with his spear the wild boar in the desert, but we are doing him a great wrong if we imagine that he is only a warrior, and is incapable of any gentle emotion. If he is a warrior in war, he is quite another man in peace. In the otium of his house he transforms himself into an epicurean of a very versatile taste, and if he is very often partial to the brutish pleasures of the cup and of the table, he is not on that account less exquisitely sensible to the high emotions of love, religion, and poetry. In love you will find him sensual, selfish, and inconstant, but at the same time refined and gentle; in religion blind and superstitious, but at the same time convinced; love and religion are indeed the two principal chords in the psychical lyre of the Rajput and, if he is born to be an Arion, he need only play upon these two chords to find within himself his inspiration. Of poetical training the Rajput has always received a full measure from his inseparable Mentor, the bard. What marvel, then, if a Rajput of genius rises to win with his verses an immortality, which he could have never conquered with his sword? Prithi Rāja is not the only Rajput who has won the poetical laurels, and the Rāthōra dynasty of Bikaner alone can boast of one or two other distinguished names.

I need not introduce Prithi Rāja to the readers of Tod, nor could I compose of him a better eulogium than Tod did with two strokes of his masterly brush: "Prithi Rāja was one of the most gallant chieftains of the age, and like the Troubadour princes of the west, could grace a cause with the soul-inspiring effusions of the muse, as well as aid it with his sword; nay, in an assembly of the bards of Rajasthan the palm of merit was unanimously awarded to the Rāthōra cavalier."¹ Prithi Rāja was a brother of rājā Rāi Śiṅha of Bikaner, and like the latter had the fortune to see the splendour of the court of Akbar and to share the glory of some of Akbar's campaigns. He was born, according to one chronicle², in the year Saṃvat 1606 (about 1550 A.D.), and was therefore, if the date is correct, about eight years younger than his brother Rāi Śiṅha, who succeeded to the *gadli* of Bikaner at the death of his father Kalyāna Mala about the year 1574 A.D. (Saṃvat 1630). When, shortly afterwards, Rāi Śiṅha was given an important command in the Gujarat campaign, Prithi Rāja was probably incorporated in the Bikaneri contingent and must have remained

¹ *Annals of Mewar*, chapter xi, p. 273 of Routledge's edition. In the extract I have taken the liberty to alter *Pirithi Raj* into *Prithi Rāja*, *Rajast'han* into *Rajasthan*, and *Rahtore* into *Rāthōra*.

² प्रिथीराज कल्याणमल्लोत्पत्ति सं १६०६ वा समवत् बदि १ जनन ..... (*Descr. Cat. of Bard. and Histl. MSS.*, i, i, 18, p. 455a).

in active service at least until 1581 A.D., when, as Abu-l-Faẓl tells us,¹ he took part in the imperial expedition against Mirzā Hakīm of Kabul. His gallantry in the field won him a fief in Cāguraṇa, the ancient stronghold of the Khets in Eastern Rajputana which the brave Acaja Dāsa had watered with his blood. But his poetical genius and his piety won for Prithī Rāja a much greater distinction. His verses became famous in all the Rajput courts and, as often happens in India and not in India alone, his genius and his singular piety were associated with some supernatural power which he was believed to possess, and he was honoured as a clairvoyant and a saint even during his own lifetime. It is the same thing that has happened to the more famous Tulasī Dāsa who, incidentally, was Prithī Rāja's contemporary. Both Tulasī Dāsa and Prithī Rāja, the one in the east and the other in the west, the one a brahmin and the other a Rajput, felt the impulse of the same stimulus: the wave of religious fervour which in the sixteenth century swept over the whole breadth of the country and determined a revival of Viṣṇuism on the basis not of knowledge (*jñāna*), but of devotion and faith (*bhakti*). Tulasī Dāsa, the brahmin, preferred to adore the Lord under the form of Rāma; Prithī Rāja, the Rajput, under the form of Kṛṣṇa, the former no doubt on account of his austere asceticism, the latter on account of his sensuality; Tulasī Dāsa selected for the theme of his *Rāmacaritamāsa* the noble career of the virtuous Rāma. Prithī Rāja sang in his *Veli* a love adventure of the libertine Kṛṣṇa.

But with Prithī Rāja the spirit of devotion never grew so strong as to defeat that pride, that fighting spirit, and that thirst of enjoyments which form the nature of a Rajput, and Prithī Rāja, as far as we know, never laid down his sword to take up a rosary, nor renounced the pleasures of his zenana for a miserable life of mortification. The Rajput cannot suffer emasculation, nor diminution of dignity on any account. The stories which are current concerning Prithī Rāja, and the poems which he has left, bear evidence of his strong character, high spiritedness, and energy. He was an admirer of courage and unbending dignity, and a sworn enemy of degradation and cringing servility. With the same freeness with which he would compose a song in praise of an act of gallantry or of determination performed by a friend or by a foe, he would condemn in verses his own brother, the Rājā of Bikaner, or even the all-powerful Akbar for any act of weakness or of injustice committed by them. The song which Prithī Rāja composed in praise of rājā Pratāpa of Mewar for not yielding to the will of Akbar and whereof Tod gives a very free transla-

---

¹ *Akbarnāma*, transl. by H. Beveridge, vol. iii, p. 518.

tion in his "Annals of Mewar"¹, is still popular among the Bikaneri Cāraṇas. Tod relates a story according to which Prithi Rāja would have composed this song to prevent the Rānō from submitting to Akbar, but the story is contradicted by the tone itself of the song, which is not of exhortation, but of praise and approval. Probably the song was composed after Pratāpa refused to accept the terms which Akbar offered him through Shāhbāz Khān in 1578 A.D.² It will not be out of place nor without interest to give here the original text of this famous composition, which Tod admired so much for its force that he regretted that he was unable to imitate it in his translation :—

नर जेथि निमाणा नीलज नारी
 अकबर गाहक वट अवट ।
 आवै तिणि हाटै ऊदाउत
 वेचे किम रजपूतवट ॥ १ ॥

रोजाइतां तगै नउरोजै
 जेथि मुसीजै जगत जया ।
 चौहटि तिणि आवै चीत्रोडौ
 पतौ न खरचे खत्रीपण ॥ २ ॥

पडुपंच दिठ वधलाज न कापति
 खोटौ लाभ जुलाभ खरौ ।
 रज्ज वेचिवा नाथौ रागौ
 हाटि ऊरम्म हमीर हरौ ॥ ३ ॥

पिंड आप रै दाखि पुरसातण
 रोहिणियास तगै बलि राणि !
 खत्र वेचियौ जठै वडखत्रिच्छे
 खत्र राखियौ जठै खुम्माणि ॥ ४ ॥

जासी हाट वात रहिसी जगि
 अकबर ठगि जासी अकेार ।
 रहि राखियौ खत्री ध्रम रागै
 सगलौ ई वरतै संसार ॥ ५ ॥^३

¹ Chapter xi, p. 273 (Routledge's edition).

² *Akbarnāma*, transl. by H. Beveridge, vol. iii, pp. 380-1.

³ The text of the song as I have given it above, has been reconstructed by myself from two recent and inaccurate manuscripts (MS. 21

1. [To that shop] where the men are deprived of their dignity and the females of their modesty, and Akbar is the purchaser, and the way [whereunto is] impervious, to that shop how could the son of Ūdò go as a seller of [his] Rajput-hood?

2. To the *nauroz* of the Rozaits,¹ where [all] the people of the world are being looted, to that market-place, [I say,] Patò² of Citorā goeth not as a spender of [his] *ksatriyahood*.

3. [Other] unworthy Chiefs have not seen the deceit and the mortal blow [dealt] to their dignity, [they have not seen that this gain is] a false gain, [nay, let us say,] a veritable loss. [But] the Rāṇò, the descendant of Hamira, hath not gone to the shop of the Seraglio to sell [his] Rajputhood.

4. Showing [before the world] the manliness in his body, with the force of his spear the Rāṇò, the scion of Khumāna, hath preserved [his] *ksatriyahood* where [other] great *ksatriyas* have sold [theirs].

5. The shop will go, [though] the story thereof shall remain in the world, and Akbar [himself] shall be cheated some day. The religion of a *ksatriya* which the Rāṇò hath preserved [unimpaired] on earth, is made use of by [every Rajput in] the world.

Nothing better than the above song could illustrate Prithi Rāja's character. To revolt openly against the despot of Delhi and sympathize with an enemy who was considered to be one of the most troublesome rebels in the empire and, what is still worse, to predict Akbar's fall as a near possibility, was on the part of an imperial servant an act of audacity approaching madness, but Prithi Rāja did it. Was it unloyalty? If the allegations which the Rajput chronicles make against Akbar with regard to the Fancy Bazar feast of the *nauroz* are true, nobody can blame Prithi Rāja for condemning an institution in which the honour of the Rajput women was insulted. We can gain an idea of what the Fancy Bazar feast was from the accounts left us by Al-Badāonī³ and Abu-l-Fazl.⁴ On the

of *Descr. Cat.*, ii, i, p. 111a, and MS. P 40, p. 41b, a recent acquisition) Ram Dan, the old blind Cāraṇa of Bikaner, recites it in a much modernised form with several later variants and alterations, most of which are reproduced by Thakur Bhur Singh in the copy of the song incorporated by him in his *सुवर्णसिंहासनाभरणम्* (Bombay, 1909, pp. 94-5). Unfortunately, I have found it impossible to procure any old manuscript of the song, but I trust that my reconstruction is not very far from what must have been the original written by Prithi Rāja himself.

¹ A poetical synonym of Muhammadan, evidently from *سج*.

² A diminutive form of the name Pratiśpa.

³ *Muntakhabu-t-Tawārīkh*, transl. by W. H. Lowe, vol. ii, pp. 331, 350.

⁴ *Āin-i-Akbari*, transl. by H. Blochmann, vol. i, pp. 276-7. Al-Badāonī says that Akbar gave to the day of the feast the name of *khushroz*, or the joyful day, and that it was a source of much enjoyment.

INTRODUCTION.

of the *nauroz*, that is of the anniversary of the Emperor's accession and in later times on other occasions as well, the stalls in the Fancy Bazar were thrown open and each *amir* was assigned one in which to arrange some kind of show. The wives of the *amirs* were also invited to attend, and there were days for men and days for women, for the amusement of the Begams and of the people of the Seraglio. All sorts of goods were displayed and His Majesty was the buyer, just as in Prithi Rāja's song. And the Emperor took advantage of these meetings to inquire into the secrets of the empire and the character of his servants, and arrange betrothals and marriages, and the people invited would part with anything to purchase an official post and the imperial favour. Even if Akbar's object in inviting the wives of the *amirs* to such feasts was not one of impurity, the mere fact that Rajput women left the privacy of their zenanas to appear at Court, was enough to irritate the susceptibility of a Rajput like Prithi Rāja.

The story related by Tod¹ and popular throughout Rajputana, according to which Prithi Rāja was instrumental in inducing Akbar to part with the custom of inviting Rajput women to Court, is probably only a later invention built upon the mention of the *nauroz* in the song of rāṇō Pratāpa. In Bikaner the story is related thus. Prithi Rāja had been sent by Akbar to purchase horses in Gujarat, and had succeeded in securing a number of very fine beasts, but had had to promise to the seller that the horses would be fed with milk every day. On his way back to Delhi, Prithi Rāja happened to pass through a village where no milk was available and was in a great plight when a Cāraṇi girl came to him and from a single cow which she had, drew so much milk as to satiate all Prithi Rāja's horses. Prithi Rāja was amazed and fell at the feet of the Cāraṇi asking her to impart on him some of her miraculous power. "My name is Rāja Bāi," said the girl, "whenever thou shalt be in a plight, think of me and I will come to thy help." Some time afterwards, Akbar, having heard of the beauty of Prithi Rāja's wife, sent her a summons to Court without informing Prithi Rāja. The lady came, but before entering Delhi was met by her husband, who inquired the reason of her coming. She showed him the imperial letter. Prithi Rāja was dismayed, and for a long while wavered between the dilemma of losing the imperial favour or the honour of his wife, when he remembered the promise made to him by Rāja Bāi. As soon as he thought of her, the good Cāraṇi fairy appeared, and after consoling him, went to Akbar under the form of a lioness and frightened him into promising never to interfere with the honour of a Rajput lady again.²

¹ *Op. cit.*, p. 275. v

² I have given the story as it was told to me by Khipriyō Rāma Dāna,

No less wonderful are other stories which are current in Bikaner about Prithi Rāja and which would hardly deserve to be mentioned but because they represent the interpretation which the modern tradition gives of the personality of our Author. He had a brother, Amara Siṅgha, who in A.D. 1591—as we know from Abu-l-Faẓl¹—rebelled and after the fashion of a malcontent Rajput began to cause trouble by raiding and plundering. Akbar appointed Hamajō², alias Arāb Khān, to go in search of him with orders to capture him alive. Prithi Rāja, who was present, told the Emperor that Amara Siṅgha would not be caught and that whoever was despatched against him would be killed, but the Emperor would not believe. Hamajō went off to his duty and with a strong force surprised Amara Siṅgha unprepared. Amara Siṅgha was asleep and none of his followers durst awaken him, because he had a vicious habit of striking with his scimitar whomsoever disturbed him in his sleep. At last Padamā³, a Cāraṇī woman who was in the Rāthōra's zenana, roused him with a song in which she told him that Akbar's army was there. The hero sprang to his feet, grasped his *katāri*, mounted his horse and went straight for Hamajō who was on the back of an elephant. The horse leaped over the elephant's tusks and Amara Siṅgha succeeded in reaching the howdah with one hand when a blow from behind cut him in two at the waist. The upper part of his body fell into the howdah, but before he died his *katāri* had found its way into Hamajō's heart. When Akbar received the report on the fight, he sent for Prithi Rāja and congratulated him on the bravery displayed by his brother, whom he called "a flying tiger," and on the fulfilment of his prediction.⁴

the blind Cāraṇa of Bikaner, but Siṅdhāyaca Dayāla Dāsa in his *Khyāta* of Bikaner (*Descr. Cat.*, i, ii, 1, pp. 218a ff.) relates it in a somewhat different form. According to Dayāla Dāsa, Prithi Rāja went on pilgrimage to Dvārikā and on his way thereto stopped at the village of Cidāravō, where he met Rāja Bāi. Some time after his return to Delhi, Karama Canda—a former minister of rājā Rāi Siṅgha—from his hostility to Prithi Rāja contrived to bring about "some mischief," whereupon Prithi Rāja invoked Rāja Bāi with a song beginning : **बाई आवले कूँ द्रव्य बाहर आवीजे**. She came, and helped him so effectively that that very day the custom of the *nauroz* was abolished (pp. 219 a-b). According to Dayāla Dāsa this event happened in Samvat 1667, but there is no doubt that the date has been invented by him. Tod's version of the story is quite different.

¹ *Akbarnāma*, transl. by H. Beveridge, vol. iii, p. 908. Dayāla Dāsa gives a fictitious date : Samvat 1654.

² A marwarization of *Hamza*.

³ The tradition is that she was a sister of the famous Sādū Māldō, and the wife of Bāraṭha Saṅkara, another illustrious name (*Descr. Cat.*, i, ii, 1, p. 218b).

⁴ The account of Amara Siṅgha's rebellion and death in Abu-l-Faẓl is very concise. "Hamza 'Arab had a *jāgir* in Bhimbhar. Umrā, the

Prithi Rāja's power of clairvoyance was so great that on one occasion, when he was in Agra, he detected that at a certain hour of the same day the image of Lakṣmīnātha in Bikaner had been taken out of the temple. Akbar one day asked him: "Thou, who hast the Pīrs under thy control, canst thou foretell the place and circumstance of thy own death?"—"Certainly, was the reply, I shall die on the Viśrānta Ghāṭa at Mathurā six months hence, when a white-feathered crow will appear." That very day the Emperor sent Prithi Rāja on military duty beyond the Attock in order that his prophecy might be falsified. Five and a half months expired, and Akbar, who had in the meanwhile forgotten all about Prithi Rāja's prophecy, sent him a summons to Court. Prithi Rāja obeyed and started for Agra, but on reaching Mathurā fell ill and died on the Viśrānta Ghāṭa, when a white crow appeared exactly as he had foretold."¹

More human, though undoubtedly equally fantastical, is an anecdote of Prithi Rāja's private life which is very popular in Bikaner. One day in the years of his maturity, our Author was tying up his turban before a mirror in his zenana apartment, when he discovered a grey hair on his head and forthwith plucked it off. One of his wives who was watching him from behind, noticed the act and could not help smiling at the vanity of her husband. He saw her, and turning round, improvised the verse :

पीथल घौला आविया
बङ्गली लग्गी खोड़ ।
कामया मत्त गयन्द ज्युं
ऊभी सुक्ल मरोड़ ॥ १ ॥

"O Pithala!² thy grey hairs are come, and many flaws have appeared [in thee. And lo! there] stands [thy young] sweetheart like a ruttish elephant [and laughs at thee] turning her face aside."

But the lady, who was a bit of a poetess herself, promptly rejoined :

इल तौ घूना घोरियाँ
पत्थज गग्घाँ पाव ।
नराँ तुराँ अर वनपलाँ
पक्काँ पक्काँ साव ॥ १ ॥

brother of Rai Rai Singh, became disobedient and practised violence. He received suitable punishment from the fief-holder." (*Akbarnāma*, transl. by H. Beveridge, vol iii, p. 908).

¹ *Descr. Cat.*, i, ii, 1, pp. 21⁹⁵-22⁰⁰a. According to Dāyāḷa Dāsa. Prithi Rāja died in the year Samvat 1657.

² A diminutive poetical form of the name Prithi Rāja.

“ [For] the plough long-trained bullocks, [and for] the road the feet of [old] sturdy walkers. [And as for] men, horses, and fruits, [they] are relished [only] when fully ripe.”

A kiss ought to have concluded the scene, but the story is silent on this point as any similar allusion would be out of etiquette with the Rajputs, who are in such matters much more prudish than we are.

To revert now to more serious subjects. Prithi Rāja has left, besides the *Veli*, quite a number of other small poems, mostly *sākha rā gīta*, that is to say commemorative songs. Of the many anthologies of miscellaneous commemorative songs (*phutakara gīta*) which are in the hands of the bards of Rajputana, there is probably none which does not contain at least one or two examples by Prithi Rāja. To give particulars about these smaller compositions would serve no purpose here, and would on the other hand require a careful study of them which I confess I have had no time to make. It will suffice to say that they mostly refer to contemporary Chiefs, among whom Prithi Rāja's brother Rāma Singha, who was assassinated about A.D. 1578 (Samvat 1634), and for whom our Author seems to have had a special predilection, and that they are not all of equal merit, nor of equal interest. Evidently, they were composed at different periods, hence the differences. To the last years of Prithi Rāja's life may be safely ascribed three *stotras* in *dūhās*: one in honour of the Thākuraji (Kṛṣṇa), one in honour of Rāma Candra, and one in honour of the Gaṅgā. They are full of devotional spirit and must be senile productions.¹

Prithi Rāja's greatest poem, the *Veli Krisana Rukamani rī*, was composed as we know from the last stanza thereof, about A.D. 1581 (Samvat 1637). As the title tells, the poem deals with the rape of Rukmiṇi by Kṛṣṇa—a mere innocent episode in the scandalous life of the Shepherd God—their marriage, their amours and enjoyments, and lastly the birth of their son Pradyumna. Prithi Rāja himself informs us (st. 291) that he has drawn his inspiration from the *Bhāgavata Purāna*, but a comparison of the legend of Rukmiṇi in the tenth *skandha* of the last-mentioned text with our *Veli* soon convinces one that the two works coincide with one another only in the main thread of the narrative, and differ considerably in the treatment and in the minor details. Indeed, going through the Sanskrit of the *Bhāgavata* with the hope to detect analogies of figure or of expression in the *Veli*, I could mark only four cases in which the coincidence with the *Veli*

¹ The *stotra* in honour of the Gaṅgā was probably composed by Prithi Rāja in atonement for the blasphemous verse 290 in the *Veli*, where the sacred river is disparaged because it is addicted to both Hari and Hara, drowns whomever cannot swim, and runs only through one strip of the country and no more.

was striking enough to indicate a direct borrowing on the part of Prithi Rāja.¹ The poem, which is in 305 stanzas, opens with an introduction (st. 1-7) in which the Author modestly acknowledges that he is incompetent to sing of Kṛṣṇa, the Lord of the world, but cannot refrain, he says, from using his tongue in praising Him by whom he has been created and nourished. With st. 10 begins the narrative, at the court of Bhīma, the father of Rukmiṇī, the reasons for not beginning from Kṛṣṇa being explained in st. 8-9. One of these reasons is that in a work inspired with the *śṛṅgārarasa* precedence should be given to the woman, and another that the woman in that she carries the man in her womb for ten months² and after delivering him, looks after him for ten years, is superior to the man and has a claim to more consideration. St. 11-24 describe with delicate touches the childhood of Rukmiṇī, the first appearance of puberty in her lovely body, and the charms of all her limbs in the spring of her youth. It is time to think of a husband for her, and her brothers, contrary to her wish and to the wish of her parents, affianced her to Śiṣupāla, who comes with great pomp to marry her (st. 29-42). But the girl is in love with Kṛṣṇa, to whom she contrives to forward a letter, asking him to come and rescue her from the impending marriage which is being forced upon her against her will (st. 43-66).

¹ These are the following:—

मा वीरभागमभिमर्शतु चैद्य आराद्
गोमायुवन्मृगपतेर्बलिमन्वजात्त (Bhāg.
Pur., X, 52, v. 39).

स चाश्वैः प्रैब्यसुग्रीवमेघपुष्यबला-
ह्वैः । युक्तं रथमुपानीय तस्थौ प्राञ्ज-
लिरग्रतः ॥ (Bhāg. Pur., X, 53, v. 5).

तमागतं समाज्ञाय वैदर्भी हृष्ट-
मानसा ! न पश्यन्ती ब्राह्मणाय प्रिय-
मन्यन्ननाम सा ॥ (Bhāg. Pur., X, 53,
v. 31).

परिचं पट्टिभं शूलं चर्मासी प्रक्ति-
तोमरौ । यद्यदायुधमादत्त तत्सर्वे सो
ऋषिनद्धरिः ॥ (Bhāg. Pur., X, 54, v.
29).

मूढम सियाल सिद्ध बलि ।
प्रासै जौ बीजौ परशौ । (Kri.
Ruk. Velī, v. 59).

सुग्रीवसेन नै मेघपुहप सम-
वेग बलाहक इसै वहन्ति ।
(Kri. Ruk. Velī, v. 68).

बम्भण मिसि वन्दै हेतु सु
बीजौ । (Kri. Ruk. Velī, v. 73).

ब्ये अखियात जु आउधि
आउध । सजै हकम हरि ह्दै
सोजि । (Kri. Ruk. Velī, v.
133).

² It is notorious that the Indians consider the period of gestation to be ten months.

Kṛṣṇa comes and meeting her in the temple of Ambikā, where she goes under the pretext of the *pūjā*, carries her off in his chariot (st. 67-112). Follows a series of verses in the characteristic sonorous style of warlike Dīngāḷa: the disappointed Śiṣupāla rallies his friends and gallops after the fugitive couple, but Kṛṣṇa turns round and with the help of Balibhadra defeats him after a sharp fight. A brother of Rukmiṇī attacks next, but is similarly defeated (st. 113-137). Kṛṣṇa takes the maid to Dvārikā and is married to her according to the brahmanical rite with great festivity (st. 138-158). We now come to the most exquisite picture in the poem: the falling of the night, the impatient expectation of Kṛṣṇa, and the coming of Rukmiṇī to his thalamus. The shyness of the maid and the unbounded joy of Kṛṣṇa at her arrival, are described with all the master-ship which we should expect from a Rajput of refinement who has had many love experiences of that kind in his life (st. 159-179). Then with great ability Prithī Rāja draws a discreet curtain before the thalamus of the two lovers, and leading us outside into the dark night (st. 180), makes us watch the breaking of the day (st. 181-6), and then in succession the passing of the six seasons of the Indian year: the summer (st. 187-192), the rainy season (st. 193-205), the autumn (st. 206-216), the winter (st. 217-225), the *śiśira* season (st. 226-8), and lastly the spring (st. 229-268). It is like a succession of magic-lantern pictures on a wall, each stanza is a quadretto in itself worked to perfection with that elegance in which Indian poets of the seasons succeed so well. A passing mention of Kṛṣṇa or of Rukmiṇī here and there makes us remember that they are always present behind the screen and that all these different attractions of the different seasons are meant only for their enjoyment. With st. 269-270 the screen is pulled aside and we are allowed to have a glimpse of the fruit of their loves: Pradyumna. After seven more stanzas mentioning among other things Pradyumna's son Aniruddha (st. 271-7), comes the conclusion which consists of twenty-eight stanzas (278-305), and is very noteworthy as the boldest possible self-eulogy which an author could compose. The presumptuous tone of this conclusion is in striking contrast with the modest tone of the introduction; evidently, the Poet is so pleased with the work he has done that he must say bravo to himself. The *Veli* is declared equal to a *kāmadhenu* on earth, for there is no blessing which it could not grant to its readers; superior to the Ganges, to pilgrimages, to penance, to meditation; a veritable staircase leading to heaven. And as for the verses of which the poem is composed, they are all one more beautiful of the other like pearls in a row, and to sift them no one is competent but Prithī Rāja; let the other poets hold their tongues, for the *Veli* is like a virtuous woman who suffers no censure. Seeing that Prithī Rāja's production is really incensurable, we may well

forgive him this outburst of self-confidence; it is, on a small scale and in a different form, the same proud feeling which made Michelangelo strike the knee of his Moses and say to the marble: Speak!

The great merit of the poem is in the combination of a delightful genuineness and naturalness of expression with the most rigorous elaborateness of style. Apart from the contents, it is, as regards form, like Horace in *Diṅgaḷa*. All the procrustean rules of *Diṅgaḷa* poetry are observed to the largest possible extent, and yet the language is not distorted, but runs as natural and easy as it would probably have been if the Poet had refused to walk with the shackles of the internal rhymes and of the *venasagāi*; only more elegant, more exquisite, more musical. Indeed, the musicality of the verses is such that nothing could more conspicuously prove the error of them who hold that *Diṅgaḷa* is too harsh for erotic or idyllic subjects, and is fit only for heroic themes. It is certain that had Prithī Rāja chosen to compose his *Veli* in emasculated *Piṅgaḷa*, he would have given us a very different composition, not superior in musicality, and considerably inferior in naïveté. But, fortunately for us, he preferred to compose in the literary *bhāṣā* of his native land, the *Diṅgaḷa* of the bards.

The metre, in which the *Veli* is put, belongs to the *gīta* variety and is called by *Diṅgaḷa* prosodists the *veliyō gīta*. It consists of four lines, whereof two, the second and the fourth, identical with one another in formation, and the other two, the first and the third, different. The two identical lines are rhymed together. The metre is regulated by a determined number of *mātrās* or prosodical instants, which is fixed and invariable in the first and third line, 18 and 16 respectively, but in the second and fourth line varies from 13 to 15 according to the prosodical value of the last two syllables. When the line ends with a periambus (◡◡), the number of *mātrās* is 13, when with a iambus (◡ -) 14, and when with a trochee (- ◡) 15. Beyond this restriction regarding the last two syllables in the second and fourth line, there does not seem to be any other rule regulating the grouping of the prosodical instants in the four lines, and nearly all sorts of combinations are practically allowed.

In editing the *Veli Krisana Rukamanī rī* I have been able to avail myself of an advantage which very rarely, if ever, falls in sort to editors of Rajasthani bardic poetry, the existence of old commentaries. The principal of these are three and they were all written within fifty years from the composition of the *Veli* (Samvat 1637), one or two probably during Prithī Rāja's lifetime. They are: (a) a commentary in Old Eastern Rājasthānī or Old Dhūdhārī, (b) a commentary in Old Western Rājasthānī, and (c) a commentary in Sanskrit. The two first are independent from one another and might well be contem-

porary and date, as I have just said, from the time of Prithi Rāja himself. Both are adespotic and undated, but (a) is certainly anterior to Samvat 1673, and (b) is certainly anterior to the Sanskrit commentary, which is dated only five years later. As for their probable authors, it looks as if (a) was the work of a Cāraṇa, and (b) the work of a Jain, but it is just possible that the latter is also the work of a Cāraṇa recast into its present form by a Jain scholar. The Sanskrit commentary (c) which, incidentally, is the most valuable of all, was composed by a Jain, *vācaka* Sāraṅga, in Samvat 1678, from a *bātāvabodha* in Bhāṣā by a Cāraṇa Lākhō. Seeing that the commentary by Sāraṅga generally agrees with (b), one would naturally feel tempted to identify the *bātāvabodha* by Lākhō with the Old Western Rājasthāni commentary, but in that case it must be assumed that the latter has not been handed down to us in its original form. A fourth commentary (d), also in Old Western Rājasthāni and by a Jain, appears to have been compiled during, or before, Samvat 1727 from (b) and (c), but though sometimes useful on account of greater diffuseness, it hardly contains anything that is not already found in the two commentaries just mentioned.

The manuscripts which I have collated for the edition of the *Velī* are the eight following :—

B: MS. No. 28 of *Descr. Cat. of Bard. and Histl. MSS.* Sect. i, pt. i, preserved in the Darbar Library in the Fort of Bikaner. Written in Samvat 1673 at Bikaner, during the rule of rāja Sūra Singha. Containing the text with a *ṣikā* in Eastern Rājasthāni or Dhūdhārī. The MS. has undergone many modernisations and other alterations by a later hand, in the case of all of which I have always taken into account only the original reading, when still readable.

J: A Jain MS. preserved in the Mahimābhakti Bhaṇḍāra of Bikaner, consisting of 16 loose leaves, $4\frac{1}{4}'' \times 9\frac{1}{4}''$ in size. The page contains 13 lines of 35-45 *akṣaras*. Devanāgarī script. Copied by a Hiraḥi in Samvat 1692 at Jālaṇa-pura. The MS. contains the mere text, without any commentary, and the readings generally agree with **K**, but in places deviate from **K** and concord with **U**. The writing is very inaccurate: *ṛ* and *ā* are often confused with one another and so *c* and *v*, and *ś* is very frequently written for *s*.

K: Another Jain MS. preserved in the Mahimābhakti Bhaṇḍāra, consisting of 31 loose leaves, $4\frac{1}{4}'' \times 10\frac{1}{4}''$ in size. The page contains 15 lines of about 50 *akṣaras* each. Devanāgarī script. Written by a Māṇikvamuni, pupil of paṇḍit Nemaharsamuni, disciple of *vācanācārya* Samayamūrtigaṇi, at Khāṇḍapagrāma, in the year Samvat 1722. Colophon :—

इति वेल संवतयुगलकारमुनिचंद्रवत्सरे प्रौष्ठमासे अव-
दातपक्षे रजनीप्रवारे वाचनाचार्यधुर्यसमस्तविद्याकलंदकवा°
श्रीश्रीश्री१०८ समयमूर्त्तिगणिवराणां अंतेवासिनः पं० प्र० श्रीमन्ने-
महर्षमुनिय (sic) शिष्यमुनिमाणिक्यमुनिना लेखि श्रीषंडपग्रामे
(इ)ति ॥

The MS. contains the text with the same commen-
tary in Dhūdhārī as MS. B. The readings are generally
the same as in B, as corrected by the later hand, only
occasionally different readings of N and U are adopted.

In the writing चड, चै, चे, and चउ, चौ, जो are generally
employed indiscriminately.

M : A MS. obtained from Mathena Jīva Rāja of Phajodhi,
in the form of a book, originally consisting of at least
1,350 leaves, about 9½" × 6½" - 7" in size, but now frag-
mentary, especially in the former half where the leaves
have been in great part eaten away by white ants.
Written by different hands in different places, partly
during the rule of rājā Sūra Singha of Jodhpur, and
partly during the rule of his successor Gaja Singha and the
beginning of the rule of Gaja Singha's successor Jasavanta
Singha. The volume contains an extraordinarily rich
mine of disparate works, from mystic-devotional poetry
to a chronicle of Jodhpur and genealogical lists of the
Rāthōras, and it would be impossible to try to give here
an idea of all the different subjects. Our *Veli* is found
at pp. 535a-570b of the MS., and is unfortunately frag-
mentary owing to the lower margin of the leaves having
been eaten by white ants. It is written in Marwari
script on 15 lines per page and 12-15 *akṣaras* per line.
From the colophon at the end it appears that the *Veli*
was copied at Mēhakara (near Buranpur, in the Dekhan),
in the year Samvat 1676. The text is fairly accurate
and closely agrees with B, so much so that it would seem
that both M and B are copies from a unique original.
A peculiarity of the writing is that चै is generally
represented by च, and चउ, चर are generally written चौ,
चै.

N : MS. No. 34 of *Descr. Cat. of Bard. and Histl. MSS.*,
Sect. ii, pt. i. Written at Nāgapura in Samvat 1727.
The text generally agrees with P, and so does the
commentary except that the latter is more diffuse than
the commentary in P, and is also enlarged by quotations
mostly marginal, from the Sanskrit commentary of U.

P : MS. P. 18 (see "Progress-Report" in *Journ. As. Soc.*
of Beng., Vol. xiii, 1917, p. 199), a Jain MS. consisting

of 30 loose leaves, $4\frac{1}{4}'' \times 10''$ in size. The page contains six lines of text of about 55 *akṣaras* each, and about 12 lines of interlinear commentary, written in very minute characters comprising about 65 *akṣaras* per line. Both the text and the commentary are accurately written, but the last leaves of the MS. are lacunous owing to the bad ink which has caused them to stick to one another. The commentary is in Old Western Rājasthānī. From the colophon at the end, which is legible only in part, it appears that the MS. was written by paṇḍit Tirtharatnamuni in Saṃvat 16--(?.....क
-रसधरपीडिते वर्षे).

S : MS. No. 29 (a) of *Descr. Cat. of Bard. and Histl. MSS.*, Sect. ii, pt. i. Written at Solāpura in Saṃvat 1757 (see p. 163a). Generally agreeing with B as corrected by the later hand, and so also with K. This MS. being of no particular importance, I have collated it only as far as st. 100.

U : MS. No. 33 of *Descr. Cat. of Bard. and Histl. MSS.*, Sect. ii, pt. i. Written at Ūdāsara by Rājasāgaragaṇi for the use of paṇḍit Sukharatna in the year Saṃvat 1781 (see p. 39a). Containing the text accompanied by a Sanskrit *īkā*, styled "Subodhamañjarī," composed by a *vārika* Śāraṅga, pupil of Padmasundara, at Pālhanapura under the rule of Peroja (Fīroz), in the year Saṃvat 1678. From the introduction to the *īkā* it appears that this was composed after the guide of a *bālāvabodha*, or vernacular paraphrase, previously written by a Cāraṇa Lākhò :

लाखाभिधेन भाषायां चतुरेण विपश्चिता
चारणेन क्लृप्तो बालावबोधो [ऽ]यसुलभ्यवे ॥ ३ ॥
परं न तादृगर्थोक्तिपदुलं वितनोत्थयम् ।
तेन संस्कृतवाग्युक्त्वा टीकासेनां करोम्यहम् ॥ ५ ॥

The cost of printing this volume has been generously contributed by His Highness General Sir Ganga Singh, Maharaja of Bikaner.

L. P. TESSITORI.

अथ वेल्लि
क्रिसन रुक्मणी री
राठौड़ राज प्रिथीराज री कही ।

परमेसर प्रणवि प्रणवि सरसति पुणि
सदगुरु प्रणवि त्रिगहे ततसार ।
मङ्गलरूप गाइजे माहव
चार सु व्ये ही मङ्गलचार ॥ १ ॥

आरम्भ मैं कियौ जेणि उपायौ
गावण गुणनिधि हँ निगुण ।
किरि कठचीत्र पूतली निज करि
चीत्रारै लागी चित्रण ॥ २ ॥

कमलापति तणी कहेवा कीरति
आदर करे जु आदरी ।
जाणे वाद मॉडियौ जीपण
वागहीणि वागेसरी ॥ ३ ॥

- १। MS परमेसर, MP प्रणवि, BKN पुण, JM पवि, S पव, U पिपि,
(M)S सतगुरु, J गाईर, K गाईये, S गावीडे, P माघव, JU चारि,
K चार, N चार, BMS स, KS चो चीज, J चोहा, P चोहो, M चोहवो .
- २। KS जेव, NPU उपायव, J(M) उपायां. BKS करि, M कर, N किर,
BKNS कठचिच, P कठचीत, BKN चीनारद (रि), P चीतारा, J
चीचारव, B चिचयि, M चीचव .
- ३। P करेवा (for कहेवा), JS मंडीयो (ंडीव), S वाकचीव, BKMNP
वागचीव, MS वाघेदुरी .

सरसती न स्रभै तांइ तूँ सोभै
 वाउव्वा ऊव्वाँ कि वाउलौ ।
 मन सरिसौ धावतौ मूठ मन
 पहि किम पूजै पङ्गुलौ ॥ ४ ॥

जिगि सेस सहस फगा फगि फगि बि बि जीह
 जीह जीह नवनवौ जस ।
 तिगि ही पार न पायौ त्रीकम
 वयग डेडराँ किसौ वस ॥ ५ ॥

खीपति कुण सु मति तूभ गुण जु तवति
 तारु कवण जु समुद्र तरै ।
 पङ्गी कवण गयण लागि पङ्गुचै
 कवण रङ्ग करि मेरु करै ॥ ६ ॥

जिगि दीध जनम जगि मुखि दे जीह
 क्रिसन जु पोखण भरण करै ।
 कहण तगौ तिगि तगौ कीरतन
 खम कीधा विणु केम सरै ॥ ७ ॥

४। S ताउ, JS स्रभइ (for सोभै), K वाउव्वा, N वाउउ, BM वाउवा, BMS ऊव्वाँ क, B मनि, NP सरसउ, BJK मनि, M मन धावतौ मुठ सरिच सैन, NS पच, JKU पांगुलउ .

५। KMN जिच, MS फुण, PU जीहि जीचि, M नबिनवो, BKMNS तिच, J(M)PU लाउउ (for पावौ), M तीसंन, U डेडरा, J किलउ, N किरौ .

६। ALL श्रीपति, PU ससच (for सु मति), S संवति (ditto), J श्रकवि (ditto), BJ तुउन, B चिचवति (for तवति), PS तवत, J ससंइ, S ससंद, KMS तिरै, K मदच, BS सग, J सगरं, JN पुउचै .
 S पोचचै, S रांक, P किरि, KMS मेर .

७। BKNS जिच, S जुन, BKS सुच, BKS हसन, JPU क्रिसन, JK क पोचच, BNP(S)U संपोचच (for कु पोचच), B तचै (for 1st तचौ),

राठौड़ राज प्रिथीराज री कही ।

३

सुकदेव व्यास जैदेव सारिखा
सुकावि अनेक ते अेक सग्य ।
त्रीवरगाया पहिलौ कीजे तिगि
गूँथियै जेगि सिंगार ग्य्य ॥ ८ ॥

दस मास उदरि धरि वले वरस दस
जो इहाँ परिपालै जिवडी ।
पूत हेतु पेखताँ पिता प्रति
वली विसेखै मात वडी ॥ ९ ॥

दक्खिगादिमि देस विदरभति दीपति
पुर दीपति अति कुँदगापुर ।
राजति अेक भीखमक राजा
सिरहर अहि नर असुर सुर ॥ १० ॥

पञ्च पुत्र ताइ छडी सुपुत्री
कुँवर बकम कहि विमलकथ ।

J तथा (ditto), BJN वे (for तिणि), KS ते (ditto), U तई
(ditto), BS तथा (for 2nd तणौ), BJKMNPU अम, S संमथ,
K कीर्था, JK विण, B विन, S वणि .

८। BS सुकदेव, N बयास, MNPU जयदेव, JN ति, KS त, B तु (for ते),
M सरीक (for वे अक), J पहिलोई, U पहिलु, B पहिलै, M पहला इ,
BKMNS तिण, J प्रथोइ, M गुथीजे, BS गूँथियो, NPSU बीष,
K वेण (for लीण), KU श्रंगार, S सिणमार .

९। K उधरि, JN उधरि, P उधर, MSU उदर, B छाँ, M दस, K
जिवडी, BJ पूच, K पुच, BJ जेति, KMNSU जेत, P जोवताँ, S
पेथत, M पधि (for प्रति), JMS वले, BS विसेवत .

१०। KPU दधिण, BN दक्षण, S दिषणदिसा, BS विदुरभति, K दीपति,
J राजति (for 2nd दीपति), K राजत, MN जेक, M भीषमथ,
S भीषसुष, PU सिरहर, M जो रै सेरै (for सिरहर), S असुर .

हकमबाऊ अने हकमाली

हकमकेस नै हकमरथ ॥ ११ ॥

रामा अवतार नाम ताइ हकमणि

मानसरोवरि मेहगिरि ।

बालकति किरि हंस चौ बालक

कनकवेलि बिऊं पान किरि ॥ १२ ॥

अनि वरसि वधै ताइ मासि वधै अ

वधै मासि ताइ पहरि वधन्ति ।

लखण बन्नीस बाललीलामै

राजकुमरि ठूलड़ी रमन्ति ॥ १३ ॥

सँगि सखी सीलि कुलि वेसि समाणी

पेखि कली पदमणी परि ।

राजति राजकुंयरि रायङ्गणि

उडियण वीरज अम्बहरि ॥ १४ ॥

११ । B बांघ पूत, BNPS लडी, M सपुची, BKN कुंवर, P कुंवर, S कुवर, M कंवर .

१२ । JP तर (for ताइ), PSU बचमधि, KMN °सरोवर, M कि मेरगिरि, U बासकति, P किरि, BMU करि, KS कर, S किनकवेस, BJP कुऊं (for बिऊं), J पंत, KSU करि, M किर .

१३ । JKPS लन, BM रनि, B वरिच, JKSU वरच, ALL मास, S वेच (for वे , M वे वधै मासि (for ताइ मासि वधै वे), KU [वे] ALL मास, BNU पहर, J पुहरि K पुवर, MS पोवर, N लचच, S वती- [च], N °लीलामच, JKP कुंयरि, NU कुंवरि MS कुवरि .

१४ । KS संग, B(S) सील लडी, BJMN सील, JKMNU कुल, JKNPV वेस, S कुडी, B पदमणी K पदमनी, N पदमिनी, S राजत, BNU °कुंवरि, S °कुंवरि, K| रायकुंवर, BK रायचंगच, J रादमिच, M रादचमधि, BJKMPSU लडीचच, BJKNS वीरज .

सैसव तनि सुखपति जोवण न जाग्रति

वेस सन्धि सुद्धिया सु वरि ।

द्विव पल पल चठती जि होइसै

प्रियम ग्यान ओहवी परि ॥ १५ ॥

पहिलौ मुखि राग प्रगट थ्यौ प्राची

अहण कि अहणोद अम्बर ।

पेखे किरि जागिया पयोहर

सज्भा वन्दण रिखेसर ॥ १६ ॥

जम्प जीव नही आवतौ जागे

जोवण जावणहार जग ।

बऊ विलखी वीरुडुनै बाला

बाल सँघाती बालपण ॥ १७ ॥

आगलि पित मात रमन्ती अङ्गणि

काम विराम छिपाइण काज ।

लाजवती अङ्गि ओह लाज विधि

लाज करन्ती आवै लाज ॥ १८ ॥

१५ । P सीसव, M सरसव, U शैशव, BMS तन, KU तनु, B जोषण, KNPSU जोवन, N वसधि (for वेस), JKNPU सुद्धया, J वव. J चकतड, S चठता, J ज, KS इज, N दिज, PU जु, K होसर, N होरवी, P होवी, S ऊसै, U होरसै, BKMNSU प्रथम, J प्रियम ।

१६ । M पैचलौ इ, BJKMNSU सुष, BKMS चयो, JPU पिउ, N विषउ, MS क, BJKMNU अहणोदय, S ॰पोदे, P खंवरि, N अवर, J वंषि, N करि, SU किरि, JK प्रात (for किरि), S पयोवर, U पयोपर, KU संघा, P बंदन, N रिबीसर, (M)S रिखेसर ।

१७ । BJNSU आवणउ (॰तौ), K जोषण, MS जोवन, J जाणहार, S जाणहार, P वीरुडुनी, S वीरुडुनै, J वीरुडर. BM संघाती, S संघा वी ।

१८ । B पितु, BK चांगधि, M छिपाइणि, B काजि, KP खंम, K वेपिज. M आवै (for लाज विधि), BKP करंता, JNU करंता ।

सैसव सु जु सिसिर वितीत थयो सऊ
 गुण गति मति अति अेह गिगि ।
 व्याप तगौ परिग्रह ले व्यायौ
 तरणापौ रितुराउ तिगि ॥ १९ ॥

दल फूलि विमल वन नयगा कमल दल
 कोकिल कण्ठ सुहाइ सर ।
 पाँपगि पङ्क सवारि नवी परि
 भूहँ रे भमिया भमर ॥ २० ॥

मलयाचल सुतनु मलै मन मोरे
 कली कि कामअङ्कुर कुच ।
 तगौ देखिगदिसि देखिग त्रिगुगमै
 ऊरघ सास समीर उच ॥ २१ ॥

आगंद सु जु उदौ उहास हास अति
 राजति रद रिखपन्ति रुख ।
 नयगा कमोदगि दीप नासिका
 भेन केस राकेस मुख ॥ २२ ॥

१९ । (B)M सइसव, U सैशव, K सो, JKNS अ, BK सुसिर, JN ससिर,
 P वसीत, N थियथ, JM सइ, N सइ, KNS गण, KNU परिग्रह.
 P परिग्रहि, S परग्रह, P लेउ, S व्यावि, JU तवणापण, P तवणपणद,
 BKNU रतिराउ, P रितुराय, S रतिराय, NS तण; K तन .

२० । JKNPSU फूल, NP वनि, M वन, KS नयन, J नेथ, NP वरण
 चंपक (for नयण कमल), M कंडि, BS सुवावि, J पंपिथ, U पाँपिथ,
 J पंथि, JPU सवारि, KN सवार, S सुवारि, KMNU भुंथा,
 BKMNS भमिया, BKMNPS भमर .

२१ । J निखथा°, S मखिथा°, BKMNSU सुतन, J शुतण, NP मखथ, S
 निखै, PS मवरे, U कलीथ, K क, S सु (for कि), J तण, P तिथइ.
 ' NU तणइ, (KP)U दधिण, N त्रिगुणमय .

२२ । JKMNNS अ, B जि, P उदय, S उदै, JN रिखिपति, K नयन, S
 नरन, BS कमोदिनि, JU कुमोदिनि, K कमोदिनी, S नीन .

राठौड़ राज प्रिधीराज री कन्हो ।

७

वधिया तनि सरवरि वेसि वधन्ती
जोवण तणौ तणौ जल जोर ।
कामणि करग सु बाण काम रा
दोर सु वरुण तणा किरि डोर ॥ २३ ॥

कामणि कुच कठिन कपोल करी किरि
वेस नवी विधि वाणि वखाणि ।
अति स्यामता विराजति ऊपरि
जोवणि दाण दिखालिया जाणि ॥ २४ ॥

धरधर खिंग सधर सुपीन पयोधर
घणूं खीण कटि अति सुघट ।
पदमणि नाभि प्रियाग तणी परि
त्रिवलि त्रिवेणी खोणि तट ॥ २५ ॥

नितम्बगी जङ्घ सु करभ निरूपम
रम्भ खम्भ विपरीत रुख ।

२३ । KMNS तन, BKMS सरवर, ALL वेस. BPS जोवन, U तणु BJ(K)
तणु (°सै), M तणु (for 2nd तणौ), JNU कामिणि, K रां, JKS जोर
(for जोर), U जोरि (ditto), S स, BJKMNPS वरुण, BKNPS
किर, P जोर (for जोर) .

२४ । NPU कामिणि, JM कामिण, J कठिण, K किर, JS करि, N वदधि
(for वेस), K बाण, KU वषाण, BU स्यामता, P स्यामता, BS विराजत,
K विराजित, JMNPU जोवण, K जोवन, S जोवन, JKU दिषाणा,
N दिषाणे, P दिषाणि, KU जाण .

२५ । NPU धरधर M धरधरि, BJKMNPU श्रंभ, P सपीन, BS जुषौ,
M वणु, S अति कठि, N सुघटि, JMNPU पदमिणि, BMS नाभ,
JKNSU प्रयाण, JKMN जोधि, BS जोध, P सोधि .

जुबलि नालि तसु गरभ जेहवी
वयखो वाखाखौ विदुख ॥ २६ ॥

ऊपरि पदपलव पुनरभव ओपति
निमल कमल दल ऊपरि नीर ।
तेज कि रतन कि तार कि तारा
हरिहंस सावक ससिहर हीर ॥ २७ ॥

व्याकरण पुराण सन्निति सासत्र विधि
वेद चारि खटबङ्ग विचार ।
जाण चतुरदस चौसठि जाणी
अनंत अनंत तसु मधि अधिकार ॥ २८ ॥

साँभलि अनुराग थयौ मनि स्यामा
वर प्रापति वळ्ळती वर ।
हरि गुण भणि ऊपनी जिजा हरि
हरि तिणि वन्दै गवरि हर ॥ २९ ॥

- २६। NP निर्तेबिदि M °बधि, B °बिनि, JKU °बनि, S °बन, S गरभ (for क°), P निरूपित, M निरूपति, BK जुबलि, J लूबल, M जुबल, U जुबल, NP जुवल, S जोवल, NPS नास, BJKMS तस .
- २७। BP ओपरि, BKMNPS °पलव, BKPU पुनर्भव, J अपित, B निर्मल, S निरमल, K ललल, S क, JK सावलि, JP ससहर, S सिसहर .
- २८। BJNPU सन्निति, K रत्न, BKM सास, J सासिच, K चार, MS जधि, JK चतुर्दस, KS जाणै, M जंघे, BJMS तस, J मंकि .
- २९। MPSU संभलि, M थयु, N थिच, BP सामा, NU झामा, K वंछित, K भदी, JU सुधि (for भधि), (B)M जिजा इ, KMNPU हर (for 1st हरि), BJKMNPU हर (for 2nd हरि), KM तिथ, JU गोरि .

ईखे पित मात ओरिसा अवयव
विमल विचार करै वीवाह ।
सुन्दर दूर सीलि कुलि करि सुघ
नाह क्रिसन सिरि सूभै नाह ॥ ३० ॥

प्रभगान्ति पुत्र इम मात पिता प्रति
अन्हां वासना वसी इसी ।
ग्याति किसी राजवियाँ ग्वालाँ
किसी जाति कुलपाँति किसी ॥ ३१ ॥

सु जु करै अहीराँ सरिस सगाई
ओलाँडे राजकुल इता ।
त्रिघपयै मति कोइ वेसासौ
पाँतरिया माता इ* पिता ॥ ३२ ॥

पिता मात पभयै पूत म पाँतरि
सुर नर नाम करै जसु सेव ।
लिखमी समी बकमयी लाडी
वासुदेव समौ वासुदेव ॥ ३३ ॥

३०। M इवै, BM पितु, BJKMS ओरसा, M अवयव, S इवचव, MS विचारि, BKM करण (for करै), MS वीवाह, ALL सील कुल, BKM करि कुल, BJNPSU किरच, BJKM सरि, SU सिर ।

३१। KNP पभचन्ति, JPSU पूत, M किसी ग्याति ।

३२। KNS अ, B अि, M सरसि, JS ओलाँडे, JU दबापचि, K दबापचै, B दघपचद, M दघपचि, NP दघपचद, NPU नन, JNP वेससउ, ALL [र]

३३। BJNP पित, M पितु, U पिह नाह, JU प्रभचद, K पभचन्ति, M पचपै (for पभचै), JMS पूच, U पंतरि, BJM जे (for जसु), S जस, NU लिखमी, P लिखिनी, BJSU बकमयी, BMS वासुदेव, JMNPSU सम ।

मावीन सजाद भेटि बोलै मुखि

सुवर न को सिसुपाल सरि ।

अति अंबु कोपि कुँवर ऊप्रणियौ

वरसालू वाहला वरि ॥ ३४ ॥

गुरु गेहि गयौ गुरु चूक जाणि गुरु

नाम लियौ दमघोख नर ।

हेक वडौ हित ऊवै पुरोहित

वरै सुसा सिसुपाल वर ॥ ३५ ॥

विप्र विलंब न कीध जेणि आइस वसि

वात विचारि न भली वुरी ।

पहिलुं इ जाइ लगन ले पुहतौ

प्रोहित चन्देवरी पुरी ॥ ३६ ॥

ऊइ हरखि घगै सिसुपाल हालियौ

ग्रन्थे गायौ जेणि गति ।

३४ । N माविण, S मावीन, P मर्बाइ, JK सजाद, NU सजाद, B कोई, BM ससिपाल, S ससुपाल, BS सर, K सरि, U सरि, S इत, BKSU अंब, JKMU कोप, N कुंवर, MS कवर, वैचलौ, KP वर .

३५ । BMS गुरु, B गेहि, JK गेह, M गेह, S गेह, BMS जाणि चूक, JKSU नंद (for लियौ), N आसु (ditto), M नंदघोष (for दम^०), K गुरु (for नर), K लयो, P लउ, U लई, BKM पुरोहित, JU सुप्रोहित, BK जो वरै, S वरी .

३६ । G प्रप, BKNP जेध, S तेध, J वध, KN विचार, M विचारी, KNP वुरी, B पहिलौ इ, JKNS °उउ [इ], U °लुं [इ], NP नाइ, (for आइ), MNPU एऊतउ, J पुऊतउ .

कुण जागो सँगि ऊब्बा केतला
देस देस चा देसपति ॥ ३७ ॥

आगमि सिमुपालु मखिजै ऊब्बव
नीसागो पड़ती निहस ।
पटमखडप छाइजै कुंदगपुरि
कुन्दगमै बाभै कलस ॥ ३८ ॥

ग्रिह ग्रिह प्रति भींति सु गारि हीं गलू
ईं ट फिटकमै चुगी असम्भ ।
चन्द्रग पाट कपाट इ चन्द्रग
खुम्भी पनां प्रवाली खम्भ ॥ ३९ ॥

जोइ जलद पटल दल साँवल ऊजल
घुरै नीसाग सोइ घणाघोर ।
प्रोलि प्रोलि तोरण परठीजै
मखै किरि तखव गिरि मोर ॥ ४० ॥

- ३७ । BJKM होर, N ऊबउ, P ऊबउ, U ऊबउ, JKNPSU हरप, N वषउ,
B ससिपाल, S सव°, U शिशु°, P गाया, BK लेष, S जीष, JNP
वेषि, U वेष, KMS बया (for ऊबा), S ता (for चा) .
- ३८ । JKU चागम, M चागलि (for °मि), BM ससिपाल, PU शिशु°, K
सिष°, S सव°, J मंडीर, K मांडीउ, MP मंडिचउ, NU मंडीघर, KU
उब्बव, MNPU पवुवे, J वारंर, PU वारंघर, S बाविके, KU
कुंदगपुर, JU कंषणमर, M कुंदगमै, P वारंर (for बाभै) .
- ३९ । JKNPU गृह, M गिरि, S वष, JNU हींगलो, NU फटिकमर
(°मय), KU चंदन, BMSU कपाटे, BPU ईं, P पना .
- ४० । K(M)NP सामल, J साम, U सामल, K उब्बल, BJ राज (for
ओर), U साजि, K साद, N सार, M [न]ारज (for ओर), P वनघोर,
NSU मांडर, MP किर, K करि, P मांडव, N गिरि मांडव किर,
M गिर .

राजान जान सँगि ऊता जु राजा
 कहै सु दीध ललाटि कर ।
 दूरा नैर कि कोरख दीसै
 धवलगिरि किन धवलहर ॥ ४१ ॥

गावै करि मङ्गल चठि चठि गौखे
 मनै सूर तिसुपाल मुख ।
 पदमणि अनि फूलै परि पदमणि
 रक्कमयी कमोदगी रख ॥ ४२ ॥

जाली मगि चठि चठि पथी जौवै
 सुवणि सुतन मन तसु मिलित ।
 लिखि राखे कागल नख लेखणि
 मिसि काजल आँसु मिलित ॥ ४३ ॥

तितरै हेक दीठ प्रवित गलिजागौ
 करि प्रणपति लागी कहण ।

४१ । BKNPU ऊता, K ज, S स (for जु), J तार (for सु), BSU लिखादि, JKN ललाट, M लिखाट, BJKMNPu नवर, S क झरव, J धमल, BJKMNPu किना, S का, J धवलहर ।

४२ । K किरि, S कै, MU किर, BJ चडि, N मउपे चठि चिचकया मंगल नावर, P गौखे चठि चठि मंगल गावै, B मनै, सधिपाल, KM चिच^० PU गिरि^०, S सस^०, B पदिमिनि, N ^०मनि, PU ^०मिचि, S चंन, U चनर, BP इवि परि फूलर, NP रचमिची, U ^०मिचि, P कुमोदगी ।

४३ । P मनि (for मनि), M मंनि (ditto). K मर, B चडि, J पंथी चठि चठि, U पंथी चठि चठि, BS जौवै, B सुवण, J सुंणव. K सुचणि, SU भवण, PU सुतनु, J तस, KN चरि (for तसु), BS मिलन, M भवचि मं को तस मनि मिलति, KS रावर, JU राविचण, NP कागल रावे, J कागल, BK लेवण, JPU छेचिचि, B नस, KMS मचि, S मिलन, M मिलति ।

देहि संदेस लगी दुवारिका

वीर वटाऊ ब्राह्मण ॥ ४४ ॥

म म करिसि डील हिव ऊँचे हेकमन

जाइ जादवाँ इन्द्र जत्र ।

माहरै मुख ऊँता ताहरै मुखि

पग वन्द्य करि देइ पत्र ॥ ४५ ॥

गई रविकिरण ग्रहे धई गहमह

रहरह कोइ वह रही रह ।

स जु दुज एरा नीसरे सूतौ

निसा पड़ी चालियौ नह ॥ ४६ ॥

दिन लगन सु नैडौ दूरि द्वारिका

भौ पऊचेखाँ किसी भति ।

साँभ सोचि कुन्दणपुरि सूतौ

जागियौ परभाति जगति ॥ ४७ ॥

४४ । BS चोक, KU दक, J केकि, BJ(K)M(S)U देचि (for दीठ), JKMNPU पविच, MPS बलितामउ (°भौ), U °बागुं, BKM संदेसो, JU °सउ, BKM लगे, J लनि, BJKMU द्वारिका, S लगे दु[वा]रक देच संदेसो.

४५ । JNPU म म डील करे, JS पव, B पउ (for पिव), JM चोर, K चोच, S ऊई, B केकमनि, U चोकमन, P जाचे, B जाच, KNU जाचि, BKS जादवे, N इंद, JM माहरा, MNS ऊता, JU ऊँताउ, KP मुख (for मुखि), B वंदन, J बचि (for करि), JKN देई.

४६ । B मरे, M पिचे, B पिय, J पयउ, K(M)S चयो, KN ऊद (for कोर), JU चोर (ditto), B वच पच (for कोर वच), KN वचि, B रचे, HJMNS ल, BKM दिज, U दुज.

४७ । BJKMPSU नेदउ, N नचदउ, B(M)P भउ, JU भज, K सुंज, B पुचचेखाँ, K पऊचेखाँ, M पुचचोचें, U पुचचखाँ, J केचि, K केच (for बिची), K भानि, JKMU शानि, BKS कुंदणपुर, MP °वपुरि, JKNPSU परभावे, M प्रभावे.

धुनि वेद सुणति कऊँ सुणति सङ्ग धुनि

नद भङ्गरि नीसाण नद ।

हेका कह हेका हीलोहल

सायर नयर सरीख सद ॥ ४८ ॥

पणिहारि पटल् दल् वरण चंपक दल्

कलस सीसि करि करि कमल् ।

तीरथ तीरथि जङ्गम तीरथ

विमल् ब्राह्मण जल् विमल् ॥ ४९ ॥

जोवै जाँ ग्रहि ग्रहि जगन जागवै

जगनि जगनि कीजै तप जाप ।

मारगि मारगि अम्ब मोरिया

अम्बि अम्बि कोकिल आलाप ॥ ५० ॥

सम्प्रति अे किना किना अे सुहृणौ

आयौ कि हँ अमरावती ।

जाइ पूछियौ तिणि इस जम्बियौ

देव सु आ दुआरामती ॥ ५१ ॥

४८ । K धनि, J'SU धुनि सुणत वेद, KNP सुणत, B किरी, M कह, KU कर्षा (for कऊँ), (M)S आहरि, KM साओहल ।

४९ । JKNU पणिहार, J चरण, M वरण, JKMU सीस, B कल करि, J कल कल, N भरि कर, S कर कर, S कुवल, JN तीरथि (for 1st तीरथ), J तीरथि (for 2nd तीरथ) ।

५० । B जोवर, J जोर, K जोषे, M जोषे, BKNPU म्बि, M पिच, BK जगनि (for जगन), S जगन, BKS मारग, BS चाँव, B मोरिये, JKSU मोरिया, PS चाँवि, KN चंब (for चंवि) ।

५१ । B सम्प्रति, K सुंरचौ, क, NP सु निधि, BJMU वेणि, K वेण, NP चं (for चा), BMU द्वारामती, S द्वारकामती ।

राठीड़ राज प्रिथीराज री कही ।

१५

सुधि खवणि वयण मन माहि थियो सुख
क्रामियो तासु प्रणाम करि ।

पूकृत पूकृत ग्यो अन्तहपुरि
ऊबौ सुदरसण तगौ हरि ॥ ५२ ॥

वदनारविन्द गोविन्द वीखिये
आलोचै आपो आप हूँ ।
छिव हकमणी क्रितारथ ऊइस्यै
ऊबौ क्रितारथ पहिलौ हूँ ॥ ५३ ॥

ऊठिया जगतपति अन्तरजामी
दूरन्तरी आवतौ देखि ।
करि वन्दण आतिथ भ्रम कीधौ
वेदे कहियौ तेणि विसेखि ॥ ५४ ॥

कस्मात् कस्मिन् किल मित्र किमर्थं
केन कार्यं परियासि कुत्र ।

५१। BK(M)S अबध, J संभलि (for सुधि खवणि), NP(U) संभले (ditto), BJMK धयो, BJMS तास, JKN(M)PSU मयण, KP अंतहपुर, J अंत:पुरि, J हूच, KPU ऊयण, MS ऊबौ .

५२। K वीखियो, J वेधीयण, M वेधीयो, BS आलोचै, BMNU आप आप, JK चांय आलोचर चांय हूँ, BJ हूच, KN चिवद, S हवै, BJS हकमणी, NU हकमिणी, BJKMPU हतारथ, B होसे, JK होसद, NU होशर, M होरसे, S ऊबै, JN हूच, KPU ऊयण, MS ऊबौ, BJKMNU हतारथ, BJMSU पहिल, N पहिलुं .

५४। BJ जगतपति, K जगति°, JK अंतरजामी, J दूरिंतरि, JN आवंतण, KS देव, BKMS बंदण, JU आतिथ, U धर्म, S कीजे, K तिथ, MPS देव, U अण, BKS चिवेष .

ब्रूहि जनेन येन भो ब्राह्मण
पुरतो मे प्रेषितम् पत्र ॥ ५५ ॥

कुन्द्यापुर ऊँता वसाँ कुन्द्यापुरि
कागल दीधौ अेम कहि ।
राजि लगे मेल्हियौ हकमगी
समाचार इणि माहि सहि ॥ ५६ ॥

आगान्द लखण रोमाञ्चित आँसू
वाचत गद्गद काँठ न वगै ।
कागल करि दीधौ कषणाकरि
तिणि तिणि हीज ब्राह्मण तगै ॥ ५७ ॥

देवाधिदेव चै लाधै दूवै
वाचण लागौ ब्राह्मण ।
विधि पूरवक् कहे वीनवियौ
सरण तूभ असरणसरण ॥ ५८ ॥

५५ । B(M) कछिन् कथ किल कसमात किमरथी, S कसमिन किच करि किसमात किमरथी, J कछिन् कथ किल मिच किमरथी, K कछिन् स्थितिः कः कछान किमरथे JNP कछान् कछिन् मिच किमरथे, P कार्ये. B(S) काजि, BK(S) परजनि, J परिचंत, M परिकंत, BK(S) कनि (for कुच), M कच, JKNPV येन, BS जो (for भो), JK चो (ditto), M तु (ditto), JN ब्रह्मण, P ब्रह्मण, S ब्रह्मण, P पूरतुं, BM(S) प्रेरतच, J प्रेरित, K प्रेरितो, B प्रति (for पत्र), K प्रति, PU पत्रं .

५६ । J कुँदुपुलि, N ° नपुरि, MPU ंनपुर, J वसाँ, (M)S वल्ल, MNU कुँदुनपुरि, JKS ंणपुर, P ंनपुर, S कानद, BKMS दीन्हो, JNPV राज, N लजि, BJKMPSU बचमगी, KMPS इण .

५७ । BS आचंभै, B वेचिण रोमांचि. NU रोमाचंच, J रोमाचंच, M रोमांच, P रोमाचंचत, S रोमयाचल, B गचगच, KS कर, J से (for करि), BMS दीन्हो, BKS करणाकरि, M करि (for 1st तिणि), BKU तिच, S तिच ही वेच, BMP ब्राह्मण .

५८ । K रर (for चै), KNPS दूरर, N दूरर, J दूर, PS विध, B वीनविचौ, MS वरंविचौ, P दू जि (for दूळ), M असरणि सरणि .

राठौड़ राज प्रियोरान की कही ।

१७

बलिबन्धन मूक सियाल सिद्ध बलि
प्राप्ति जौ बीजौ परगौ ।

कपिल धेनु दिन पात्र कसाई
तुलसी करि चख्खाल तगै ॥ ५८ ॥

अन्ह कजि तुन्ह छगिड अवर वर आगौ
झैठति किरि होमै अगनि ।

सालिगराम सूत्र ग्रहि सङ्ग्रहि
वेद मन्त्र स्नेहौ वदनि ॥ ६० ॥

हरि ऊँचे वराह हूँचे हरियाकस
हँ ऊँघरी पताल हँ ।

कहौ तई करणामै केसव
सीख दीध किरि तुन्हौं सँ ॥ ६१ ॥

आगो सुर असुर नाम नेचै नहि
राखियौ जई मंदर रई ।

महण मधे सँ लीध महमहण
तुन्हौं कियौ सीखव्या तई ॥ ६२ ॥

५८। J मुंका, P मुं कु, BKS खाल, K सिंघ, (M)PS संघ, KN बल, BS पासे, B बीजे, BJKMS घेन, S दध (for दिन), K नद (ditto), S पात, MS तुलसी, U किर ।

६०। BM अम, M तन्ध, KMP बांदि, S होदि, BN खैठति, (M)U अरठिति, BKNPU करि, S किर, JMNPU सालिगाम, B(K)N गृहि, M पिच, B(P) संग्रहि, JK संघरि, S संघरिचौ, M सेवा (for सङ्ग्रहि), S पात (for मन्त्र), BJS नेचौ ।

६१। K हूँचे (for ऊँचे), BPS वाराह, PU ऊँचे (for हूँचे), JPU हरिधारण, M हरिपाण, K उघरी, JKU पताल, MS पयाल, S तचे. KPU करणामय, BN करणामय, S करणकर, BKMSU किर ।

६२। KNPU नेचे, N निचि, S राधिया, जेण (for जई), M जे (ditto), BJMNU मंदिर, S मंदर, NPU मधे महण, BJKSU उं (for सँ), M मधे सपोदधि लीध, B तन, KS तुन्ह, M तन्ध, JS किरि, KMU किर, JKMNU सीखिया ।

रामा अवतारि वहे रिगि रामग
 किसी सीख काहणाकरण ।
 हँ ऊधरी त्रिकुटगढ हँती
 हरि बन्धे वेलाहरण ॥ ६३ ॥

चौथिया वार वाहरि करि चत्रभुज
 सक्क चक्र धर गदा सरोज ।
 मुखि करि किस्सूँ कहीजै माहव
 अन्तरजामी सूँ आलोज ॥ ६४ ॥

तथापि रहे न हँ सकूँ बकूँ तिगि
 त्रिया अनै प्रेम आतुरी ।
 राजि दूरि द्वारिका विराजौ
 दिन नैडौ आइयौ दुरी ॥ ६५ ॥

त्रिगि दीह लगन वेला आडा तै
 घणूँ किस्सूँ कहिजै आ घात ।
 पूजा मिसि आविसि पुरखोतम
 अम्बिकालय नयर आरात ॥ ६६ ॥

- ६३ । JKMNSU अवतार, BKNPU रवि, S रठ (for रिगि), KMNPSU रावध, BS करवाकरण, K लबरी, M त्रिकुट, BKMS हँता, NP बाधे .
- ६४ । NU चौथी वा, JKNPSU वाहर, B चत्रभुज, K चत्रभुज, S चांघ, JM धरि, JKPSU मुख, J करि (for करि), S कासुं कहीजे .
- ६५ । KNPU [हँ], KMS तिग, BJKMS प्रेमातुरी, JNU राज, NU दुवारिका, P(S) दुवारिका, S विराजै, BJKMNPSU नैडुध, BJKMNPS आचल .
- ६६ । BJKN चिध, M विरध, P चिध, S विन, BKU आडा वेला तर, S आडा वे वेला, P तीधर (for तै), BS घणौ, J कहीर, P कहीधर, U कडं, KU चाचिध, S चाचिसां, KNPU पुरखोतम, MS परबो, B चांघिकावै, JNP °कासुं, M चांघिकावि, BS नैर; J नजर .

सारङ्ग सिलीमुख साथि सारथी
 प्रोहित जाणगहार पथ ।
 कागल चौ ततकाल जिधानिधि
 रथि बैठा सांभलि अरथ ॥ ६७ ॥

सुग्रीवसेन नै मेघपुह्य सम-
 वेग बलाहक इसै वहन्ति ।
 खँति लागौ त्रिभुवनपति खेड़े
 घर गिरि पुर सान्हा धावन्ति ॥ ६८ ॥

रथ थम्भि सारथी विप्र छुडि रथ
 औ पुर हरि बोलिया इम ।
 आथौ कहि कहि नाम अन्होखौ
 जा सुख दे स्याम नै जिम ॥ ६९ ॥

रहिया हरि सही जाणियौ सकमणि
 कीध न इवड़ी डील कई ।
 चिन्तातुर चिति इम चिन्तवतो
 थई कीं क तिम धीर थई ॥ ७० ॥

- ६७ । B सारथी, S प्रोहित, BJKNPJ छपानिधि, JKNPSU रथ, J संभलि, K सांभले, N 'ली, M inserts here st. ७४.
- ६८ । BM समवेगि, K बलाहक, J इवड़, NPU ईध, S लागौ त्रिभुवन चे, N धरि, BS गिर तर, U तब गिरि, (J)K तब (for पुर). S थारंत .
- ६९ । B थांभि, M ठंभि, S ठंभे, विप्र, (B)J(MS) बंछड, (K)S थाप (for चौ पुर), J(K) अन्हारड, MPS अनीबड, J दर, S पावै (for ई), BJK(S) सम .
- ७० । J जापीथं, S जाणिया, BJMPS बपमधि, U बकनिधि, B ईतरी, N अतरी, MS अठड़ी, JKPSU चित, BM चित, N इम चित, JKU चितववां, K तिम (for तिम), S तार (ditto).

चलपत्र पत्र थियौ दुज देखे चित
 सकै न रहति न पूछि सकन्ति ।
 औ आवै जिम जिम आसमौ
 तिम तिम मुख धारणा तकन्ति ॥ ७१ ॥

संगि सन्त सखोजण गुबजण स्यामा
 मनसि विचारि अँ कही महन्ति ।
 कुससथली हँता कुन्दणपुरि
 क्रिसन पधारण लोक कहन्ति ॥ ७२ ॥

बन्धण मिसि वन्दै हेतु सु बीजौ
 कही खवणि सम्भली कथ ।
 लिखमी आप नमे पाइ लागी
 अचरिज को लाधै अरथ ॥ ७३ ॥

चढिया हरि सुणि सङ्गरखण चढिया
 कटकबन्ध नऊ घणा किध ।

७१ । BKMS चयउ, JU छिउ, BKU दिज, K देवी, BM रचित, JK रचिनि, U सकि न रहति, S रचि तीधि, BJKU हम (for औ), BM स आसमौ, J दु आसमउ, (KS)U आसमउ, NP सुच ।

७२ । BS सील (for सण), JKNU संति, M संति सपी संत कै गुर, KPU ज्ञाना, B मनच, JS मनच, NP मन छुविचार, BJKMSU हम (for अँ), J(M) कचर, S कहिचं, U कहे, J मरंत, KNU कुससथली, BJNP क्रिसन, K हसन, JS कचंत ।

७३ । BJK बांभच, B बांदि, J बांदि, N वंदिन, P वंदि, BJKMS चेत, BM च, KN तहु, S तच (for ह), BS बीजे, JKMNPU कचच, BJ चंभली, P संभलि, M(S) संभकी, N बाय (for आप), N नवी, BN पाच, PU पच, BJNP कोर, KU कोर, BKMNS हापी, JPU हापा ।

थेक उजाथर कलहि ब्येवाहा
साथी सऊ आखाठसिध ॥ ७४ ॥

पिणि पञ्चि वीर जूजुआ पधाररा
पुरि भेला मिलि कियौ प्रवेस ।
जग दूजग सवि लागी जोवग
नर नारी नागरिक नरेस ॥ ७५ ॥

कामणि कहि काम काल कहि केवी
नाराइग कहि अवर नर ।
वेदारथ इम कहै वेदवंत
जोग तत्त जोगेसवर ॥ ७६ ॥

वसुदेव कुमार तगौ मुख वीखे
पुगौ सुगौ जग आपपर ।
औ रक्तमणी तगौ वर आयौ
हरि म करौ अनि राइहर ॥ ७७ ॥

- ७४ । JP चडिया, JNP सुणे, KS सुणे, K संकरष, BJ चडिया, BMNS नर, BS कीथ, JKNPU किव, BJPJ उजाथरर, N उजाथरर, S उजीथर, BJKNP कलर, B चेरवा, J वाचा, KNU चेरवा, M थेक जेवथी कलर उजाथर], BKNS सवि, J सच, JKNP 'सिद, B सिधि .
- ७५ । B पिच, JMN [पिधि], K पधि, S सच, U पधि पधि, BJKS पंच, N पंधे, M जुजुवे, JK पुर, BMU भेके, B होथ (for मिधि), JMU ऊर (ditto), P कीथ (for कियौ), BS सवि (for सधि), JM सच, K सऊ, NP मिधि (for सधि), B नार्ये नाम रिधि नरेस, M नाम रिच (for नागरिक) .
- ७६ । JKS कामिच, NPU कामिधि, ALL कहर (for कहि), BJKNPU नाराथच, N विधारथी, S वेदारथी, NS [रन], JMPU वेदवित (for वेदवंत), N वेदवंत, B संन, KNU तल, S जोगेसुर .
- ७७ । S डूवर, K वीचे, U पुधि सुणि, PU रच, BS वचनणी, JPU वचनिथी, N वचनिथी, BJKNS हर (for हरि), NS न (for न), B रच, JPS चन, ALL राथर .

आवासि उतारि जोड़ि कर ऊभा
जग जग आगै जगौ जगौ ।

राम क्रिसन आया राजा है
तेा को अचरिज मनुहारि तगौ ॥ ७८ ॥

सीखावि सखी राखी आखै सुजि
राणी पूछै रुकमणी ।
आज कहौ तेा आप जाइ आवूँ
अम्ब जात्र अम्बिका तगौ ॥ ७९ ॥

राणी तदि दूवौ दीध रुकमणी
पति सुत पूछि पूछि परिवार ।
पूजा आजि काजि प्री परसण
स्यामा आरंभिया सिणगार ॥ ८० ॥

कुमकमै मंजण करि धौत वसत धरि
चिऊरे जल लागौ चुवण ।
कीये जाणि छकोहा कूटा
गुण मोती मखतूल गुण ॥ ८१ ॥

७८ । JKPS आवास, BK करि, J आगी, K आमल, NS आमलि, JU जगण जगण, S जगै जगै, BM छण, K छण, NPU क्रिसन, KS [तो], NPU तड़, B कोइ, NPU कुण, J अचरिज कुण, K अचरिज कियो, M अचरिज को, BS अचरिज, KN मनुहार ।

७९ । KMNS सुज, BJPSU हवमणी, U कच, NPU तड़, S त, M कचो न आज, B(S) आज आप, JK आवा, MS आवं, U आवतं, (K)NPS जात ।

८० । S तव (for तदि), JP दूड, KU दूयड, BKS हवमणी, JP हवमिणी, N रुकमिणि नर, U रुकमिणी, BJKMN(P)U आज काज, (M)N प्रिय, PU भ्यामा, S साना

८१ । BPS कुमकुमर, JKMNU कनकनर, BJKMSU मंजण, M धुच, N धुच (for धौत), BJSU वसत, NS लामा, KU चूयण, BSU कीने, NP कीना, J छकोहा, P कियोहा ।

लागी बिऊँ करे घूपखे लीधे
 केस पास सुगता करण ।
 मन खिग चै कारखे मदन ची
 वागुरि जाखे विसतरण ॥ ८२ ॥

बाजोटा ऊतरि गादी बैठी
 राजकुँवारि खिँगार रस ।
 इतरै इक आली ले आवी
 आनन आगलि आदरस ॥ ८३ ॥

कखिठ पोत कपोत कि कऊँ नीलकंठ
 वडगिरि कालिन्दी वली ।
 समै भागि किरि सङ्ग सङ्गधरि
 खेकखि ग्रहिखे अकुली ॥ ८४ ॥

कबरी किरि गुञ्जित कुसुम करखित
 जसुण फेण पावन्न जग ।
 उतमँगि किरि अम्बरि आधोअधि
 माँग समादि कुमारमग ॥ ८५ ॥

८२ । S डुऊ (for बिऊँ), JU घूपखे लीधे, MS लीधे, सुगता, BKMNPUSU
 अग, J कारखि, K करण मदन, B वाउरि, K वागुर, S वावरि ।

८३ । J बाजोटा, P बाजवटा, N आद वरडी, (N)P कुँवरि, JU कुँवरि,
 S कुँवरि, BKNU खँगार, JMP खिँगार, JB खेनै, J इतर, K तितर, BJKPSU
 खेक, N खेक, K सपी (for आली), MS आदी, J आणण,
 S आगै, BPS आदरिस, M आदरिस ।

८४ । JKMSU कंठ, KMNS पोति कपोति, KNP क, JKU कषां, N किऊँ,
 B लीलकंठ, MS कालिन्दी, S सान्दा, KNS भाग, BKNS करि, P किरि,
 JU खी (for किरि), KNPS संघर, JU खेकखि, K खेकण, JKPU,
 आंगुली ।

८५ । BKMN करि, JSU कर, MP गुञ्जित, U गुञ्जित, BJMNS कुसुम,
 MS कखति, B(K) जमन, M जमन, N जसुन, K फेण, KU पावन,

अधियाला नयण बाळ अधियाला
 सजि कुण्डल खुरसाण सिरि ।
 वली वाठ दे सिलो सिली वरि
 काजल जल वालियौ किरि ॥ ८६ ॥

कमनीय करे कुंऊं चौ निज करि
 कलक धूम काठे वे काट ।
 सम्रति कियौ आप मुख स्यामा
 नेत्र तिलक हर तिलक निलाट ॥ ८७ ॥

मुख सिख संधि तिलक रतनमे मखित
 गयौ जु झंतौ पूठि गलि ।
 आयै क्रिसनि मांगि मगि आयौ
 भाग कि जाणे भासियलि ॥ ८८ ॥

जूं सहरौ भूह नयण म्निग जूता
 विसहर रासि कि अलक वक्र ।

MNP जनि, (B)PSU उतमंग, JS उतमंग, KN उतमंग, KNSU
 करि, P करर, JKNU चंवर, JPSU चाधोचध, M संवारि, S सुवारि,
 J(P) कुंवार, N कुमारिमि, U कुवारिमि .

८६ । J चाधीवाले, J नैच, P नयण, S वाच नरच, J सुज, S सज, M सजि,
 JU वरसाच, JN वरि, S वर, BJNPSU वसे, U वाडि, N चिरी
 (for 1st चिरी), KN वर, KS किर .

८७ । (B)J वठ (for चौ), JU कामिचि (for निज करि), JKU वे काठे, N
 काडि, BPS संप्रत, BJU कीया, J सुच, U सुचि, S वासा, BN
 मिलाडि, J सलाड, S सिलाड .

८८ । B चिचि, P ची संधि (तिलक), M ज, BS चंगौ, K अपूठ, BM छस,
 JK छसन, U छसनि, (N)P किरिचि, BJNS मांग, P मग, K भागि कर,
 BJ भासियल, S भासियल .

वाली किरि वाँकिया विराजे

चन्द्र रथी ताडुङ्ग चक्र ॥ ८९ ॥

इभ कुंभ अन्धारी कुच सु कञ्चुकी

कवच सम्भ काम कि कलह ।

मनु हरि आगमि मखे मखप

बन्ध्या दीघ कि बारिगह ॥ ९० ॥

हरिणाखी कागिठ अंतरीख छूँती

बिम्ब रूप प्रगटी बहिरि ।

कल मोतिथी सुसरि हरि कीरति

कराठसरी सरसती किरि ॥ ९१ ॥

बाजूबंध बन्धे गोर बाऊ बिऊँ

स्याम पाट सोहन्न सिरी ।

मणिमै हीँ डि हीँ डलै मणिधर

किरि साखा सिरोखइ की ॥ ९२ ॥

८९ । B जोषरती, K अंघरी, S अूघरीया, K नचन, ALL अग, B विषधरि, MNS विषधर, B सु (for कि), K क, PU अलिक, J चक, KN करि, PS किर, N विराजित, BJKMNSU चंद, B ताटक, N पाटक, S ताटक, J चक .

९० । S स, JU कुचकी, KNPU कुंभ, B संभि, M संभ, PU कामि, BPSU क, J कलह, BJKS नच, BKS चागै (for आगमि), N आगमि (ditto), U आगम, J मंडीच, NU मंडीचक, B मंडप मंडे, S मंडीया मंडे, J बारजधि, U बारजध .

९१ । B हरिणाखी, BJK कंड अंतरिच, M ° रिच, N अंतरित, KN बहिर, MPSU बहरि, N कंडधरी, BS किर, N कर, M करि .

९२ । B बांधे, J बंधी, K बधि, MN बंधे, U मंडीया, JKMNPU बाध, S बाधे, MU वे, J वेडळी (sic for विड), P आन, J सोरति, K सोभत, BJMNPU की, K व की (! for सिरी), KNP मविमय, BJEMS हीँ, J(K)N(S)U हीँडोखर, M हीँडुवे, P हीँडोखर, BNP किर, ALL कीचं, N करि (for की) .

गजरा नवग्रही प्रौषिया प्रौषि
 वले वलै विधि विधि वलित ।
 हसत नखिन्न वेधियौ हिमकरि
 अरध कमल अलि आवरित ॥ ६३ ॥

आरोपित हार चणौ धियौ अंतर
 ऊरस्थल कुम्भस्थल व्याज ।
 सु जु मोती लहि न लहै सोभा
 रज तिगि सिरि नाखै गजराज ॥ ६४ ॥

धरिया सु उतारे नव तनु धारे
 कवि तै वाखाण्य किमत्र ।
 भूखण पुहप पयोहर फल भति
 वेलि गात्र तौ पत्र वसत्र ॥ ६५ ॥

स्यामा कटि कटिमेखला समरपित
 क्रिसा अङ्ग मापित करल ।
 भावीसूचक धिया कि भेला
 सिङ्गरासि ग्रहण सकल ॥ ६६ ॥

६३ । J(K)U नवग्रहे प्रुषीया प्रुषे, M प्रउषीया प्रउषे, KNPS वलय, S विध, MS वलती, BM वल, B निधि, KMNPU नषष, S नषत, BP वेधायल, N वेदीयल, BU कि हिमकर, J किमकिहिकर (!), KNS हिमकर, P ° किर, S कुवल, B आविरत, N आवरति, S आवरत .

६४ । BS आरोपत, BKNP घषष, B उरस्थलि, KNP उरस्थल, JMU उरस्थल, S उरस्थल, B कुम्भस्थलि, S कुम्भस्थल, B जि, JKNS ज BK तिष, S रज सर तष, BM सिर .

६५ । NS स, BK नौ, M नष, BKMNSU तन, MNP तिषि (for तै), BS किमत, M किमति, P किमिष, JKMPUS पयोधर, N भति, K तारै (for तौ), P नौ (ditto), S नै (ditto), U तु (ditto): M वसत, M inverts the order of st. ६५ and ६६ .

६६ । PU स्यामा, N समरपित, PU समरपित, BKM लसा, JU किरा, U र्शनि, M °रुचकि, MS चया, JKU रुचा (for धिया), JK [कि], P वल, S सधि (for कि), KPU सिङ्गरासि, J नषषष, K पषषा .

चरयो चामीकर तथा चंद्राणणि

सजि नूपुर घूघरा सजि ।

पीला भमर क्रिया पहराइत

कमल तथा मकरन्द कजि ॥ ९७ ॥

दधि वीणि लियौ जाइ वयालौ दीठौ

साखियात गुणमै ससत ।

नासा अग्रि मुताहल निहसति

भजति कि सुक मुखि भागवत ॥ ९८ ॥

मकरन्द तंबोल कोकनद मुख मभि

दन्त किञ्जलक दुति दीपनि ।

करि इक बोड़ौ वले वाम करि

कीर सु तसु जाती क्रीड़नि ॥ ९९ ॥

सिगागर करे मन कोधौ स्यामा

देवि तथा देहरा दिसि ।

होडि छगि चरयो लागा हँस

मोती लगि पाणची मिसि ॥ १०० ॥

९७। B(M) चंद्राणणि, S चंद्रानन, KM सजि, B नूपुरि, J पीली, JK पहराइत, U पहरादिनि, M कंबल, S कुवल तथा .

९८। KPU वीण, JU तार (for आर), N चाबियाणि गुणमय, BK घुसत, BJNS मोताचल, JS निहसति, JNS भजति, BKPSU सुक, B भागवति, M inserts here st. १०१ .

९९। N कोकनदि, S मभि, BM कंजलिक, K कजलिक, N किंजलिक, P किंजलक, BKNU दुति, BMS चोक, JN चिक, P रजु, K बीजी, U बोड़, K कीरति (for कीर सु), B कि (for सु), BJ तस, S तन (for तसु), K लपरि (for आनी) .

१००। M संगार, P सिंगार, K बीध मन, M कीयो, P स्यामा, KNP देवी, J देव, M देहरा, JKU होडि, PSU छगि, N मोत्यां, JS मोताचल (for मोती लमि), KNPS पाणची .

अन्तर नीलम्बर अबल आभरणा

अङ्गि अङ्गि नग नग उदित ।

जायो सदनि सदनि सञ्जोई

मदन दीपमाला मुदित ॥ १०१ ॥

किहि करगि कुमकमौ कुङ्कुम किहि करि

किहि करि कुसुम कपूर करि ।

किहि करि पान अरगजौ किहि करि

घोति सखी किहि करगि घरि ॥ १०२ ॥

चकडोल लगै इगि भाँति सुँ चाली

मति तै वाखाणन न सुँ ।

सखी समूह माहि इम स्यामा

सौल आवरित लाज सुँ ॥ १०३ ॥

आइस्यै जाइ साधि सु चढि चढि आया

तुरी लाग ले ताकि तिम ।

सिलह माहि गरकाव सँपेखी

जोध मुकुर प्रतिबिम्ब जिम ॥ १०४ ॥

१०१ । BKM अन्तर, JU कपरि, K नीलम्बर, J नीलम्बरि, M अबला, उदति, N सुदिन सुदिन, J संजोई, K संजोचे, P संजोईत, P सदनि सदनि जाये संजोई, B सुदिनि, M सुदिनि ।

१०२ । KN कधि, M कधि, K कर, BJPSU किची करि, BK कुमकुमौ, MPU कुमकुम, JK(M)U किहि करि कुङ्कुम, KN कधि, M कधि, BJ किची, BKM'भूप, JU धोन, N परिमल धोन, N करन, B घर ।

१०३ । (B)K(M)P चकडोल, J चुँडोल, M इव, J इची, K इव (for इचि), KNPU माधि, M तै (for इम), BP स्यामा, B आवरित, K आवरितु ।

१०४ । BPU आवरित, J आवरित, N आवरित, M आवरी साधी, N सु साधि, U साध, P सो, BJ चढि चढि, N सनि चढि, कनि जेई, BKP लाक, BKMNPu माधि, BU संपेखी, J संपेखी, K सुपे, M संपे, N सुपेखी; J मुकुर, MU मुकुर ।

पदमखि रखपाल पाइदल पाइक
 हिलवलिया हलिया हसति ।
 गमे गमे मद गुड़ित गुड़न्ता
 गात्र गिरोवर नाग गति ॥ १०५ ॥

अस वेगि वहै रथ वहै अन्तरिख
 चालिया चँद्राखि मग चाहि ।
 किरि वैकुण्ठ अजोध्यावासी
 मझगा करि सरयू नदि माहि ॥ १०६ ॥

पारस प्रासाद सेन सम्पेखे
 जाखि मयङ्ग कि जलहरी ।
 मेरू पाखलो नखिचमाला
 ध्रूमाला सङ्गरि घरी ॥ १०७ ॥

देवालै पैसि अम्बिका दरसे
 प्रगै भावि हिति प्रीति प्रयो ।
 हाथे पूजि कियौ हाथा लगि
 मन वञ्चित फल रुक्मयो ॥ १०८ ॥

- १०५ । BJNPU इदभिषि, K ° मिष, J रिषपाल, P रषवाल, BKMN इखवलिया, J शिखवलीवा, BM इहलिया, KN चालिया, BKMN गलित (for गुड़ित), K गिरोवरि, P गिरोवर .
- १०६ । BMN अति, JKNPU वेम, JU अंतरित, NP अंतरीष, (J)U अडिया (for चालिया), BPS अंदाषि, M अंदाडिनि, KU अंदाषय, NP मगि, K करि, NP किरि, ALL except M अजोध्या°, BJKMU मंजव, P मंजषि, BMU करे, K करर, B चिरो, KM चरो (for सरयू), B इधि, P नद, BKU माधि .
- १०७ । N प्रासादे, संषेवर, U संपूरे (for सम्पेखे), BJKM जाणे, N सचंक कि जाणे जलहरी, BJM मेर, BU पाषली, JKMNप नचप°, U नचप ची माला, BM ध्रू°, K द्र°, JKMNप संकर .
- १०८ । J देवालै, KP देवालिय, N परसे (for दरसे), M प्रयो (for °कौ), BKNPU चित्त, J चति, BM पूजे, KN पूज, BKMNU हाच, BJKMU लन, BPU रषवली, KN रष .

आकरसण वसीकरणा उनमादक
परठि ऋविण सोखण सर पच्च ।
चितवणि हसणि लसणि गति संकुचणि
सुन्दरि द्वारि देऊरा सच्च ॥ १०९ ॥

मनपङ्गु थियौ सऊ सेन मूरच्छित
तच्च नच्च रच्ची सम्पेखतै ।
किरि नीपाथौ तदि निकुटीञ्चे
मठ पूतली पाखाणमै ॥ ११० ॥

आथौ अस खेडि अरि सेन अंतरै
प्रियमी गति आकास प्रथ ।
त्रिसुवननाथ तगौ वेला तिणि
रव सम्भली कि दीठ रथ ॥ १११ ॥

बलिबन्धि समरथि रथि ले बैसारी
स्यामा कर साहे सुंकरि ।

१०९। BJK आकरसण, NPU आकरसण, J(M) उदमादिक, N उनमादिक
परिठि, J चितवणि, N हसणि, NPU मन (for गति), U तणि
(ditto), JU संकुचणि, KU सुंदर, NP दुवारि, U द्वार, JKNPU
देऊरा .

११०। BKM मनपंगु, J ०पुंग, U।मनपंगु, BJMU यथा, K हृषा, M सधि,
J सेन सऊ, P तनु (for तच्च) नऊ, K कच्ची (for रच्ची), BM संपेखिते,
J(U) संपेखिते, J करि, KNP किरि, J नीपाथु, P नीपारि, BM तदे,
K वेत (for तदि), N तदिदि, P तदची, BP निकुंटी, J नीकुंटीजे, K
निकुंटीञ्चे, NM निकुंटी, U निकुंटीञ्चे .

१११। BJKM अरि, B बडि, JP पडे, N वेच्, BK संखण (for सेन), J
संखणि, U सेथ, BJ अंतरि, K अंतर, N अंतरिद, B प्रथमी, J प्रथम,
K प्रथमी, N प्रथमी, PU प्रथमी, BK गति कि, U गति किना, JP
पथि, M पंथ, निभवच्, K तिथ, U(M) तद, N रवि, J संभली क
दीठ .

वाहरि रे वाहरि कोई छै वर
हरि हरिगाखी जाइ हरि ॥ ११२ ॥

सम्भलत घवल सर साऊलि सम्भलि
आलूदा ठाकुर बलल ।
पिंड बऊरूप कि भेख पालटे
केसरिया ठाछे किंगल ॥ ११३ ॥

लारोवरि अस चित्राम कि लिखिया
नह खरता नर वरै नर ।
मांखण चोरी न ऊवै माहव
महियारी न ऊवै महर ॥ ११४ ॥

ऊपड़ी रजी मभि अरक ओहवौ
वातचक्र सिरि पत्र वसन्ति ।
निवै सहस नीसाण न सुखिजै
वरहासौं नासौं वाजन्ति ॥ ११५ ॥

११२। (J)MNPU बलिबंध. B समथि, MPU समथ, JKN समरथ, U रथ.
B बंसाथी, U बरसारे, JU आभा, P साभा, B करि, J साधि, K साधी,
ALL बाहर, N हो (for रे), K वीरवर (for वर), N बाहर कोई वर
वीर हर (!), BNP बरबाधी J चिर', B गयो (for जाइ), K ओ गयो
(ditto).

११३। BK सांभलित, J संभलित, N संभलिद, BJK धमल, JK(U) सद्
(for सर), BK सांभलि, N सालठर, K ठावे, N ठविषा, BM बंगल,
J किंगल, N किंगले, U किंगल.

११४। JM हारोवरि, BKM अधि, NP बाध, B चितरानं, BKMN निध,
N बुर, B ऊधे, K चौवै.

११५। J ऊधंही, J मधि, P मधि (for मधि), NP जेधवध, JU ंधल, N
चिर, J पंत, U पंति, J सुधीद, NPU सुधीद, JU वरिहासौं, KNU
नासा.

अलगी ही नैड़ी की ऊप्रमते
 देठालौ ऊच्चौ दलां दुह ।
 वागां डेरवियां वाहसुधे
 मारकुब्धे फेरिया मुह ॥ ११६ ॥

कठठी बे घटा करे कालाहणि
 समुहे आमहो सामुहै ।
 जोगणि आवै आङ्ग जाणे
 वरसै रत वेपुड़ी वरुहै ॥ ११७ ॥

हथनालि हवाई कुहकबाणा ऊवि
 होइ वीरहक गैगहण ।
 सिलहाँ ऊपरि लोह लोह सर
 मेह बूँद माहे महणा ॥ ११८ ॥

कलकलिया कुन्त किरण कलि ऊकलि
 वरसति विसिख विवरजित वाउ ।

११६ । NP अलगा, JKPU नैड़ी, N नैड़ा, M नयड़ी, NP कीध, B उप्रमते, M उप्रमते. JPU जोप्रमते, K उप्रमत, N उप्रमते, J देठालो, U दीठाळ, M [देठा]के ऊवा, BK थयो (for ऊच्चौ), JNU ऋउ, K दले, BKN हुङ्ग, J वागुं, NU वागा, B डेरवीये, J डेरवीउ, N डेरवीया, JU मारकुब्धे, K मारमते, J फेरियां, P फेरिया .

११७ । JMP बड़ा, BK कठठी करि याथी घटा कालाहणि सामथी, JKN(PU) चान्धे, M संमुची, J जोगिण, NPU जोगिणि, BKMN चावी, P वधिची (for वरसै), K रगत, P वति, J वेपुडे, U वेपकर, M वची .

११८ । N हथनालि, P ऊवाय, BK चोरुच, M चोच, N चोवद, J महेगचव, U महोगचव, J सिलख अपरा, BK(M)N सिलख लोच अपरि, (M ०६), JPU चिदि, K मेघ, JU माथीं .

घड़ि घड़ि घड़कि धार धारुजल
सिहरि सिहरि समरवै सिलाउ ॥ ११९ ॥

कांपिया उर काराँ असुभकारियौ
गाजंति नीसाये गड़ुडै ।
ऊजलियाँ धाराँ ऊवड़ियौ
परनाले जल रहिर पड़ै ॥ १२० ॥

चोटियाली कूदै चौसठि चाहरि
भ्रू ठलियै ऊकसै धड़ ।
अनंत अने सिमुपाल कौभड़ै
भाड़ मातौ माँडियौ भाड़ ॥ १२१ ॥

रिया अङ्गलि तेगि रहिर रलतलिया
घणा हाथ हँ पड़ै घणा ।
ऊंधा पच बुदबुद जल आक्रिति
तेरि चालै जोगयी तया ॥ १२२ ॥

११९। N कुंति, BM किरणि, JU ककलि कछि, K कलिया (for उकलि), B बरसन, JK(M)U वरजित, N वरपित, BKN विशेष, J धड़ धड़ धड़की, BK कलकि (for धड़कि), J सहरि, KN सिहर, M वैहर, BKM संवरवि, J संनरवि, U संनर, BJKM सलाउ .

१२०। BJK कांपिया, BJMNU काराराँ, K कारर, BKU गाजवे, J गाजवे, N जागवे, P गाजवे, J(K) गड़ुगड़, N गुडुगड़, PU घारा, B चोवडीयो, J उचडीयउ, K ऊपडीयो .

१२१। J चोटियाली, P चोटियालीउं, U चउटीयाळुं, J कूदि, N धड़ि (for भ्रू), BP ठलीये, J ठलीद, N लीयद, U पड़ुयद (for ठलिये), BM ससिपाल, K सिउं, BU चोभाड़ा, J ऊभाड़ा, M उभाड़े, BM लानौ (for मातौ), N मावे, P मानद, J मंडीयउ .

१२२। BK रध, U रिधि, KN चंगव वैष, M रलतलीयो, N रलतलिया, P रलतलीया वैष रहिर चंगव रध, B घणै, JMNU घणे, BK हाधि, JNU पड़ै, J उंधे, U ऊज बुदांबुदा, KM ऊज बुदबुद, (N)PU आक्रिति, BM आक्रिति, MN तिरि, JU चाले, (N)P चाला, M चालीया, BJNP(U) जोयिषी .

बेली तदि बलिभद्र बापूकारै
 सत्र साबतौ अजे लागि साथ ।
 वूटै वाहवियै आ वेला
 हल जीपिस्यै जु वाहिसि हाथ ॥ १२३ ॥

विसरियाँ विसर जस बीज बीजिजै
 खारी हालाहलाँ खलाँह ।
 वूटै कन्ध मूल जड़ वूटै
 हलधर काँ वाहताँ हलाँह ॥ १२४ ॥

घटि घटि घण घाँउ घाइ घाइ रत घण
 ऊँच छिच्छ ऊछलै अति ।
 पिड़ि नीपनौ कि खेच प्रवाली
 सिरा हंस नीसरै सति ॥ १२५ ॥

बलदेव महाबल तासु भुजाबलि
 पिड़ि पहरन्तै नवी परि ।

- १२३ । M बलिभद्र तदि बेली, KP बलभद्र, B(J) बलिभद्रि, BJKU बापूकारै, P ेलीया, PU सत्र, NP साबता, BJU सजी, BM लम, J वाहबीर [या], U ताँ वेलाँ, J वव (for हल), NP जीपिसर, J ज, K लो (for जु), N जउ, B वाहसेँ, J(N) वाहसर, KM वाहसी, PU वाहिसर.
- १२४ । (J)U विसरिया बीज जस बीज बीजिजै, P विसरी वार अस बीज बीजिजै, N जस बीजे बीजियाँ, M बीजिर (for बीजिजै), U वरी, N वाहाहल, P वाहाहल, BJK(M)U वलाँ, N सुँड (for वूल), K जल घोड़े, J वूटि, M वड़ड़े (!), U राँ (for काँ), BJKPU वरनाँ, JK(M)U वलाँ.
- १२५ । J reads the first line as follows: बीर रगत वलवलीया नीसंक, K वार (for वार), BJU वंच, N जंभी, BM वंच, JU वंच, K वंच, K वच पिड़ि, BN पिंड, M नीपनु, U वेच, KM सच (for सति).

राठौड़ राज प्रियोराज री कही ।

३५

बिजड़ा मुहे वेड़तै बलिभद्रि

सिराँ पुझ कीधा समरि ॥ १२६ ॥

रिग गाहटतै रामि [खलि*] खलीं रिग

थिर निज चरण सु मेठि थिया ।

फिरि चड़ियै सङ्गार फेरताँ

केकायाँ पाइ सुगह किया ॥ १२७ ॥

कण अके लिया किया अके कणकण

भर खसै भङ्गियौ भिड़ ।

बलिभद्र खलै खलीं सिरि बैठी

चारौ पल ग्रीधणी चिड़ ॥ १२८ ॥

सरिखाँ सँ बलिभद्रि लोह साहियै

वडफरि ऊछतै विरुधि ।

भलाभली सति तोजि भङ्गिया

जरासेन सिसुपाल जुधि ॥ १२९ ॥

१२६ । JU तास, NU मुजां वलि, B पिंज, N पिङ्, KNP पहरतद, JP विजड़ा, N वडतद, P वेवते, JU वेडीया, BJU बल°, ALL °भद्र, BJKN सिरा, J सवरि, M omits this stanza.

१२७ । JKNU राम, ALL [खलि], K रण, P रणि (for 2nd रिग), J निय, N निचरण (for निज चरण), BKMPU स, J मेठ, KNP मेठि, KU थया, J फरि, K फिर, N फर, J सिंवार, KNP संचार, J फेरतर, K फिरता, U फेरता, KNP पाच, BM omit this stanza.

१२८ । JKU कच लीधा अंक (केक), M कच लीधा अंक, N केक, J भार, KN भंजिया, P भंजीउ, N भङ्, M भिङ्गि. BKNPU बलभद्र, JKU पले (for खलै), M पलं पलं, KMN सिर, N वाडर (for बैठी), K ग्रीधणी, N गिरिधणी, M चिड़ि, N चडि, J places this stanza between st. १२५ and st. १२९ .

१२९ । J सुधराँ, U सधराँ (for सरिखाँ), KP बल°, ALL °भद्र, J साहरँ, K साहीयो, KN वडफरि, M °कर, PU ऊछकीये, JU विरुध, MNP विरुध, BK भलाभला, KN सनु, M सच (for सति), B तौरँज, J तोज, K तरज, M तोचीज, N तोचिज, KMN भाजा, B जरासँधि, KM जरासँधि, BK सिसुपाल, M सचि°, J जुज°.

आडोअडि ओकाबेक आपडे
 वाग्यौ अेम रकमणी वीर ।
 अबला लेइ घणी भुंइ आयौ
 आयौ ह्रँ पग माँडि अहीर ॥ १३० ॥
 विलकुलियौ वदनि जेम वाकारगौ
 सङ्गहि धनुखं पुणच सर सन्धि ।
 क्रिसन रकम आउध क्हेदण कजि
 बेलखि अणी मूठि द्रिठ बन्धि ॥ १३१ ॥
 रकमइथौ पेखि तपत आरणि रणि
 पेखि रकमणी जल प्रसन ।
 तणु लोहार वाम कर निय तणु
 माह्वि किउ साँडसी मन ॥ १३२ ॥
 सगपण ची सनसि रकमणी सन्धिधि
 अणमारिवा तणौ आलोजि ।
 अे अखियात जु आउधि आउध
 सजे रकम हरि क्हेदै सोजि ॥ १३३ ॥

- १३० । B आडोअड, NP आडोअडि, B ओकाबेक, BP वादयड, K वागीड, MNJ(U) वागियौ, K ओ, U ओक (for ओम), BJP रचमणी, NU रकमिणी, K लीथै, N कभउ रहि (for आयौ ह्रँ) .
- १३१ । N विलकुलियद, P °लीड, BJKNP वदन, BKM वाकारे, (J)U वाकारिउ, P °रीयड, M नीच ग्रहि (for सङ्गहि), B पिणच, K पणच, N पिणच, JKU लसन, M लण्य, N क्रिसन, JKMNप आउध, U लणन रकम हेदण आधुधि करि, JNP बेलख, MU बेलक, P वूठ, B द्रिठि, J द्रिठ, K ह्वि, NPU हड .
- १३२ । M तपति, ALL आरण, BKN रण, MU रिण, P रणि, JP रण°, U रकमिणी, M तणो, P तणउ, U तणु (for 1st तणु), U करि, J तण, M तन (for 2nd तणु), JMU माहव, MU बीथौ .
- १३३ । BJKMP सजच, BJKP रचमणी, NU रकमिणी, BN सान्धिधि, K सान्धिध, M सजधि, KM तणो, N तणउ, JKMU साँडोज, N अधि-

निराउध कियौ तदि सोनानामी
 केस उतारि विरूप कियौ ।
 छिगियै जीवि जु जीव छिखियौ
 हरि हरिगाखी पेखि छियौ ॥ १३४ ॥

अनुज अे उचित अग्रज इम आखै
 दुसट सासना भली दर्ई ।
 बहिनि जासु पासै बैसारी
 भलौ काम किउ भला भई ॥ १३५ ॥

सुसमित सुनमित निज वदन सुग्रीड़ित
 पुंडरीकाख थिया प्रसन ।
 प्रथम अग्रज आखेस पालिवा
 मिरिगाखी राखिवा मन ॥ १३६ ॥

क्रित करण अकरण अग्रथा करणं
 सगले ही थोके ससमत्य ।

याध, U अघईयात, K जो, B(K)N आवधि आवध, J(N) आयुधि
 आयुध, M सभे, JKMU सोज .

१३४ । BM निरबाउध, JN निरबायुध, P निरबावध, K कीध, BKMN
 तद, JPU [तदि], BN बैन (for सोना), JNPU जतारि, JU थिबीर,
 M छिनीये, JKMNPU जीव (for जीवि), K जो, BJNPU हांदिचच,
 B हु हरि, K सो हरि, MN जाधि (for पेखि).

१३५ । U अनंत (for अनुज), BK अग्रज ईच कडे अनुज अे अनुपित, U दुद,
 JU बासना, BKM तास (for भली), JK बहिन, BJK जास, BK
 बैसाबी, (BM)NU कीचच, K भली कीयो न कीयो भलौ भई, BM(N)
 भली (for भला).

१३६ । K सुसमिति, N सुसुमिति, U सुसमिति, M सुसजति सुमति, BJ सनी°,
 KP संग्रीड़ित, MU सुग्रीड़ित, B(MN) P पुंडरीकाइच, J ° काच, K
 पुंडरीक, U °काख, B कीच, J चीच, K चया, N चयो, M जीयो
 (for थिया), BP प्रसन्न, BP चारेच, KMN चारेच, BMN अग्रजबाबी,
 J अग्रजबाधि, K अग्रजबाबी, P अग्रजबाधि, U अग्रजबाबी.

हलिया जा इलगाया छँता
हरि सालै सिरि थापे हत्य ॥ १३७ ॥

परदल पिखि जीपि पदमणी परणे
सञ्चु सिरि अधिक वावरे सार ।
वहते कटक माहि वादोवदि
वाघण लागी वधाइहार ॥ १३८ ॥

ग्रह काज भूलि गया ग्रहि ग्रहि ग्रहगति
पूछीजे पिन्ना पड़ी ।
मनि अरपण कीधे हरि मारगि
चाहे प्रज ओटे चड़ी ॥ १३९ ॥

देखताँ पथिक उतामला दीठा
भाँखाणा उरि उठी भल ।

१३७ । JKNPU छत, JM मकरण (for चक^०), B अनिघाई, J मन्यथा, KPU अन्यथा, M अनिथा, BKM करण, N कीया अन्यथा (for चञ्चया करणं), B सिनिसे, J समत्त, MP समथ, U समरथ, B चाखीची, PU जाइ, BK जिजे (for जा), BK लुगाया (for इल^०), N इलगा, PU चलगाया, JNP सासा, J थापी, BKU थापि, B हति, K हाथि.

१३८ । MU पिच, BKU जीनि, (J)PU वपनिची, N रुकमिची (for पदमची), BM read the second line as follows: चासंद जभै कृषा शेकार, and J as follows: चावा ग्रहि चारती जगारि, and K as follows: चासंद रोष जवा शेकार, JKM कटक, K माहे, B मथा (for माहि), JU तद बेला (for वादोवदि), JU वधार्दहार, U places this stanza between st. १३५ and st. १३९.

१३९ । B पिच, JKNPU गृह, BKU काजि, BKM ना, JN गृहि गृहि,
U गृहे गृहे, BK गृहगति गृहि गृहि, BJKU मन, N चापच, P चापच, U चपच, K(P) कीपी, M कीथा, BKP मारन, K प्रजा, NP ओउर, N चठी.

नील डाल करि देखि निलाणा
कुससथली वासी कमल ॥ १४० ॥

सुगि आगम नगर सङ्ग साऊजम
रुकमणि क्रिसन वधावण रेम ।
लहरिउँ लियै आगि लहरौरव
राका दिन दरसगि राकेस ॥ १४१ ॥

वधाउव्याँ ग्रिहे ग्रिहे पुरवासी
दलिद्र तयो दीघी दलिद्र ।
ऊखव ऊव्या अखित ऊखलिया
हरी मोव केसर हलिद्र ॥ १४२ ॥

नर मारगि अक अक मगि नारी
क्रमिया अति ऊखाह करेउ ।
अङ्गमाल हरि नयर आपिवा
बाहाँ तिकरि पसारी वेउ ॥ १४३ ॥

१४० । B देखे, KMP हेवना, N देखनां, N पंचक, BKM पंथि पथिक, B उतावलि, K उतावला, M उतावली दीढी, JU दूरा पथि पथिक कतामल (°लि) देखे, JKMN उर, BKMNP नीली, J डाल, B तिथि, K तिथ (for देखि), ALI नीलावा, K कुससल, M कुससली, N पासरं (sic! for वासी).

१४१ । B आगमि, BKMNP नगर, BN सु सङ्ग, B सऊजम, N सऊजम, BJU रकमिदि, BU कसन, JKNP क्रिसन, M कण्ठ, U वधावण, BPU देखि, BM लहरि, K लहरि, N लहर, P लहरिउँ, J लीर, N आणे, KMP दिन, MP दरसण, B राकेसि.

१४२ । M बाषाउ, N बाधावा, BK महे महे, J मथा पहे, NPU महे महे, B पुरवासीवर, MN पुरवासीवे, NP दलिद्र, K तयो, JU दिवा (for तयो), BJMP दीहउ, U दीधु, P दलिद्र, K उखव, JM आबंद (for ऊखव), J ऊउ, KU ऊवा, MN ऊवा, P ऊवा, BKNU केसरि, KPU हलिद्र.

१४३ । JKU मारम, P मारगे, N केक केक, JKU मग, P मारमि, BP क्रमियां, NP ताह (for पथि), N करेउ, J अङ्गमालि, BN नयरि, N आपिवा, BK तिकरि, J तिकरि, P तिकर, JNPU पसारी.

बीजलि दुति दंड मोती अे वरिखा
 भालरिअे लाग्गा भङ्ग ।
 छत्रे अकास अेम अौछायौ
 घण्ण आयौ किरि वरण्ण ॥ १४४ ॥

मूकुरमै प्रौलि प्रौलिमै मारग
 मारग सुरंग-अबीरमई ।
 एरि हरि सेन अेम पैसारगौ
 नीरोवरि प्रविस्सन्ति नई ॥ १४५ ॥

धवलहरे धवल दिये जस धवलित
 धखि नागर देखे सधण्ण ।
 सक्सल सबल सदल सिरि सामल
 पुहप बूंद लागी पङ्ग ॥ १४६ ॥

जीपे सिस्सुपाल जरासिंधु जीपे
 आयौ ग्रिहि आरती उतारि ।
 देखे मुख वसुदेव देवकी
 वार वार वारै पै वारि ॥ १४७ ॥

१४४। BMU बीजल, J बीजल, K बीजल, U द्युति, B डंड, K मोतीअे (for मोती अे), BKN आकास, JPU आकास, BJKU अकालक, M अवि, U आया, BKMNP हरि .

१४५। BKMU सुकर, BKMN प्रोलि, JU पीछि, JN मारगि, B अबीरमै, K अम, JMNPU अम, M पुर, BKM परसारी, J पैसार, NPU परसार, M नीरोवरि, J प्रविस्सन्ति, N पयसन्ति, P पदसन्ति, B नै, K नव, JMNPU नद .

१४६। JM धवल, B अवि, BM धवलित, BJMKU धव, BJM नागरि, J वीर, NP वेवे (for देवे), BJKM सुधव, K सकुमल, J सदल सवल, BMN हरि .

१४७। BJ(N) अवि जीवे, K यधि जीति, U युधि जीवे, P जधि (for जीधि), BKM सविपाल, BJU जरासिंधि, BN [जीधि], K जीवे, B आने, JKU आया, BKNU अवि, J अह, P अहे, B उचारे, J आरद, NPU उचारद, B पीथे (sic! for पै), N पय .

विधि सहित वधावे वाजिच वावे
 भिन भिन अभिन वाणि मुखि भाखि ।
 करै भगति राजान क्रिसन ची
 राजरमणि सकमणि ग्रिह्हा राखि ॥ १४८ ॥

दैवग्य तेड़ि वसुदेव देवकी
 पहिलौ ई पूछै प्रसन ।
 दियो लगन जोतिख ग्रंथ देखे
 कदि परगौ सकमणि क्रिसन ॥ १४९ ॥

वेदोगत धरम विचारि वेदविद
 कम्पित चित लागी कछण ।
 हेकणि सुजी सरिस किम होवै
 पुनह पुनह पाणिगरहण ॥ १५० ॥

निरखे ततकाल त्रिकाल निदरसी
 करि निरगौ लागी कछण ।

१४८ । B सचिति, N वधावर, M वावे, N वावर, KPU भिन्न, N भिच, K अभिनव, NP [अभिन], K [वाणि], NP वाणि वणि, KMNU सुन, B छसण, JK छसन, MU छण्य, N छच, M की (for ची), B वणिमिणि, J वचमणि, U वकमिण. BP ग्दधि, J घच,, KNU ग्दच, M धिच .

१४९ । BK दैवगति, J दैवगन, M दैवगिण, N देवांगणि, PU देवन्न, U पहिणुं, JU [ई], M ची, J पूछर च, P पूरी, BKU कीथच च, M ची, U जोतिण, N देवर, BM कद, JPU कई (for कदि), BP वचमपी, J वचमणि, KN वकमपी, U वकमिण, BKU छसन, NP क्रिसन .

१५० । KN वेदोगति, M वेदोगत, J धर्म, JKNP विचार, BMN वेदवंत, JP वेद्वित, K वेदवित, J हेकणि, M चकणि, K उपी, N बीच, P ची ची (for छपी), K सरच, N सरिसच, P क्नुं (for किम), JKNP उमः पुमः, ALL पाणिग्रहण .

सगळे दोख विवरजित साह्यौ
 ऊँतौ जई ऊँतौ हरण ॥ १५१ ॥

वसुदेव देवकी सँ ब्राह्मणे
 कही परसपर अम कहि ।
 ऊँतौ हरणि हयलेवी ऊँतौ
 सेस संसकार ऊँ सहि ॥ १५२ ॥

विप्र मूरति वेद रतनमै वेदी
 वंस आद्र अरजुनमै वेह ।
 अरणी अगनि अगारमै इन्धण
 आऊति भ्रित घणसार अक्केह ॥ १५३ ॥

पछिम दिसि पूठि पूरब मुख परठित
 परठित ऊपरि आतपत्र ।
 मधुपरिकादि संसकार मखिडत
 ची वर ने बैसाणि तत्र ॥ १५४ ॥

१५१ । M निदरवे, N किरि, BK कवि (for करि), JNPU निरवय, K बिनरव (!), BK करव (for कवव), N चियणे, B दोषि, JU अदि, M अे, JP ऊँ, M ऊँवो .

१५२ । N प्रतदं (for ऊँ), B कहे, K कहि, N कहीउ, P कहीउउ, U कही कव (for कही), N परखर, J ऊँ, KP ऊँउ, M ऊँवे (for ऊँवे), JMU हरव, JP ऊँ, M ऊँवो, BJMU वेव, K वेव, K संकार, M संसकार, (B)N करव (for ऊँ), P कउ (ditto), J(M)U ऊँवद (ditto), K विवद (ditto).

१५३ । NPU रतनमय, BJK वांस, NU वंस, U वारं, B वरिजवमै, M वरजवमै, N वरजुनमय, P वरजवमय वेधि, U वनल (for वमनि), B वृति, J वन, KNPU वृत्त, JKNU वनसार .

१५४ । B पछिम, J पछिम, M दिस, U दिशि, KU पूठ, JMP पठ परठित, N पठ वधि (for 2nd परठित), M वधवध, BKM मधुपरं, NPU मधुपरिकादि, BJNPU संसकार, N मंडे, P मंडे, BK [वे], J वैचारि, K(N) बैसाणी .

आरोपित आँखि सङ्ग हरि आननि

गरभि उदधि ससि मछे ग्रहीत ।

चाहै मुख अङ्गणि ओटे चढि

गावै मुखि मङ्गल करि गीत ॥ १५५ ॥

आगलै त्रिया प्री चौथै आरंभि

फेरा त्रिगिह इगि भाँति फिरि ।

कर साङ्गसट ग्रहण कर सँ करि

करो कमल चम्पियौ किरि ॥ १५६ ॥

पधरावि त्रिया वामे प्रभणावे

वाच परसपर जथा विधि ।

लाधी वेला माँगी लाधी

निगम पाठके नवै निधि ॥ १५७ ॥

दूलह ऊइ आगै पाछै दुलहगि

दीन्हा क्रम सूगहर दिसि ।

हँडि चौरी हयलेवै कूटै

मन बन्धे अक्षला मिसि ॥ १५८ ॥

१५५ । M आरोपति, J अँधि, BK आषण, JMU आनन, BJKMU नरभ, NPU मच्छ, BJKNPU मछीत, J चाहि छुप, M छुप (for सुच), B(M) आंगणे, J अंगण, K आंगण, N अंगणद, P आंगणि, (B)KNP ओटां, J उँटे चढि, U सुप, PU किरि ।

१५६ । BKN आगलि, J आगिली, U आगद, BKU त्रिया (for त्रिया), JN त्रिय, U प्री (for प्री), K चौथो आरंभ, U चौथि आरंभ, J चिपद, N चिपदद, J दच, U फिरद, BK संगुह, JNU सांगुह, B वेां, BK कर (for करि), N(P) कमल करी, U चंपतउ, N करि ।

१५७ । BJK पधरावी, JKMU वो, P प्रभणावी, N पधरावद (for प्रभ^०), KU परसपर, BKPU जथा, J यक (for जथा), NP नांगे लीधी, BKNU जवे ।

१५८ । J आगद ऊइ पाछै, M आगै ऊवा वँसे, K वेांगहर, J दिसा, U दिखी, K हँडि, M चौरी, KM(N)U हयलेवो कूटी, P हयलेवा कूटी, B नांधे, M नाधा, N बंधद, MN बंधलां, J मिसा ।

आगै जाइ आलि केलिग्रिह अन्तरि
करि अफ़्फ़ा मारजग़ा करेग़ा ।

सेज वियाजि खीर सागर सजि
फ़ूल वियाजि सजे तसु फेग़ा ॥ १५९ ॥

आभा चित्र रचित तेग़ि रँगि अग्नि अग्नि
मग़ि दीपक करि सूध मग़ि ।

माँडि रहे चन्द्रवा तग़ै मिसि
फ़ग़ा सहसे ई सहसफ़ग़ि ॥ १६० ॥

मँदिरन्तरि किय़ा खिग़न्तरि मिलिवा
विचित्रे सखिअे समात्रित ।

कीधै तिग़ि वीवाह संसक्रित
करग़ा सुतग़ा रति संसक्रित ॥ १६१ ॥

सङ्गड़ित समसमा सन्धा समयै
रति वष्कति हकमग़ि रमग़ि ।

पथिक वधू द्विठि पङ्क पङ्कियाँ
कमल पत्र सूरिज किरग़ि ॥ १६२ ॥

१५९। U आगलि, B °ग्रहि, JKNPU °ग्रह, B अंगवि, KP मारजन, B सेज, ALL वियाज, U सजि, J ग़ुजि (for सजि), KM सजे, K तसु.

१६०। KNP° देव, BJK रंग. N मिसि (for करि), BJMU मध, N मँडि, B चंद्रवा, M चाँद्रवा, U फ़वि, BM वी, BJKM °फ़व.

१६१। B मँदिर अंतरि, J मँदिरांतरि. (M)N मँदिरअंतर, M चिअंतरि, N अअंतर, BMU मिलिवा, KNPU समाएत. M कीधै, NP वीधा, B मधि, K तिध, N जिध, (J)NPU संसक्रित, K संसक़त, M अअसक्रित, B सुमिधि, K सुमिध, M सुतनि, NP सुतनु.

१६२। N(P) संकुचित, J संन्धा, JNPU समयै, BKMNU अंधित, J अंधर, P अंधित, BJU अचमधि, ALL रमध, J द्विठि, KNPU द्विठि, M वीधै, KN अंधिधा, BJKNPU किरध.

पति अति आतुर त्रिया मुख्ल पेखग
निसा तगौ मुख दीठ निठ ।

चन्द्र किरण कुलटा सुनिसाचर
द्रवड़ित अभिसारिका द्विठ ॥ १६३ ॥

अनि पँखि बन्धे चक्रवाक झसन्धे
निसि सन्धे इम अहो निसि ।
कामगि कामि तगौ कामागनि
मन लाया दीपकाँ मिसि ॥ १६४ ॥

ऊभी सऊ सखिच्ये प्रसंसिता अति
क्रितारथी प्री मिलण क्रित ।
अटति सेज द्वार वीचि आऊटि
सुति दे हरि घरि समाखित ॥ १६५ ॥

हँसागति तगौ आतुर था हरि सूँ
वाधाऊआ जेही वहे ।
सूँधावासि अनै नेउर सदि
क्रमि आगै आगमन कहे ॥ १६६ ॥

१६३ । B दंपति (for पति), BM चीच, P ची, ALL सुष (for मुख्ल), BPU देषण (for पै°), K दीठो, B निठि. BKN चंद, B किरणि, J इवड क, M द्रवडति, U द्विविड कि, KN हडि, P हठ .

१६४ । B रन, NU अन, BJMU संघ, (B)JNPU संघर, B चक्रवाक, (B)JNPU असंघर, B नेसि. KM नेसे, JNP संघर, B संधि, JM [रन], K कामिण, MNPU कामिणि, ALL कामिणी (for कामि), BJKM तथा, M कामागिनि, N °गधि, BPU लीया, P दीपका .

१६५ । BM सच, JK सधि, KN अत, J रति, JU छतारया, M छतारय, BJM प्रिय, K प्रीच, U प्रिय, BMNPU छत, JK छता, B अठन, M अठिन, BU द्वारि, M द्वारे, ALL विचि, BM आचडि, ALL शुति, J हरि घरि दे, BNPU समाखित, J °जिता, K °छता, M °शुति .

१६६ । BKM संवागय, KM तथा, KMU यथा, NP लीया, B सौं, N वाधाक आगे ची, B अची, KM जिची, J लीची, K वलेक, P वहे वचस, K

अवलम्बि सखी कर पगि पगि ऊभी
 रहती मद वहती रमणि ।
 लाज लोह लङ्गरे लगाब्ये
 गै जिम आणी गैगमणि ॥ १६७ ॥

देहली धसति हरि जेहड़ि दीठी
 आयाँद को ऊपनौ उमाप ।
 तिमि आप ही कराथौ आदर
 ऊभा करि रोमांसू आप ॥ १६८ ॥

विहि मिली घड़ी जाइ घणूँ वाँकता
 घण दीहा अन्तरै हरि ।
 अङ्गमाल आपे हरि आपणि
 पधरावी ची सेज परि ॥ १६९ ॥

अति प्रेरित रूपि आँखियाँ अचिपत
 माहव जदिअपि त्रिपत मन ।
 वार वार तिम करै विलोकन
 धण मुख जेही रङ्ग धन ॥ १७० ॥

सौंधावाच, N सलंधा°, JKMNPU वाच, BJP नूपर, JMNPU सद,
 BJMNP क्रम, N आनखि, K आननि आनन कखिउ, BJM आनन,
 N कहर ।

१६७। B अँविलंब, K अँविलंबित, P अँविलंबि, U आलंबि, BM करि, B
 मदि, J वधता, सांनरे, B समायै, JU समारे, KNPU मय, J आँउ,
 BKNPU अयममपि ।

१६८। JKM धसत, BU अहरि, J अहरि, P आगंद, K कोई, B कोईज
 बचौ, N कोई बचउ, P को कु बचउ, J को कु लउ, BKMN आमाप,
 K तिब ही, MU तिब, NP आये, K [ही], P ह, J कराषा ऊजन,
 J किरि, B रामाँषी, KM रोमाँच ।

१६९। BM बदि, JU वच, P मिलाचं JU बड़ी मिली, KN बाँहता, BK
 वषा, JU वषाँ दीषाँ, KM दोच, U आंनरे, BJK बाँपव, J डेलु ।

१७०। MP प्रेरति, JKMNPU रूप, K आँपि जो, B अचिपित, N अतिपति,
 B अदिपि, JKNPV अचपि, M अचपि, BNP चिपित, KM चिपति

राठीड़ राज प्रिधीराज री कही ।

४७

आजाति जाति घट घूँघट अन्तरि

मेलण अेक करण अमली ।

मन दम्पती कटाछि दूति मै

निय मन सूत्र कटाछि नली ॥ १७१ ॥

वर नारि नेत्र निज.वदन विलासा

जागियौ अंतहकरण जई ।

हसि हसि भूहे हेक हेक ऊइ

ग्रिह बाहिरि सहचरी गई ॥ १७२ ॥

अेकान्ति उचित क्रीड़ा चौ आरंभ

दीठौ सु न किह्कि देवि दुजि ।

अदिठ असुत किम कहणौ आवै

सुख ते जागणहार सुजि ॥ १७३ ॥

पति पवनि प्रारथित त्री तत्र निपतति

सुरत अन्ति केहवी सिरि ।

P तिचं (for तिम), B विलोकष, NP धषि, K जेहो, N जेषा, P जेषां, U जीषा, K घष (for धन) .

१७१ । JK(M)NPU आयाति जाति, K अंतर, (B)NP मिलिषे, K मेले (for मेलण), K अमिली, BJK दंपति, J कटाति, KMNPU कटाच, JN दूत, B मनि सूत्र, N inverts the order of st. १७१ and st. १७२ .

१७२ । BJK विलासी, M विलासित, JN अंतकरण, J(NP)U घूषां, K घूष, B जोय, J जोइ, JKNU घष, BJP बाहिरि, KMN बाहिर .

१७३ । JU अेकान्ति. (K)M अेकान्ति, N दीठै, PU दीठ, J किरी, P कषि, K किं, B कों (for किह्कि), JKMNPU देव, JPU दुज, BN अदीठ, M अत्रिह, BKPU असुत, (M)N असुति, M कषपी, U जावर जाषषार, JP तर, M ते, JKNU सुज ,

गजेन्द्र क्रीडताँ सु व्याकुलगति
नीरासयै परि कमलिनी ॥ १७४ ॥

कीधै मधि माणिक हीरा कुन्दण
मिलिया कारीगर मयण ।
स्यामा तण्णै लिलाटि सोहिया
कुङ्कुम बिन्दु प्रसेद कण ॥ १७५ ॥

त्री वदनि पीतता चित्ति व्याकुलता
हियै भ्रगभ्रगी खेद ऊह ।
घरि चखु लाज पगे नेउर धुनि
करे निवारण करण कुह ॥ १७६ ॥

तिणि तालि सखी गलि स्यामा तेही
मिली भमर वाराजु महि ।
वलि ऊभी यई घणा घाति वल
लता केलि अविलम्ब लहि ॥ १७७ ॥

१७४ । BKNPU पवण, JM पवण, BK पारधित, M पारधित, BN चीय, M तन, BJN निपतित, JKU चंत, J केवही, BJMNPU त्री, K वनी (for चिरी), M गजिंद्र, BM क्रीडता, JNPU क्रीडित, BKM [ह], JNPU घ, NPU वियाकुल^२, BK कवि मलिन, J कि विमलिन, M चिर गलित (for स व्याकुलगति), BJKM नीरासर, NP(U) नीरासय, J कमलिनी .

१७५ । M कीधो, N मधि (for मधि), (K)P मिलियड, M मिलिये, BJ सामा, N तण्ण, J ललाट, KMP लिलाट, N निलाट, U ललाटि, N सोचद, J कुङ्कु, BK कुङ्कु बिंद .

१७६ । ALL वदन, JKNPU चित, M चितं, JK व्याकुलिता, J हीर, KNPU चीसर, K धमधगी, M भ्रगभ्रगी, JU ऋच, K ऊर, M ऊव (for ऊह), M धर चधि, JU चच, M कंठि कऊव, B omits this stanza. M places it after st. १७७ .

१७७ । K तिष, KNU तास, B सामा, M भवर, BK भाराज, MP भाराजु, U यो, K चचो, J घास (for घाति), N घाति घणा वलि, JMNP चवचंन, KU चविचंनि .

राठौड़ राज प्रियोरान रो कही ।

४९

पुनरपि पधरावी कन्है प्राणपति
सहित लाज भै प्रीति सा ।
मुगत केस तूटी मुगतावलि
कस कूटी कुद्र घरिटका ॥ १७८ ॥

सुखि लाधै केलि स्यामि स्यामा सांगि
सखिअ मरखिअ सँघट ।
चौकि चौकि ऊपरि चित्रसाली
ऊइ रहियौ कहकहाहट ॥ १७९ ॥

राता तत चिन्ता रत चिन्ता रत
गिरि कन्दरि घरि बिन्है गग ।
निद्रावसि जग अेऊ महानिसि
जामिअे कामिअे जागरण ॥ १८० ॥

लिखमीवर हरखि निगरभर लागी
आयु रयगि नूटन्ति इम ।
क्रीड़ाप्रिय पोकारि किरिटी
जीवितप्रिय घड़ियालु जिम ॥ १८१ ॥

- १७८। NP पधरावे, BKMNPJ भय, J भय, M प्रीति, J सा, K कका
(for सा), JK सुगति, BJKP तूटी, U हूटी (for तूटी), K कर (for
कस), P तूटी (for हूटी), BK कुद्र, P घिट
१७९। ALL सुख, M लाधी, BJK स्याम (for °मि), NP स्यामि, B चुंक चुंक,
J चुक चौक, K चौक चौक, U चुंक चौक, B चोय
१८०। BNP(M) राता तति चिन्ता रति राता, U राता तत भर चिन्ता रत
राता, K कंदर घर, J विऊ, NPU बिन्हे, N गिर, K घष (for गष),
BJP °वस, K जमि, N चेष, J ऊवि (for चेष). B घियौ (ditto),
KM घयौ (ditto).
१८१। NP लपमी, U लपमी°, JK चरष, BM निगरभरि, BJK(AM)
षाड, KMU रयष, BK तूटीत, J तूटीत, M तुडती, BJK °प्री,
BJKMN पोकार, BM जीवत°, JK °प्री, P घड़ियालि .

गत प्रभा थियौ ससि रयणि गलन्ती
 वर मन्दा सति वदन वरि ।
 दीपक परजलतौ इ न दीपै
 नासपरिम सूरतनि नरि ॥ १८२ ॥

मेली तदि साध्रि सुरमण कोक मनि
 रमण कोक मनि साध्रि रही ।
 फूले छखी वास प्रफूले
 ग्रहणे सीतलता इ ग्रही ॥ १८३ ॥

धुनि ऊठि अनाहत सङ्ग भेरि धुनि
 अखणोद थियौ जोग अभ्यास ।
 माया पटल निसामै मञ्जे
 प्राणायामे जोति प्रकास ॥ १८४ ॥

सङ्गोगणि चीर रई कैरव खी
 वर हट ताल भमर गोवोख ।

दिशयरि ऊगि अतलाँ दीघा
 मोखियाँ बन्ध बन्धियाँ मोख ॥ १८५ ॥

१८२ । JK प्रभात, N प्रभाति, JK(M)N चयच, KN भरि, JKM रचच, BNP साँदा, K सती, BNPU सर, JK वर, K तौर (for र), KM नासपरम, BKM सूरतन, JK नर .

१८३ । BJKN मिली, BK तद, BJKM साध, U साधि, J सुरमणि, K मग, M मधि (for 1st मनि), J मधि (for 2nd मनि), BU साध, JKM साध, J प्रफूलित, BJKMPU [र] .

१८४ । KN ऊठी, U उठी, M अनाहद, N भेरि संव, JM भेर, JKMNPU चयचोदय, K(M)N चयच, P [थियौ], KN(U) निशामच, K प्राणावाहद, N प्राधियाँ नद, M प्रसामै, U जोति, M परकास .

१८५ । JKU संजोमिधि, BN संजोमिधी, M ०मिधि, N रही कधि रंभ स (sic), JKMPU श्री, P धरि, J अमर, M अंबर, BP नखचोच, N नवोचोच, BJKNP दिशयर, M दशोचर, J प्रमड (for कजि), U अतला, NP अतले, BK(M)N दीघी .

वाणियाँ वधू गो वाहू असे विट
 चौर चक्रव विप्र तीरथ वेल् ।
 सूरि प्रगटि अतेलाँ समपिया
 मिलियाँ विरह विरहियाँ मेल ॥ १८६ ॥

नदि दीह वधे सर नीर घटे निसि
 गाठ धरा ब्रव हेमगिरि ।
 सुतह छाँह तदि दीध जगत सिरि
 सूर राज क्रिय जगत सिरि ॥ १८७ ॥

आकुल था लोक केवि ऊख अचरिज
 वञ्चित छायाअे विहित ।
 सरगा हेम दिसि लीघी सूरिज
 सूरिज ही त्रिख आसरित ॥ १८८ ॥

खोखख पङ्क कुमकमौ सलिल सरि
 दलि सुगता आहरण दुति ।
 जलक्रीड़ा क्रीडन्ति जगतपति
 जेठ मासि अेही जुगति ॥ १८९ ॥

१८६ । B(M) वाणिलू, KU वाणिल, BN गक, M वधू, B वसरे, JU वचरे, NP वचर, K वचिन, BMN वकवि, K चकवा, JKM वेलि. ALL खर, B प्रगटि, K प्रगड, JU प्रकटि, KP अेतला, BM समपियो, K समरयो, N समपियव, P समर्पिया, JK मेलि .

१८७ । M वधो, N वधर, घडर, BK इवि, BJ सुतर, KNU सुरमच, B तद, BK जगच, P जगति, J सिर, JK राच, BK(M) लीघी, N लीघद, JP जगच, M सिर .

१८८ । KM था, NP(U) थिया, BK(N) केचयो (for केवि ऊख), JPU ऊख, B अचिरज, M ली वचरिज केचो (for केवि ऊख अचरिज), M विचिति, B लीघी हेम दिसि, K लीध हेम दिसि, M खर हेम दिसि लीघी सरयो, JKMPU हच, N विचच, M आसरिति .

१८९ । ALL श्रीवंड, B कुमकुमौ, JKMPU कुमकमच, JMU दस, M सुकता, U सुता, BKM आहरच, J जगच, लीघी, KM माच, M अेचनी .

मिलि माह तगी माऊटि सूँ मसि वन
तपि आसाठ तगी तपन ।

जन नीजनपणि अधिक जागियौ
मध्यरानि प्रति मध्याहन ॥ १६० ॥

नैरन्ति प्रसरि निरधरा गिरि नीभर
धगी भजे धगि पयोधर ।

भोले वाइ किया तरु भङ्कर
लवली टहन कि लू लहर ॥ १६१ ॥

कसतूरी गारि कपूर ईँट करि
नवै विहगौ नवी पगि ।

कुसुम कमल दल माल अलङ्कित
हरि क्रीडे तिगि धवलहरि ॥ १६२ ॥

ऊपड़ी धुड़ीगव लागी अम्बरि
खेतिअे उजम भरिया खाइ ।

मिगसिरि वाजि किया किङ्कर मिग
आद्रा वरसि कोध धर आइ ॥ १६३ ॥

- १६०। BK(M)N माऊटि, P माऊति, B सौं, JKNP मिसि, U मिस, तपनि,
JP जष, B नीजणपणि, J निर्जण^०, K नीजण षति, P नीजनपिणि,
J जाषीध, K जाषीइं, B मधिरानि, JKP मध्यरानि, N माध्याहन ।
- १६१। BK नरंतर, J नैरानि, U नैरनि, BKU पसर, J प्रसर, MNPU
विरधन, M गिर, B निंकरि, JK निंकर, JNP धनी (for धनी),
BJKNU धष (for धणि), M धनि (ditto), N वाधु, BJ तर
B(M)N लवली, J लवली, K लवली, MU लहरि ।
- १६२। J ईँटि, NP नवउ विहाणउ, BU विहाणे K^०पी, N पति (for परि),
JM कुसम, KMN अलंकित, U क्रीडति, K तिण, M तिणि क्रीडे, BJ
धमलहरि, KN धवलहर, M धवलहरि ।
- १६३। U ऊपड़ी धुडीरज, (B)KN भूलिरवि, M रजीरवि, (B)JKU
बेनीबे, M बेनीबे, JKNPU उजम, J मिगसिर, KNU सगशिर,

बग रिखि गजान सु पावसि बैठा

सुर सूता थिउ मोर सर ।

चातक रटै बलाकी चञ्चल

हरि सिगागारि अम्बहर ॥ १९४ ॥

काली करि काँठलि ऊजल कौरगा

धारे सावगा धरहरिया ।

गलि चालिया दिसोदिसि जल ग्रभ

थम्भि न विरह्या नयगा थिया ॥ १९५ ॥

वरसतै दड़ड़ नड़ अनड़ वाजिया

सघगा गाजियौ गुहिर सदि ।

जलनिधि ही सामाइ नही जल

जलबाला न समाइ जलदि ॥ १९६ ॥

निहमे वृठौ घगा विगा नीलागी

वसुधा थलि थलि जल वसइ ।

प्रथम समागमि वसत्र पदमणी

लीधे किरि ग्रहगा लसइ ॥ १९७ ॥

P भगसिर, U वायद (for वाजि), BM बयौ बैरी (for किया किहर), NP ऊउ वदरी (ditto), ALL सग, BJKNPU चाडे, J वरस, N कीधउ, P कीयो, B(M)NP भुद (for घर) .

१९४। BMN रिष, K ऋष. [ह] पावसे, JM पावष, B थिय, KM बयौ, U थिबौ, B चासिम, M चाचिग, K चासिक रठति बलाचकी, N बलाचकि, B घर, K सिंगारद .

१९५। K उच्चल, B धारां, BJKNPU यावष, M संवष, J हालीया (for चालिया), JB(M) दिसादिमि, PU दिशोदिश. BKM थंभै, JN थंभद, U विरचिष नयन, K नैज, M थया .

१९६। J वरसति, PU दड़डि, N अनडे, U सघन, K सद, MN जलनिध, (K)MN समाइ, K जलद .

१९७। B निचिसै, K ०सै, BJ विष, K वष, M धर विष, K नीलांघा, निवसे, BKMN समागम, N वसत, MPU पदमिनी, JN ०सिबौ, K(M)NU लीधद, KN करि, JU घषणे, J लभद (for लसद) .

तब लता पल्लवित त्रियो अङ्कुरिव
नीलाणी नीलम्बर न्याइ ।
प्रियमी नदिमै चार पहिरिया
पहिरै दादुर नूपुर पाइ ॥ १९८ ॥

काजल गिरि धार रेख काजल करि
कटि मेखला पयोधि कटि ।
मामोलौ बिन्दुलौ कुँवूमै
प्रियमी दीघ लिलाट पटि ॥ १९९ ॥

मिलियै तटि ऊपटि विधुरी मिलिया
धरि धर धाराधर धरि ।
केस जमगा गंग कुसुम करम्बित
वेणी किरि त्रिवेणी वणी ॥ २०० ॥

धर स्यामा सरिस स्यामतर जलधर
घेघुँचे गलि बाहा घाति ।
अमि तिखि सन्ध्या वन्दग भूला
रिखिय न लखे सकै दिन गति ॥ २०१ ॥

१९८ । BM तर, J पल्लवति, N पल्लव तषड, B चिष, K हण, JPU हणे, BM अङ्कुरवे, (K)PU अङ्कुरित, N अङ्कुरति, P नीलांबर, U नीलांबर, BK प्रियमी, NPU प्रियमी, N नदिमय, B चारि, BKMU पहिरिया, NP परडिया (for पहिरिया), P पहिरिया (for पहिरै), NP नेचर .

१९९ । JKU काजल, M गिरि, EMNP रेख, JU किरि, M पयोध, BK प्रियमी, NU प्रियमी, BNPU लिलाट .

२०० । BK मिलीयो, J मिलीइ, M मिलीया, BMP तड, B ऊपड, K ऊपडि, B विधुरी, J रे, N विधुरी, J मेलिया, K मिलीयां, BJKMU धष धर धाराधर, JM(U) जसुन, (N)P जवण, JM कुसुम, M कुंरुमि, MPU किरि, N करि, K के (for किरि), BM वेणी (for वि), P त्रिवेणी .

२०१ । NPU स्यामा, BKM सरिस, M स्याम तन (for स्यामतर), BJM घेघुँचे K घेघुँचे, BJK गलि, M गलि (for गलि), BN बाहा, J(M)U बाहा, KP बाहां. BJKU अम, KM तिष, BU वंदग, B(N) रिषि, J रिषि, KP लष, M रिष ची, B लिषि, K लष, NP लषी .

रूठा पै लागि मनावि करे रस
लाघी देह तयो गिणि लाभ ।
दम्पतिअे आलिङ्गन दीघा
आलिङ्गन देखे घर आभ ॥ २०२ ॥

जलजाल खवति जल काजल ऊजल
पीला हँक राता पहल ।
आधोफरे मेघ ऊधसता
महाराज राजे महल ॥ २०३ ॥

करि ईँट नीलमणि कादूँ कुन्दग
धम्म लाल पट पाचि धिर ।
मँदिरे गौख सु पदमरागमै
सिखर सिखरमै मँदिर सिर ॥ २०४ ॥

धरिया तनि वसत्र कुमकमै धोया
सुधा प्रखोलित महल सुखि ।
भर खावण भाद्रव भोगविजै
रकमणि वर खेहवी रुखि ॥ २०५ ॥

- २०२ । JKPU रूठा, BJK पाच, NPU पच, J लागद, NP मनावि करे रस, N लाघल, JK गणि, P गिण. J आलिङ्गण, JU दीघल, J आलिङ्गित .
- २०३ । BKMNU खवति, P खवत, U कज्जल, K खज्जल, B पीयला, KMU खेक, J केई (for खेक), U आधोफरे, J फरे, BM औधसता, J ऊधरसता, M महाराज, BU राजे .
- २०४ । BKM कादो. B कुंदणि, J कंध, U वभ, K पाच, M पाठ (for पाचि), B मँदरे, K मँदर, M गोये, K सौ, NU °रागसय, BNP सिपरि, B सिपरिने, N सिपरि किच, P सिपर कीच, सिरि .
- २०५ । B धरिये, K धरीये, J धरीयां, K तन, J तिण, N तेणि, PU तिधि (for तनि), K वल, B वसत, BK कुमकुमद, JMN कसकमद, P कसकमे, U कुकुमे, JU घोयां, BK मौया, J श्रुधा, M सुधै, BM ववञ्जिति (for

वरिखा रितु गई सरद रितु वलती
 वाखाणिसु वयणा वयणि ।
 नोखर धर जल रह्छिउ निवाणे
 निधुवनि लज्जा ती नयणि ॥ २०६ ॥

पीलाणी धरा ऊखधो पाकी
 सरदि कालि ओह्वी सिरी ।
 कोकिल निसुर प्रसेद ओस काग
 सुरति अन्ति मुख जेम सुची ॥ २०७ ॥

वितओ आसोज मिले नभि वादल
 प्रिधी पङ्क जलि गुडलपण ।
 जिम सतगुरु कलि कलुख तगा जग
 दिपत ग्यान प्रगटे दह्छण ॥ २०८ ॥

गोखीर खवति रस धरा उदगिरति
 सर पोइगिओ थई मुखी ।

प्रको^०), K धवलत (ditto), J प्रवलित (ditto), U प्रचालित (ditto),
 JU लदलि, ALL लुष, BKM भर, BMU त्रावधि, JKP त्रावष, N
 सावष, B भाइवि, M भाइवै, K भोगवीयै, M भोगवै, BJPT वचमिधि,
 B वरि खेवची, BJKMNP लष .

२०६। BM रिति, KN बति, U ऋतु, J सिरद, KU शरद, K वाषाषिष,
 BP वाषाषिषि, B वदथो वदधि, K वैषा वैष, B कीवरि, N कीवरि
 जल धर, P धरि, K [धर] जलधि, BK रद्वी, NP रद्विउ, J रद्वे,
 M निधुवन, JKN नयष .

२०७। BM खोषधी, KM सरद, J काळ, JMNPU खी, (J)N जस, BM
 लुरता, JKN लुरत, BJMNPU जिम, KM लो .

२०८। BM वितले, K वितिजे, NP वितिषे, K मिलै, JKMNU नभ, BN
 इधी, K प्रथवी, JNU जल, NP गुडलपण, B गुरि, M गुरि, J सद्-
 गुरु, N सदन नष, (N)P मिलि (for कलि), U जल (for लष), BK
 दीपति, JN दिपति, M दीप, U ज्ञान, MU प्रगटी, PU दह्वन .

वली सरदि सगलोक वासिधे
पितरे ही मित्तलोक प्री ॥ २०९ ॥

बोलन्ति मुञ्जरमुञ्ज विरह गमै वे
तिसी सुकल निसि सरद तगी ।

हंसगी ते न पासै देखै हंस
हंस न देखै हंसगी ॥ २१० ॥

ऊजले अदरिसगा निसि उजुवाली
घणूँ किस्सूँ वाखागा घणै ।
सोलह कला समाइ गयौ ससि
ऊजासहि आप आपयौ ॥ २११ ॥

तुलि बैठौ तरणि तेज तम तुलिया
भूप कयौ तुलता भू भाति ।
दिनि दिनि तिगि लघुता प्रामै दिन
राति राति तिगि गौरव राति ॥ २१२ ॥

२०९ । BM गजपीर, ALL अरति, K पोषण, M धीय, N ययउ, JPU सुजी
KM सुधीय, N सत्री, J वले, BJKM सरद, BK अमलोग, M सरग-
लोक, K पितरां, B मातलोक, J चित', K सत्य', MNPU सत'.
KM प्रीय .

२१० । K मञ्जर मञ्जर, MN(P) मञ्जरमुञ्ज, U मुञ्जरमञ्ज, KP सुकल, P निघ.
JP सरदि, BK त, J ति. P तिणि. U तिघ (for ते'), N नित (for
ते' न). M तस(ditto), पासलि नवि (for ससि देखै), J रैवर (for
देखै) .

२११ । JU ऊजलां, N ऊजली, BU अदरसणि. M निस. BJ अजुवाली.
KU उजुवाली. M उजवाली, B घणा, J घणउ. P घणउ, B कियो,
J किसउ, B बाषाणि घणो, J सोल कला समाइ, B जोजासैदे (sic),
J(M) उजासइ, U ऊजासं हि. J आपो (for आप), B आपयो .

२१२ । P बडडा, B तबणि, K तबण, PU कषय, NP तुलिता, BK भुंर,
N भूय, KN भाति, BKU दिन दिन, NP दिधि दिधि, MNU तिघ,
(M)N पामरं, J दिघ, M तिघ .

दीधा मणिमँदिरे कातिक दीपक
सुत्री समाणियाँ माँहि सुख ।
भीतरि थकी बाँहिरि इम भासै
मनि लाजती सुहाग सुख ॥ २१३ ॥

इवि नवीनवी नवनवा महोइव
मंडियै जिणि आणन्दमई ।
कातिग घरि घरि द्वारि कुमारी
धिर चीचन्ति चिचाम थई ॥ २१४ ॥

सेवन्ति नवी प्रति नवा सवे सुख
जग चाँ मिसि वासी जगति ।
रकमणि रमण तणा जु सरद रिनु
भुगति रासि निसि दिन भगति ॥ २१५ ॥

ओह्जिज परि थई भीरि कजि आयाँ
घनझै अनै सुजोधन ।
मासे मगसिर भलै जु मिलियौ
जागिया मीँटि जनार्जन ॥ २१६ ॥

२१३। BP दीधा, K °मँदिर, BJNP कातिग, K कातिके, JM समाणी, K समाणीय, B थका, K थो (for थकी), BJKN बाहिर, M बाहिरै [इम], BMU जिम मनि, JKN मन, N सोहाग, BM सुणि .

२१४। M इवि, JKU नवनवी, B नवी नवनवा मची महोइव, JK महोइव, BK मंडीयै, J मंडीर, K जष, U जिष, B जर, J जदि (for जिषि), K वारि (for द्वारि, N धिरि, J चिचान्त, M चिचति, N चिचदं .

२१५। J नवि, K नवै, M नवे (for नवी), BKM नवै, NP नवच, JU नवि (for नवा), K सेवै (for सवे), BJN चा, BJP चपतिषि, U चकभिष रमणि, B ति (for जु), K तिष (ditto), B रिति, K रति, M रति, BNU भुगत, J भगत, J रास, U रासि निशि .

२१६। BJ ओह, MNU ओहो, N [ज], P पर, BJKMNU भीर, JMNPU धनंजय, B झजियै, JPU नर, JKNPU सुजोधन, M मासे मगसिर,

राठीड राज प्रिथीराज रो कही ।

५६

फिरियो पछि वाड ऊतर परहरियो

सऊवै सूहव उर सरग ।

सुयंग धनी प्रियमी पुड भेदे

विवरे पैठा बे वरग ॥ २१७ ॥

ऊवै घटि नदी हेमे हेमालै

विमल खिङ्ग लागा वधया ।

जोवनागमि कटि क्रिस थायै जिम

थायै थूल नितम्ब थया ॥ २१८ ॥

भजन्ति सुग्रह हेमन्ति सीत भै

मलिन सुतनु कोई वहे मगि ।

कोई कोमल वसत्रे कोई कम्बलि

जया भारियो रहन्ति जगि ॥ २१९ ॥

(B)J(M)U भलउ, BJ ज, K जो, M सुषीयो (for मिखियो),
BJMP मीठ, BJKMP जनारजन, N जनारजन, U जनारदन .

२१७ । K फिरिया पछिम, M फिरिथै पिह, J फिरि वायु पहा, BJM वाह,
PU वाच, N वायुतर, JKU उत्तर, K परहरिया, M फिरिहरिया, K
सऊवर, M सऊवे सऊवो रस रंग, N सुरंग, P सुयंग, MN धनी, B
प्रियमी, K प्रियमी, N विवरंग (for बे वरग), M बेव रंग (ditto) .

२१८ । B होवे, JU ऊवि, KNP ऊवह, BKN घट, JMNU हेम, P हेमि,
N हेमालय, U हिमालय, BJKNPU घुंग, M जम, K जोवननागम,
J क्रिस कटि, BKNP कस, U कस, J याह जिम याह .

२१९ । J भजन्ति, MN भजति, BJNU सुग्रह, K सोपच, M सुपिचि, P
सुग्रहे, BJKNMU हेमन्त, NP भय, U मिखन, BK(M) मिलि मिधि
तन (for मलिन सुतनु), BJKC कोई (for केह), M को (ditto),
JPU मग, K वले, N वसत्रे, J कंबल, P जिधि, U जिध, MN
भरिया, J जम .

दिन जेही रिणी रिगाईं दरसणि
 क्रमि क्रमि लाग्ग सङ्कुड्गण ।
 नीठि कुड्गै आकास पोस निसि
 प्रौढा करखण पङ्कुरण ॥ २२० ॥

अलुभाया तन मन आप आप मै
 विहत्त सीत रुकमणी वरि ।
 वाणि अरथ जिम सकति सकतिवंत
 पुहप गन्ध गुण गुणी परि ॥ २२१ ॥

मकरध्वज वाहणि चण्णौ अहिमकर
 ऊतर वाउ वाअे अउर ।
 कमल बालि विरहणी वदन क्रिय
 अम्ब पालि सङ्गोगि उर ॥ २२२ ॥

पारथिया क्रिपण वयण दिसि पवगौ
 विण अम्बह बालिया वण ।
 लागै माघि लोग प्रति लागौ
 जल दाहक मीतल जलण ॥ २२३ ॥

१२० । K जेह, P जेहां, N जेहउ रतथ रदथायर. JU दरिसय, KN दरसथ,
 P दरसिथि. U संकुडिथि, BJ KU नोड, BK हंडे, N जोडिद थायाह,
 BJU करथथि, NP कवथ, MU पंगुरथि, P °रिथि .

१२१ । BK उलुभाया, P तनु मनु. B मांदि, K अदि. (for मै), M विहति,
 U विहति, B सीति, J वथमथी, P वपुमिथी, U वथमिथि, JPU वर,
 B सति सतिवत. J सगति सगनवंत. K सती सतवंत .

१२२ । B मकरधजि, JK वाहथ, NP वाचनि, U वाहन, B वडे, J चडिड,
 K चडीथो, N चडिड, BJ KM PU उतर, N उतम, U वायु, K वाय
 बाले, BJ KM अतुर, N अवर, P विरहिथी. U °हथ. M कमल
 (for वदन), N क्रियो .

१२३ । ALL छपथ, B पवनदि, JKM पवनच, U पवथह, M विथि, B
 वंथि. J वंथ, K वन, J माथ, KU माथ, BJ MNPU लोथ, KU
 थीनथ. U अलथि .

निय नाम सीत जालै वग नाला
जालै नलगी थकी जलि ।
पातिक तिगि दारिका न पैसै
मांजियै विग मग तगौ मलि ॥ २२४ ॥

प्रतिहार प्रताप करे सी पालै
दम्पति ऊपरि दसै दिसि ।
अगक अगनि मिसि भूप अरती
निय तग वारै अहो निसि ॥ २२५ ॥

रवि बैठौ कलसि थियौ पालट रिनु
ठरे जु द्रह कियौ हेम ठगठ ।
ऊडगा पङ्क समारि रहे अलि
कगठ समारि रहे कलकगठ ॥ २२६ ॥

वीगा डफ मज्जवरि वंस वजाअे
रीरी करि मुखि पञ्चम गग ।
तरुणी तरुण विरहि जग दुतरणि
फागुणि घरि घरि खेलै फाग ॥ २२७ ॥

२२४ । N निज, N शीतल, J जालि, BKU वन, BJ नलिथी, KN(P) कलिनी, JKN जल, B पातिगि, U पातिम, J पातकी, P पातक, KMU तिण, N तिणद, JP मांजिया, K(U) मांजिया, N मांजियद, JKN विण, N मनि, K तथी, PU तया, KN मल .

२२५ । B प्रतिहारि, JMNU सीय, P सीउ, BJNPU पाले, JU दिसे, K दिसे, M दसो (for दसै), U अरकि, BKM अगनि अरक, J अगनि अरक, J तथउ, M तथ, B तन, K तनु, (B)KNPU उवारद .

२२६ । M(N) बैठे, K कलस, (B)K थियो, J(M) घरि, P थोउ, B पालठि, J रति पालठ, BM रति, U रति, KNP कतु, MNPU दह, K कैव दह (for जडह), MP(U) कीय, J ठरे हेम दह कीध ठठ, उषह (for जडह), M संवारि, K रचद, B कलिमंड .

२२७ । BM वेणा, BMPU मज्जवरि, JKN अर, J वेण (for वंस), (B)JKN वजावर, BJKM रोरी, BKMU सुप, विरह, B अथि, JKM दुतरण, P अथि, JKMNNU फागुण .

अजऊँ तरु पुहप न पल्लव न अङ्गुर
 घोड़ डाल गादरित थिया ।
 जिम सिखगारि अकीधै सोहति
 प्री आगमि जाणियै प्रिया ॥ २२८ ॥

दस मास समा पति गरभ दीघ रति
 मनि व्याकुल मधुकर सुखणन्ति ।
 कठिण वैश्य कोकिल मिसि कूजति
 वनसपती प्रसवती वसन्ति ॥ २२९ ॥

पकवाने पाने फले सुपुहणे
 सुरंगे वसत्रे दरब खब ।
 पूजियै कसटि भंगि वनसपती
 प्रसूतिका होलिका प्रब ॥ २३० ॥

लागी दलि कलि मलियानलि लागै
 त्रिगुणि पसरतै अम्बु त्रिसि ।

२२८ । BM तरि, J तर, NU न तब, M पऊप, N पुऊप, BK चुड़ डालां,
 J डाल, BK(M) गादरिति, BJMU बया, K सीयां, JKMNPU
 सिखगार, BKM सोधै, J सोधत, NP सोभति, J प्रिय, N प्रिय, M
 आनन, K आगलि (for ०नि), JMNPU जाणे, K जाचर .

२२९ । JU ह (for समा), BKN पित, BK दधी, JU दीधी, M दधा, N
 उदधि, B रित, JMNPU मन, B मधि, K मय, विलखंत (for
 मुख°), KMN कठिन, B वेव, J वेधि, K वैव, N वेवु, M वयव, PU
 वेवधि, P मिसि कोकिल, KN कुंजति, P कुंजति, N वचसानी, JKN
 वसंत .

२३० । J पकवान फूल फले, B फूले (for फले), KMP बले, U धरव, M
 यव, J पूजीर, NPU पूजीये, J कड, M कसड, NU कवीरति, K
 भति (for भंति), M भंजि (ditto), U संजि (ditto), K वनसपती .

रटति पुत्र मिसि मधुप खँखराई
मात खवति मधु दूध मिसि ॥ २३१ ॥

वनि नयरि घराघरि तरि तरि सरवरि
पुखख नारि नासिका पथि ।
वसंत जनमियौ देखं वघाई
रमै वास चडि पवन रुधि ॥ २३२ ॥

अति अम्भ मौर तोरणा अजु अम्भुज
कली सु मङ्गल कलस करि ।
वन्दरवाण बँधाणी वली
तखवर अेका बी'यै तरि ॥ २३३ ॥

फुट वानरेण कच नाखिकेर फल
मज्जाति किरि दधि मंगलिक ।
कुङ्कुम अखित पराग किङ्गलक
प्रमुदित अति गायन्ति पिक ॥ २३४ ॥

- २३१ । N लागीइ, K दल, J कलि दलि, PU कच, M कसी, KN क (for कलि), ALL मल्लयानिक, बिभुष, U पसरति, N प्रसरतइ, BKM पुषा चिस (for अम्भु चिसि), N चिस, BK पूत, PU पूच, NPU मधुष (for मधुष), N मानु (for मान), ALL खवति, M मिस .
- २३२ । KU वन, J नयर, M मिरि तरि, NP तब तब, J(M)U सखयि, K MU पच, B जनमीयां, J °मीया, KM °मीयै, B दिख, J दिख, BM रमी, B चडि पवनि .
- २३३ । B मयर, JU प्रवर (for मौर), K नया (ditto), BK अज, N कलि-यख, P कलीय, JU किरि, JU वन्दरमाख, NP वन्दरमाख, K बंदर-माख, BKM वेली, BJP तखयर, K तरवर, U तखयि, K रेका, NU अेका, B(K) विथै, JNP बीचे, U बीच .
- २३४ । BM फडि, JP फड, K पड, B वकरथि, J KU वखरथ, B मज्जात, M मंजाती, N मंजाति, U मज्जाति, KMPU करि, N कीर, BJK(M) कुङ्कु, P कुङ्कुम, M अचत, NP अखित, B किङ्गलिक, M प्रमुदति, N गायति .

आयौ इल वसंत वधावग आइं

पोइगि पत्र जलु ओगि परि ।

आखंदि वगे काचमै अङ्गिगि

भामगि मोतिअं थाल भगि ॥ २३५ ॥

कामा वरखन्ती कामदुघा किगि

पुत्रवती थी मनि प्रसन ।

पुहप करगि कगि केसू पहिरे

वनमपती पीला वसन ॥ २३६ ॥

कगियर तरु करगि सेवन्ती कूजा

जाती सोवन गुलाल जत्र ।

किगि परिवार सकल पहिरायौ

वरगि वरगि ईअे वसत्र ॥ २३७ ॥

विधि ओगि वधावे वसंत वधाअे

भालिम दिनि दिनि चठि भरग ।

ऊलरावगे फाग ऊलरायौ

तरु गहवगिया थिय तरुग ॥ २३८ ॥

२३५ । BJKNU आया, M आअे, P इलि, N कलि (for इल), U वधामपो.
BK आवी, JK पोयण, MU पोइण, N पोयणी, M ओण, JKMNPU
आणंद, M वणे (for वणे). BKNPU भामिणि, J भामिण .

२३६ । N कामणि (for कामा), कामदुघ, JMNPU करि, B यय, KNP
ययल. ALL मन, M करण, N वरण (for करणि), J पचरे, M पैचरि.
BK पोयला

२३७ । JMPU कपोयर, KN कणयर, BJM तर, BK कणि, JMN
करण, NU सेवन्ती, K कुजा, P कुजा, N कुजो, B जापो. M बिर,
N करि, KM वरण वरण, B वरण वरण विध दे, K दे दे (for ईअे).
N देई (ditto) .

२३८ । J ओण, U सहित (for ओणि), M वधानो, NP वधायल, KNU दिन
दिन, U भरधि, BP ऊलामणी, JU ऊलामणे, B पानि, BPU ऊला-

राठौड़ राज प्रिथीराज री कही ।

६५

मन्वी तिहाँ मयण वसंत मञ्चीपति
सिला सिंघासण धर सधर ।
माथै अम्ब कृत्र मगडाणा
चल वाइ मञ्जरि ठलि चमर ॥ २३९ ॥

दाड़िमी बीज विसतरिया दीसै
निउँकावरि नाँखिया नग ।
चरणे लुच्चित खग फल चुम्बित
मधु सुंचन्ति सीचन्ति मग ॥ २४० ॥

राजति अति अंग पदाति कुञ्ज रथ
हँस माल बन्धि ल्हासि ह्य ।
ठालि खजूरि पूठि ठलकावे
गिरिवूर सिगगारिया गय ॥ २४१ ॥

तरु ताल पत्र ऊँचा तड़ि तरला
सरला पसरन्ता मरगि ।
बैठै पाटि वसन्ति बन्धिया
जगहथ किरि ऊपर जगि ॥ २४२ ॥

यउ, BJKM तर, K गहवुरि, J थोच, M थोथो. N थयो. U थिया,
K बाधियां (for थिया) .

२३९ । BPU तहाँ, M तिच, J तदि (for तिहाँ), PU सिल, BJ सिंघासणि,
BJM धरि, M मंड[ि]थो, BJKM चलि, M संजर, PU वखर, M चंवर .

२४० । K निवहावलि, M निवहावरि, J नउका?, M लुचति, U लुचित. BK
चुंचति, M चुचति, N चुंचित. B सुंचित, KNP सुंचति, M सुचंत,
U सुंचति, JM सीचंत .

२४१ । J बध, M बंध, J ल्हासि, BKMPU लास, BP चई, JN हया,
BKN ठाल, J खजूर, M थिजूरि, N थिजूर, NP ठलकावउ, KMP
गिरि?, BP गई, JN गया .

२४२ । BJKMU तर, JMN ताड (for ताल), P तड, BU तुड (for तड़ि),
K तर (ditto), BKNP सरग, U बैठि. J पाठ, ALL वसंत. U जमि-
हथ, N किरि. B ऊपरि. BK जग

आगलि रितुराय मखिड्यौ अवसर
 मखडप वन नीभरणा म्निदङ्क ।
 पञ्चवाण नाइक गाइक पिक
 वसुह रङ्ग मेलगर विहङ्क ॥ २४३ ॥
 कलहंस जाणगर मोर निरतकर
 पवन तालधर ताल पञ्च ।
 आरि तन्तिसर भमर उपङ्गी
 तीवट उघट चकोर तत्र ॥ २४४ ॥
 विधिपाठक सुक सारस रसवञ्चक
 कौविद खञ्जरीट गतिकार ।
 प्रगलभ लागि दाटि पारेवा
 विदुरवेस चक्रवाक विहार ॥ २४५ ॥
 अङ्गलि जल तिरप उरप अलि पीयति
 मखत चक्र किरि लियति मरू ।
 रामसरी खुमरी लागी रट
 धूआ माठा चन्द धरू ॥ २४६ ॥

२४३ । M आगै, B रितुराउ, K(M) रितराउ, J रितुराउ, NP मंजीयर, P अचसरि, J मंजिप, BJKNPU अदंग, J पांष, BJNPU नायक नायक, K सुरंग, J मेखिमर .

२४४ । JM निरत्रिकर, NP अत्य, JNP पवच, K अंच, PU आर, K नंतसर, M भंभर, BM चीवडि उघडि, J तीवडि उघड, K चेवडि उघडि, N विवडीय उघड .

२४५ । M विश, JNU शुक्र, BJKMU छात्र, BJ दाट, चक्रवाक .

२४६ । BK आंगलि, U अंगच, NU तरप, P उरप तरप, BKM अच, B पिअति, N पीयत, M लियत (for पीयति), JKPU किर, N करि, B लियत मरू, J लीयत रुच, K लियत सुर, M कै तिसुंच, NP लिय तिमरू, U लीय तिसुच, BM रामसरा, U ०छिरी, M खुमरी, B खमी, J रडि, B धूआ, JMPU धूआ, N धूआ, K धूआ, N माडी, BM धूक .

निगरभर तरुचर सघण झौंह निसि
 पुहपित अति दीपगर पलास ।
 मौरित अम्ब रीभि रोमञ्चित
 हरखि विकास विमल क्रात हास ॥ २४७ ॥

प्रगटे मधु कोक संगीत प्रगटिया
 सिसिर जवणिका दूरि सरि ।
 निज मञ्च पळे पात्र रिनु नाँखी
 पुहपञ्जलि वगराय परि ॥ २४८ ॥

प्रज अम्बुज सिसिर दुरीस पीड़तौ
 उत्तर ऊथापिया असन्त ।
 प्रसन वाउ मिसि न्याउ प्रवथौं
 वनि वनि नयरे राज वसन्त ॥ २४९ ॥

पुहपाँ मिसि अके अके मिसि पाताँ
 खाद्या द्रव माँद्या ऊखेलि ।

२४७। B तरवर, KNP तबवर, U तबयर, K सघन, BKN दीपकर,
 BJKU मवरित, BJKNPU रीक, K रोमाञ्चित, B हरिष, JKN
 हरष, M विकास कमल, JKMNPU क्त .

२४८। B प्रघटे, J प्रघस, U प्रकटित, B मधि, B प्रघडीयो, K प्रकडीयो,
 MN प्रघडीयो, U प्रकडीया. B सुसिरि, JPU ससिर, K सुषरि,
 M सिसिरि, BK(M) जवणिका, NP जवणिका, JU दूर, B निजि,
 K निधि (! for निज), B पात्रि, BKM रिति, NPU रति, J रष,
 J पुहपुञ्जलि, K(M) पुहपाँजलि, P वगरार .

२४९। B अद्भुज (sic!), K अद्भुत, M उभोज विसिरि, B सुसिरि, JPU
 ससिर, K पीड़वो उत्तर, J वार, M वाय, U वायु, J न्यार, MNPU
 न्याय, J(M) प्रवरतर, K प्रवर्तद्, N प्रवलिउ, M वन वन, K राजा .

दीपक चम्पक लाखे दीघा

कोडि धजा फहराणी केलि ॥ २५० ॥

मलयानिल वाजि सुराजि थया मच्चि

भई निसङ्कित अङ्क भरि ।

वेली गलि तरुवरां विलागी

पुहप भार ग्रहणा पहरि ॥ २५१ ॥

पीडंत हेमन्त सिसिर रितु पहिलौ

दुख टाल्यौ वसन्त हित दाखि ।

ब्याम्बे वेली तणी तरुवरां

साखां विसतरियां वैसाखि ॥ २५२ ॥

दीजे तिह्णें डङ्गन दँड न दीजे

ग्रहणिं मवरि तरु गानगर ।

करग्राही परवरिया मधुकर

कुसुम गन्ध मकरन्द कर ॥ २५३ ॥

भरिया तरु पुहप वहे कूटा भर

कामि बाण ग्रहिया करगि ।

२५० । M पडप, (B)JK पाजां, M पंने, N पाबां, BJK(M)PU बाडिया, N माडिया, K दरव, NU द्रव, BJ(M)P मंडिया, KNU मांडिया, K दीन्हा कोडी धजा .

२५१ । J माळियानिल वाज, ALL सुराज, BJ थिया, K थयो, BJKM तरवरां, KN विलगी, U थ्यो, J पुहप माळ, P ग्रहणां, N ग्रहणा .

२५२ । BKM पीडंति, N पीडंता, M हेमंति, BK सुसिर, J सविर, P थिसर, BK रिति, M रित, J पहिलु, BKM बाळीयो, J(N)PU टाळीयउ, M ब्याद, N बियाबे, BJ तरवरां, BK विसतरियो, J(M)U ०रीयउ, K वैशाख, U वैसाख .

२५३ । B तिधिं, K दीसद, BJKMU ग्रहण मवर, BJKM तर, N परिघाही, P करग्राही, M परवरिया, JM कुसन .

वलि रितुराइ पसाइ वेसन्नर

जग भुरड़ीतौ रहै जगि ॥ २५४ ॥

वरिखा जिम वरखति चातिग वञ्चित

वञ्चि न को तिम राज वसन्त ।

फुल्ल पङ्क्ति कित सेव लबध फल

बँदि कोलाहल खग बोलन्त ॥ २५५ ॥

कुसुमित कुसुमाउध ओटि केलि कित

तिहि देखे थिउ खीण तन ।

कन्त सँजोगिणि किंसुक कहिया

विरहगि कहै पलास वन ॥ २५६ ॥

तसु रङ्ग वास तसु वास रङ्ग तगा

कर पल्लव कोमल कुसम ।

२५४ । BJKM तर, N विजे, K हूँडा भरि, JMNU काम, KN करम, BJ रितिराइ, K रितिराइ, P वेसन्नरि. M भुरड़ीतु, K रहै (for रहै), P जग, BK place this stanza between st. २५५ and st. २५६, whereas JU place it between st. २५६ and st. २५७ .

२५५ । KPU वरषा. JNP वरषत, M वरिषत. U वरषित, JU चातग, NP चातक, B वंचति, KU वञ्चित. BKMU वंच, N वंचर, B राजि, J वसति, B फूलि. MP फूल, B पंच, JK पञ्च, M पञ्चै, NU पञ्चि, JKMNPU कत, J लब्ध, KN लब्धि. P लब्ध, BKNPU बोलति .

२५६ । BK कुसुमित, BKMN कुसुमाउध, B उदौ, K उदौ, M उदय (for ओटि), BKNU कत, NP को (for तिहि), U तह (ditto). BK थिय, N थोच, U थोच, B थोच, N तनु, JU read the first two lines as follows : थोच थोच वंच पंति (पंत) परिफूलित । वदर मारि चनि चनि (चन चन) वचन, but U in the comment gives also the common reading, J दुत (for कन्त), NP किंसुक कपीयउ. M कहै, N कथिउ .

वखि वखि मालखि केसर वीखति

भूली नख प्रतिबिम्ब अम ॥ २५७ ॥

सबल जल सभिन्न सुगन्ध भेटि सजि

डिगमिग पाय वाय क्रोध डर ।

हालियौ मलयाचल हिमाचल

कामदूत हर प्रसन कर ॥ २५८ ॥

तरतौ नदि नदि ऊतरतौ तरि तरि

वेलि वेलि गलि गलै विलग ।

दिखण हँत आवतौ उतर दिसि

पवन तगा तिखि वडै न पग ॥ २५९ ॥

केवड़ा कुसुम कुन्द तगा केतकी

खम सीकर निरभर खवति ।

ग्रहियौ कन्धे गन्ध भार गुरु

गन्धवाह तिखि मन्दगति ॥ २६० ॥

२५७ । BJKMU तख, KPU कुसुम, BKN वखि वखि, J वन वन, BJP माखिखि, BKMN केसरि, JP वीखत ।

२५८ । M सोभिन्न (for सभिन्न), BJ भेट, MU सजि, N संजि, BJKMNP उबसन, U डिगिमिगि, B पाउ वाउ, J पार वार, K पायो वार्या, NPU वाय, JU क्रुद, KM क्रुध, P धर (for डर), NP चालिया, BMU मलयाचला, BM हेमाचलि, J हिमाचलि, K हिमालर, P हेमाचल, K कामेत, NP हरि, JK प्रसन्न, N करि ।

२५९ । BJKMU गलि गलि विलग, BN दखण, JPU दलिष, M दखिष, K ऊंती, M उता, (N)P ऊंतउ, J चावतां, N जतरि, U उतर, M पवण, B न न वडै (for तिखि वडै न), J ति न वडै (ditto), K तहीं न वडै (ditto), M नखि वडै (ditto), BJK पन, U पनि, BK place this stanza between st. २६० and २६१ ।

२६० । B कुसुम, JM कसल (for कुसुम), B(J)KU तखौ, ALL अम, JK निरभरि, U निरभर, ALL अवति, B कांधे, K कांधर, N वंधि, P वंधे, U कंधर, BM गुरु, JK तिख ।

लीथै तसु अङ्ग वास रस लोभी
रेवा जलि क्रित सोच रति ।
दखिआनिल आवतौ उतर दिसि
सापराध पति जिम सरति ॥ २६१ ॥

पुष्टपवती लता न परस परमूँके
देतौ अंगि आलिङ्गन दान ।
मतवाली पै ठाहि न मरहै
पवन वमन करतौ मधु पान ॥ २६२ ॥

तौय भरणा छँडि ऊषसति मलय तरि
अति पराग रज घूसर अङ्ग ।
मधु मद खवति मन्दगति मल्लपति
मदोमत्त माहत मातङ्ग ॥ २६३ ॥

गुण गन्ध ग्रहित गिलि गरल ऊगलित
पवन वाद अउ भै पख ।
खीखँड सैल संजोग संजोगिणि
भणि विरहणी भुयङ्ग भख ॥ २६४ ॥

२६१ । B लीथै, K लीथी, J लीह. M लै, BK तस, JKNU वास चंग, JK अङ्ग, JKMNPU हत, M सोच, NP शोच, K रित. (M)N दखिआ-
निल, PU दखिआ°, N आवतर, BKU उतर, M दिस .

२६२ । J परसपरि बूँके, NP परसपर बूँके, U परसपर बूँके (for न परस परमूँके),
B देयतौ, U देतु, BK चंग, M मतवाली, KN पन, MU पाय, P पय, JU ठार, KM ठाँच .

२६३ । BM तोर भरणि (M भरणि), BJM छँडि, B औषसति, JNPU अष-
सत, K औषसत, B मरहै, K तर, NP तब, U अंगि, BKMNP
अवति, BNU मल्लपति, J मधिपति, K मदोमत्त, (M)NP मदोमत्त .

२६४ । K पचिति गलि, JU अोगलित, U पवन, NPU उभय, N पवि, P
पख, JM खीखँड, BK सयस, M सरस, NP सेस, JKU संजोग, NP
संजोगि, JKPU संजोगिणि, K भकै, KU विरहिणी, KMN भय .

रितु किह्दि दिवस सरस राति किह्दि सरस

किह्दि रस सन्ध्या सुकवि कहन्त ।

बे पक्ख सूध ति बिऊँ मास बे

वसन्त ताइ सारिखौ वहन्त ॥ २६५ ॥

निमिख पल वसंत सारिखौ अहो निसि

अेकण अेक न दाखै अन्त ।

कन्त गुणे वसि थायै कन्ता

कन्ता गुणि वसि थायै कन्त ॥ २६६ ॥

ग्रह पुहप तगौ तिगि पुहपित ग्रहगौ

पुहप ई ओठण पाथरण ।

हरखि हिँडोलि पुहपमै ह्दिगडति

सहि सहिचरि पुहपाँ सरण ॥ २६७ ॥

पौठाडै नाद वेद परबोधै

निसि दिनि वाग विहार नितु ।

२६५। BN रति, JKMU रिति, B कहिमि, J किचिम, KMU कहि, N कही, B दिवसि रसि, KNU रस (for 1st सरस), B कहिमि, KN कहि, M किच, B रस (for 2nd सरस), B किची, K कहि, M किचे, BJMN कचंति, N बिऊँ (for 1st बे), JNPU पच, JU सुव, B त, K [ति], B वसंति, BMN वचंति .

२६६। BM वसंति, (B)KM सारिवा, J सरोच, BK चोकै चोक, JM चोक चोक, N चोकवि चोक, U चोकां चोक, J वच, B थिय, J(M)U चरै, K थया सु, BJMU कांता कांता, KMU गुण (for गुणि), N गुणे (ditto), J वस, B थिय, JU थयउ, K थोथो सु, M थथो, N थार .

२६७। JKNPƯ गृह, BK तथि, J पुहपति, M पकपित, BKM पचवा, J पचच, B पोचप ई, J पुहपु ई, K पुचप चो, M पकप ई, NP पुचप सु, B चौडथि, J उडिथि, BJM पाथरथि, JK चरच, JMU चीडोल, K ेडै, N ेडर, M चीडति, U चीचति, JNPU सह, JMP सहचरि, N सहचरो, U सहचर, BJMNP सरथि, K सरथि .

राठौड़ राज प्रिथीराज री कही ।

७३

माणग मैग ओगि विधि मागै

रुकमगि कन्त वसन्त रिनु ॥ २६८ ॥

अवसरि तिगि प्रीति पसरि मन अवसरि

हाइ-भाइ मोहिया हरि ।

अङ्ग अनङ्ग गया आपाणा

जुड़िया जिगि वसिया जठरि ॥ २६९ ॥

वसुदेव पिता सुत थिया वासुदे

प्रदुमन सुत पित जगतपति ।

सासू देवकी रामा सुवहू

रामा सासू वहू रति ॥ २७० ॥

लीलाधर गिहे मानुखी लीला

जगवासग वसिया जगति ।

पित प्रदुमन जगदीश पितामह

पोतौ अनिरुध उखापति ॥ २७१ ॥

किं कहिसु तासु जसु अहि थाकौ कहि

नाराइग निरगुण निरलेप ।

२६८ । N जो'द (for बाइ), M निष, JKMN दिन, BKNP नित, JMU निति, N मा'धिग, BJMNPU मयष, KMU ओष, BK परि (for विधि), BJP वषभिधि, U रुकमिष, BJKM रिति .

२६९ । K अवसर तिष, J प्रसर, NP पसर, BKM अनुसरि (for 2nd अव-सरि), KMNPU हाव भाव, MU वंभि, M वंभि, KP आपषा, N आ/पषषा, K जिष .

२७० । B वसुदेव, KMNU वया, BK वासुदेव, JMNU वासुदेव, B प्रदिमन, J(M)U प्रदुमन, K प्रतिमन, N प्रदुन्न, K जो पिता, J जगति', N जगष', NP राम सहोदर वकभिधि सासू, K रिति .

२७१ । BJKM यहे, NPU गहे, N 'वाधिग, KM पिता, NP पुष, (for पित), B प्रदिमन, J(M)U प्रदुमन, K प्रदिमन, B(M) पोतौ, JU पोषज, KPU अनिरव, M अनुवष .

कहि इकमयि प्रदुमन अनिरुध का
सह सहचरिखे नाम संखेप ॥ २७२ ॥

लोकमाता सिन्धुसुता स्त्री लिखमी
पदमा पदमालया प्रमा ।
अवर गिहे असथिरा इन्दिरा
रामा हरिवल्लभा रमा ॥ २७३ ॥

दरपक कन्दरप काम कुसुमाउघ
सम्भरारि रतिपति तनुसार ।
समर मनोज अणक पञ्चसर
मनमथ मदन मकरधज मार ॥ २७४ ॥

चतुरमुख चतुरवरण चतुरातमक
विगत चतुरजुगविधायक ।
सरवजीव विसवक्रित ब्रह्मसू
नरवर हंस देहनायक ॥ २७५ ॥

- २७२ । BKU कथिधि, P कथधि, BJKM ताघ, BK [असु], J अघ, P आकित, N कथिया, BK कधि कधि, BKMNPU नारायण, M निगुण, P निगुण, U निगुण, J मिलेप, P मिलेप, N लण्य (for 2nd कधि), BJPU वधमिधि, B प्रदिमन, J(M)U प्रदुमन, K प्रदमन, J अनिरुध, KPU अमिध, M अनुधधि, B सहचरिखे. J °रिधर, M °रिधि, N °रीधर, P °री, U °रीखे. K सवरतखे (sic).
- २७३ । BJKNPU स्त्री, B लपनी, NP लपिनी, JPU पद्मा पद्मालया, BM पदमालया प्रिया पदमा, N पदमालिका प्रिया पदमा, BK अपर, BJM अरे, K अह, NPU अरे, JKMN(P) अखिरा, K रंहरा.
- २७४ । JMPU दर्यक कंदर्प, K कंदप, ALL कुसुमायुध, BK तनसार, JU अर, JPU मन्मथ, JKNPU मकरधज.
- २७५ । BK(M) चतुरथ स चतुरवरण चतुरातम, U चतुर्वर्ध चतुर्वच चतुरातम, J चतुर्वर्ध चतुर्वर्ध चतुराथ. NP चतुरातम, BK विम्य, J विम्य, U विम्य (for विमत), JU चतुर्वर्ध, KMPU सर्वजीव, N सर्वजीव, BK विसकेत, JM विसकेत, NPU विसकेत, BJNU ब्रह्मसू, K ब्रह्मसू, MP ब्रह्मसू, K देहवंशनायक.

सुन्दरता लज्जा प्रीति सरसती
 माया कान्ती क्रिया मति ।
 सिद्धि त्रिद्धि सुचिता रुचि सरधा
 मरजादा कौरति महति ॥ २७६ ॥

संसार सुपञ्ज करता ग्रिह सङ्गृह
 ग्यान तणी पञ्चमी जु गालि ।
 मदिरा रीस हिंसा निन्दामति
 चारे करि मूँकिया चँडालि ॥ २७७ ॥

हरि समरगा रस समभगा हरिगाखी
 चात्रगा खल खगि खेत्रि चढि ।
 बैसे सभा पारकी बोलगा
 प्रागिया वच्छि तो वेलि पढि ॥ २७८ ॥

सरसती कण्ठि खी ग्रिहि मुखि सोभा
 भावी सुगति तिकरि सुगति ।
 उवरि ग्यान हरि भगति आतमा
 जपै वेलि ताँ अे जुगति ॥ २७९ ॥

२७६। B सुरसती, K सरसती, BKM कान्ति, JNPU कान्ति कया, 'K सुलपा, B रिधि विधि, J विधि बुधि रिधि, K रुचि विधि, M रिधि विधि त्रिधि, NPU द्विधि, BKM रुचि, NU सुचिता, JNPU चहा, M अथा, JPU मर्यादा, K सरधाद, M मरजादा, N मर्यादा .

२७७। BKM सुपञ्ज, JM पञ्च, KNPU गृह, NPU वंगृह, J गांनि, K गांन, NU ज्ञान, J तथीज, U तथीज, JKU [जु], B गांनि तिथिबीज पंचमी गालि, JU निंदा, M निंदामद, BJM मूँकी .

२७८। M सुनिरव, K [रस], N अस (for रस), M हिरवापी, पन, KMNPU वेच, B अभा, U बोलवि, (BM)PU वंहर, BK(M) त, J ति, N तउ, U तो .

२७९। ALL की, BJNPU गृहि, K गृह, M पचि, KMN सुच, P शोभी, NU सुकति, K सुकरि (for ति°), JK भवति, N उदरि, J भवत, JU अपे, B त्वां, JK तो, M तार .

महि सूँइ खट मास प्रात जलि मञ्जे
 आप सपरस ह्वर जित ईन्नी ।
 प्रामै वेलि पठन्तां नित प्रति
 ची वञ्कित वर वञ्कित ची ॥ २८० ॥

ऊपजै अहो निसि आप आपमै
 हकमणि क्रिसन सरीख रति ।
 कहै वेलि वर लहै कुंवारी
 परणी पूत सुहाग पति ॥ २८१ ॥

परिवार पूजि पोजे पड़पोजे
 अर साहणि भण्डारि इम ।
 जग हकमणि हरि वेलि जपन्तां
 जग पुड़ि वाघै वेलि जिम ॥ २८२ ॥

पेखे कोइ कहति अके अके प्रति
 विमल मङ्गल गिहि अके वर्ग ।
 अणि कवण सुभ क्रम आचरतां
 जागियै वेलि जपन्ति जगि ॥ २८३ ॥

२८० । BK सोर, N सुषे, P सुर, U सुये, J प्रासन (! for प्रात), JKMNPU
 अण, N संजर, NP स्याम, B [ह्वर], M उर (for ह्वर), M पठंति,
 NP अपन्तां (for पठन्तां) नितु, JU अपर सरस जितेंनी (०इ) अण ।
 वेलि पठत (ठंती) नित (नित्य) प्रति चीदंक्क । वञ्कित (दञ्कित वर) पामइ
 ची विविच, K सुची सुवर तिम सुवर अी ।

२८१ । BK आपमहि (for ०नै), B अणमणि, JP अणमणि, N अणमणि, U
 ०मिण, KU हसन, M हण, N क्रिसन, U सरीस, J कहत, JU कुमारो,
 J पूच, M पुच, BKP साहान, N साभाग

२८२ । BP पूत, JM पुच, KNU पूच, BJKM अर, B साहिधि, J(M)PU
 साहण, K साहिध, N साहण वाहण, JKMNPU भंडार, BK अण,
 BPU अणमणि, BKU पठंतां (for जपन्तां), BK अणि पुड़ ।

२८३ । K अके (for कोइ), B कणंति, JM कहत, K कणंत, B अके अके, J
 अके अके, N अके कहर अके प्रति, P कहर अके अके प्रति, BK अणि,

चतुरविध वेद परशीत चिकितसा
ससत्र उखध मंत्र तंत्र सुवि ।
काया कजि उपचार करन्ताँ
ऊवै सु वेलि जपताँ ऊवि ॥ २८४ ॥

आधिभूतिक आधिदेव अध्यातम
पिंडि प्रभवति कफ वात पित ।
त्रिविध ताप तसु रोग त्रिविधमै
न भवति वेलि जपताँ नित ॥ २८५ ॥

मन सुद्धि जपन्ताँ एकमणि मङ्गल
निधि सम्पति थाइ कुमल नित ।
दुरदिन दुरग्रह दुसह दुरदिमा
नासै दुसुपन दुरनिमित ॥ २८६ ॥

JPU गृह, M विह, N गृहि, KU खेष, N इषि. N प्रमाष (for कवष), KPU शुभ, BKN करम चाचरद. M अचरीति, J आशीर, U आंशीषे ज, K जपंत.

२८४ । B °विधि, JKNU चतुर्विध, ALL प्रशीत, B(M)N चिकित्सा, JKPU चिकित्सा, JKU शस्त्रोपध, J शुवद, K सुद, N सवद (for सुवि), J कलि (for कजि), U उपचार, J ऊवि, K सो, BJKM जपति, N जपंत, J ऊवद, K ऊय, M ऊवै.

२८५ । BPU °भूतक, K भूत, B °दईव, B पडि, JKMNPU पिंड, JK त्रिविधि, M त्रिविधि, B तस, N त्रिविधि रोगमय, J त्रिविधमद, M त्रिविधमै, भवंत, BM जपंत, JKN जपति, BK place this stanza between st. २८२ and st. २८२.

२८६ । B सुधि, J शुध, K सुद, MU सुध, BJPU वषतिषि, M निध. NP नव निधि, K याथै, U याचद. NP [याँर], KU कुमल, M निति, B दुरदसा, J दर्शना (sic !), KP दुरदशा. M दुरिदसा, U दुईसा चासर, P दुसुपण. JU दुसमन (for दुसुपन), JMU दुरनिमित.

मयि मन्त्र तन्त्र बल् जन्त्र अमङ्गल
 यलि जलि नभसि न कोइ छलन्ति ।
 डाकणि साकणि भूत प्रेत डर
 भाजै उपद्रव वेलि भणन्ति ॥ २७७ ॥

सन्धासिन्धे जोगिन्धे तपसि तापसिन्धे
 कोइ इवड़ा हठ निग्रह किया ।
 प्राणिया भवसागर वेलि पठि
 थिया पारि ऊतरे थिया ॥ २७८ ॥

किं जोग जाग जप तप तीरथ किं
 व्रत किं दानास्रम वरणा ।
 मुखि कहि क्रिसन रकमयी मङ्गल
 कोइ रे मन कल्पसि क्रियया ॥ २७९ ॥

वे हरि हर भजै अतारू बोलै
 ते ग्रब भागीरथी म तूँ ।
 ओक देस वाहणी न आयाँ
 सुरसरि समसरि वेलि सूँ ॥ २८० ॥

२७७। B भिषि, KM मधि (for मधि), U बलि चंन, JKN बल जल, BMNPU डाकिषि, J डाकिष साकिष, M साकिषि, PU साकिषि .

२७८। BM सिन्धासिन्धे, N चेता (for इवड़ा), JMPU प्राची, N प्राचीणां, K °सागरै, N °सागर, JKMN P पार, B तरि पारि (for जतरै), K तर पार (ditto), M तिर पार (ditto), J जतरै .

२७९। N आग जोम, B आग, दाग आगम, JKNPU °त्रम, BJKN वरब, KMU मुष, JMU करि (for कहि), KPU छसन, M छष, N क्रिसन, BJU बचमिषी, BM कल्पै, JKU कल्पिस, B क्रियष, KMN छपष, JPU छपषा .

२८०। N वि बरि: हरि, BM बोडै, J बोडर, K बोडे, B(K) पवि, JU चंपु (for पब), NP जल (ditto), BK न (for न), दिसा (for देष), M वाहनी. NPU वाहिनी, B(K) चांपं, M चांणी सुरसरि .

वह्नी तसु बीज भागवत वायौ
 महि थागौ प्रियुदास मुख ।
 मूल ताल जड़ अरथ मगइहे
 सुथिर करणि चढि छाँह मुख ॥ २६१ ॥

पत्र अक्खर दल दाला जस परिमल
 गव रस तँतु त्रिधि अहो निसि ।
 मधुकर रसिक सु भगति मञ्जरी
 सुगति फूल फल भुगति मिसि ॥ २६२ ॥

कलि कलपवेलि वलि कामधेनुका
 चिन्तामणि सोमवह्नि चत्र ।
 प्रकटित प्रियमी प्रियु मुख पङ्कज
 अखराडलि मिसि थाइ अकत्र ॥ २६३ ॥

प्रियुवेलि कि पंचविध प्रसिध प्रनाली
 आगम नोगम काजि अखिल ।

१६१ । BK(M)N वैली, BKM तस, JK इधु°, NU इची°, P प्रची°, KNPU
 सुच, BM मांडची, B सुचड, K सोचड, M सुचड, J सुथरि, B कचधि,
 KM करच, BJ चढि, B सुधि .

१६२ । B प्रति, JKMPU अचर, B प्रत (for दख), J यथ, B तति, K
 नातु (sic! for तँतु), BM बधि, JKU बिधि, N हधि, P हधि, B
 सुकवि (for रसिक), J ति (for सु), K वे (ditto), U तु (ditto), B
 अरथ (for भगति), N सुकनि, M भगति (for सु°) .

१६३ । BN °वेल, P °वह्नि, B किना (for वलि), B समवेल, JPU °वली, N
 °वली, JKP चिच, N विचिच, B प्रचडित, J परडित, KNP प्रगडित,
 M प्रगडत, BPU इधिमी, J इधमी, KN इधवी, B इध, J पिधु,
 KNPU इध, M प्रिय, BMP अचरावह्नि, JKNU अचरावह्नि, B
 चिधु, K थाथै, N बी (for थार), P मिसि (ditto) .

सुगति तणी नीसरणी मण्डी

सरगलोक सोपान इण् ॥ २९४ ॥

मोतिअे विसाहण ग्रह्णि कुण मूँके

अेक अेक प्रति अेक अनूप ।

किल सोभण सुख मूँके वयण कण

सुकवि कुंकवि चालणी न रूप ॥ २९५ ॥

पियिड नख सिख लागि ग्रहणे पहिरिअे

महि मूं वाणी वेलि मई ।

जगि गलि लागी रहै असे जिम

सहै न दूखण जेम सई ॥ २९६ ॥

भाखा संसक्रित पराक्रित भगताँ

मूँके भारती अे मरम ।

रस दाइनी सुन्दरी रमताँ

सेज अन्तरिख भोमि सम ॥ २९७ ॥

२९४ । B °वेल, BJKMU °विधि, JKNP प्रसिद्ध, U °दि, J प्रणाली, N परनाली, J निर्गम, M द्विगम, N निरगम, J अनीयत (for मण्डी), K अमनिक (ditto), P अनिय (ditto), U अनिय कि (ditto), B अनकसरण (for सरगलोक), M अनयअेकयण (ditto), JKNP सगलोक .

२९५ । NP मोतीयाँ, B विसाहणे, M °पी, NP °णउ, B कर (for कुण), B सूँका, P सूँके, BJKMU कलि (for किल), U सुँके, B कुण (for कण), NP किल सुष सुँके वयण सोभण कण, N साकवि, U चालिणी, M कि (for व) .

२९६ । B पहिरि, JKM पिंड, N पींजी, PU पिंहे, BM लम, P मण्णे, BJMU सुषणे, K सुषण पहिरर, M मो, J वेल, B मै, JU सर, U लागि रहि, B सै, JKU सर, M सपी .

२९७ । B भाषा पराकृत सहकृत, M भाषा प्राकृत सहकृत, KN संसकृत, PU संस्कृत, JKNP प्राकृत, BK भणता, J भणताँ, N भणताँ, M भारथी, BJPU दायिनी, K रईता सेजर अंतर, JU अंतरर, NP अंतरीय, B भोस, JK अम, PU अमि .

राठौड़ राज प्रियौराज री कहीं ।

२९

विवरण जो वेलि रसिक रस वञ्छौ
करौ करणि तौ मूभ कथ ।
पूरे इते प्रामिस्यौ पूरौ
इव्यं व्योह्ये व्योह्यौ अरथ ॥ २९८ ॥

जोतिखी वैद पौराणिक जोगी
सङ्गीती तारकिक सहि ।
चारणा भाट सुकवि भाखा चित्र
करि अकेटा तौ अरथ कहि ॥ २९९ ॥

ग्रहिया मुख सुखा मिलित अग्रहिया
मूं गुण व्याखर अ मरम ।
मोटा तगौ प्रसाद कहै महि
अैठौ अातम सम अघम ॥ ३०० ॥

हरि जस रस साहस करे हालिया
मो पहिड़ता वीनती मोख ।

२९८ । B वैल, M रसि, U करव, B कचव (for करवि), K वरव (ditto),
B जो (for तो), M त. JU मुभ, M पूरे, J इत, KNP इतो, B
अरथ (for इवे, U ताइ (ditto), J प्रामिस्यउ, K पामिसो, N प्रामि-
सिउ, U प्रामिसउ, B प्रामिसे पूरे, NP ईयां, B अर (for इवे), JK
अव (ditto).

२९९ । JKNPV जोतिखी, KU वैद, N वचद, BJN पुराणिक, K जोषी
(for जोनी), JKNP तारकीक, M तारकी, U तारिक, J अच, M करे,
U करद. P अकडा, K अकडो त, JM [तो].

३०० । N गलिया (for पहिया), P गिहिया (ditto), BM मुपि, M गलित,
BNP अगलिया (for अगलिया), KM अै, NP नद, BN नवि (for
गुच), MP गिपि (ditto), K गच (ditto), M अचर, BKM जोडां,
NP अच अरदउ अातम अघम, B अम.

अन्हीया तुन्हीये आया

खवण तीरथे वयण सदोख ॥ ३०१ ॥

रमतां जगदीसर तणी रहसि रस

मिथ्या वयण न तासु महे ।

सरसै रुकमणि तणी सहचरी

कहििया मूं मैं तेम कहे ॥ ३०२ ॥

तूं तणा अनै तूं तणी तणा ची

केसव कहि कुण सकै क्रम ।

भलौ ताइ परसाद भारती

भूंडूं ताइ माहरौ भम ॥ ३०३ ॥

रूप लक्खण गुण तणा रुकमणी

कहिवा सामरथीक कुण ।

जाइ जाणिया तिसां मैं जंपिया

गोविंद राणी तणा गुण ॥ ३०४ ॥

३०१ । J रस घस, U करि, BJ वूं, M सु. KN पंजितां. B वेजती, K अन्ही-
याय, M °या का, U °याहं, BP तन्हीये, JU तुन्हीएइ. J आवीया,
B समण, JNP अवण, M आवणि, KU अवणे, K तीरथ, M वैष, JU
वचन (for वयण) .

३०२ । KU जगदीस. B तणा, N रहसि. B रसि, J वेण, B तस, J तइ, K
तासु मधि, B सरसति, BM वचसाण, JP वचमिणि, U वचमिण, BJNP
मइ, B तिण, J तिम, K कहि .

३०३ । B तूं, M तुण, J केसवि, KMN कुण कहि, BJ तिको (for 1st ताइ),
K प्रसाद, BKM भूंडो, JNP भूंडु, B places this stanza between
st. २९९ and st. ३००, and MN place it between st. ३०१ and
st. ३०२ .

३०४ । JNPU लण, K लण, M लणिय, B रूपने लणिय ची तणा वचमणी,
M रुचिमणी, PU वचमिणी, M कचिवा इ कोरते तास कुण, B जंपि
(for जाइ), KMNP जाणिया तिसा (for जाइ जाणिया), M inverts
the order of stanzas ३०४ and ३०५ .

राठौड़ राज प्रिधीराज री कहीं।

८३

वरसि अचल गुण अङ्ग सखी संवति
तवियौ जस करि खो भरतार ।
करि खवखे दिन राति कयिछ करि
पामै खो फल भगति अपार ॥ ३०५ ॥

---

३०५ । J वरस, M अङ्गि, JNU सखि, M सु (for सखी), J संवत, M संसंत, P
.....न रस अङ्गि व[अ]रि (for ... अङ्ग सखी संवति), J कसि, M
प्रिय (for 1st करि), JMNU औ, M करै (for 2nd करि), JNU अचल,
M अचल, JU कंठ, M करै कंठि पामै फल औ, J फल औ, U भगत,
BK omit this verse.

NOTES

1. चार..... मङ्गलचार, "These four (auspicious names) form my *maṅgalācāra*" The Sanskrit commentary of *U* identifies the four names with the four subjects which according to the rhetoricians are to be mentioned in the beginning of a work, and quotes the *śloka* following :—

मङ्गलं चाभिधेयं च सम्बन्धश्च प्रयोजनं ।

चत्वारि कथनीयानि शास्त्रस्य घुरि घीमता ॥ १ ॥

2. किरि निखइ (*I'*) चीत्रारै चीतारा प्रतइं (*N*).

4. नार is in origin a plural neuter form of the correlative pronoun (Ap. नारं < Skt. नानि), which like the analogous form कारि, करि of the interrogative, has come to do function for the singular as well. Cfr. st. 13, 303 below. In st. 11, 12 the form is doing function for the genitive-oblique. Analogous to नार is the form जार of the relative pronoun (Ap. जारं < Skt. जानि), which is used in a plural sense in st. 104, 304, and in a singular sense in st. 169.

5. Of the two readings पाथो (*BKNS*) and पाथो (*JMPU*) in the third line, the former is preferable on account of the alliteration of the पा° with the पा° of पार, which precedes. Alliteration is a very important factor in bardic poetry.

7. Notice the reading संपोषष of *BNPSU* for जु पोषष . The latter is the correct reading, not only because पोषष is a much better form than संपोषष, but also because the relative जु is required in the sentence.

8. In explaining the sense of this stanza, the comments of *NP* agree together, and differ from the Dhūdhārī comment of *BKS*. For the comparison of the two interpretations, I quote below the comments of *B* and *U*: कवि कहै है सुकदेव व्यासदेव जइदेव आदिदे अनेक सुकवि ऊच्या है यणि रीति सबहो की बेकही

है श्रीकृष्णदेव ते पहिलो जु रुकमणीगी कौ वर्णन कीयौ सु या वासते
जु प्रह्लारग्रथ कोजे तौ पहिलै श्री कौ वर्णन कीयौ चाहिजे (B).

मुकदेवो व्याससुतो व्यासो ऽप्यथ च गीतगोविन्दकर्ता जयदेव
इत्यादयो ऽन्ये ऽपि विष्णुभक्तिपरायणाः सुकवयो ऽनेके वाल्मीकिप्रश्नक-
प्रह्लारग्रथः सर्वे ऽप्येकसंज्ञा इत्येकः केवलः पुरुषप्रधानः श्रीगोविन्दस्तस्यैव
स्तुतिं कृतवन्त आदौ भगवद्रूपवर्णने कृतोद्यमाः परं मया तावत्स्त्री-
वर्णनमतः क्रियते यतः प्रह्लारग्रथो ग्रथ्यते यदुक्तं प्रह्लारे स्त्रीप्रधानत्वमतो
मह्यं दूषणं न देयम् (U).

9. U reads जोर चाँ for जो रचाँ in the 2nd line, and explains
it : चाँ इत्यकलादासपर्यामन्त्रणे दे सुकव लं पश्येत्पद्याचारः ।

10. सिरहर, for सिरर (< Skt. शिरर), with insertion of र
analogous to सरजल for सजल, सरधोर for सधोर, and सरजीत for
सजीत, for the last of which examples see *Vacānikā Ratana
Śiṅghajī rī Mahesadāsōta rī*, 244.

11. तार. See note to st. 4, above. B renders the form
with तीये राजा रै.

12. नाम तार तस्या नाम (U). Here and elsewhere I have
used a vertical dash over the line to indicate a long vowel which
for prosodical reasons is to be pronounced as short. It is the
same sign which is used by native copyists to convert an आ
into अ, whenever by mistake they happen to write आ instead
of अ. Ex. : प्रकार, for प्रकार. In Old Western Rājasthāni poetry
in general, and Dīṅgaḷa poetry in particular, a long vowel
immediately followed by a short vowel is liable to be pro-
nounced as short.

13. तार तावन्मात्रम् (U), तितरी (B).

ते as a feminine singular form of the demonstrative pro-
noun, is an Old Dīṅgaḷa form which is no longer found in
Modern Dīṅgaḷa nor in Modern Māravāṛī, where it has been
substituted with तार. It is, of course, identical with the general
form ते of Old Western Rājasthāni and Gujārātī. In our *Veti*
both तार and ते are used for the feminine singular.

14. बीरज for बीज, another instance of the insertion of र in the middle of a word. Cfr. note to st. 10, above.

बम्बरि for बम्बरि, with insertion of ब analogously to सम्बर for समर. Cfr. *Vacānikā Ratana Singhajī rī*, 54, and also my *Notes on the Grammar of the Old Western Rājasthānī*, etc., § 38.

15. The meaning of the two first lines is clearly explained by U: शैशवं बाल्यं तत्परीरे तनी सुप्तं गतप्रायमिति तथा यौवनं न जाग्रतं न तादृशं प्रकटितमतौ वयःसंधिः समुत्पन्नः कियदारंस्थायी सुहिष्णा सु वरोति स्वप्नप्रायो यथा वरिशब्द ऊपम्ये ... (U), but in the interpretation of the fourth line most of the commentators seem to have been led astray by understanding प्रियम (प्रथम) as an adjective or an adverb ("first, at first"), instead of an abbreviation of प्रथीराज, the author of the *Veli*.

20. दल फूलि विमल वन is clearly and correctly rendered by B as: दिवै वसन्त चायो ज्यो वन फूलिजै है त्यो सरौर फूलौ. This is no doubt the original reading, which the other commentators have failed to understand and have consequently been tempted to alter the text into दल फूल विमल वनि.

22. कु जु. Cfr. st. 19, 32, 46, 94.

कमोदणि for कुमोदणि. For the weakening of u into a, due to the influence of the o in the syllable following, see my note to st. 16 of the *Vacānikā Ratana Singhajī rī*. Cfr. also कुमकनौ, st. 189, 205.

मेन केस मेनकेशा इति रात्रिरूपा इत्यपि मेनशब्देन चारणभाषया सुजङ्गसदृशाः (U). Notice here the use of the term चारणभाषा "the language of the Cāraṇas" to indicate the Dīngāla.

23. वरुण तगा किरि डोर. वरुणस्य प्रचेतसः पाशा इव वरुणस्य शस्त्रं पाश एव तं दूरीकर्तुं जगतो ऽपि न शक्यते तदिवेदमपि बन्धनं ह्यथास्य दृढं भावीति ररुणस्यं यदुक्तं कुमारसंभवे :—

श्रीरोषपुष्याधिकसौकुमार्यौ बाह्व यदीयाविति मे वितर्कः ।

पराजितेनापि कृतौ हरस्य यौ कण्ठपाशौ मकरध्वजेन ॥ १ ॥

25. सधर . सधरौ माहात्म्यवन्तौ (U).

षर्, a survival of the old neuter singular of the Old Western Rājasthānī, used exactly in the same adverbial function as the षर् in *Vacānikā Ratana Singhajī rī*, 92, q. v. For other instances of the neuter in the *Veli* cfr. st. 36, 64, 66, 211.

26. जुअलि नालि इति नाम्ना लोकप्रसिद्धं कीदृशं तस्याः कदल्या गर्भसदृशं विशेषसौकुमार्येण नीरोमत्वमपि प्रकाशितम् (U).

27. हरिहंस सावक हरिहंससावकाः सूर्यस्य लक्ष्मपत्नीवाण-सूर्याः (U).

28. हिव रुकमणी नी विद्या कहइ । आठ व्याकरण भणी अठारह पुराण जाणइ अठारह स्मृति जाणइ धर्मअर्थनीतिमोक्ष प्रकाश कइ शास्त्र जाणइ चारि वेद ४ भले १ आचारग्रन्थ २ व्याकरण ३ कन्द ४ जौतिष ५ पदभङ्गन ई अे षडङ्ग जाणइ षडङ्ग ई चारि वेद ४ मीमांसा १ तर्कविद्या १ धर्मशास्त्र १ पुराण १८ सर्व मिला चउद विद्या नी जाण चउसठि सकला नी जाण जाणी अेकोकी विद्या माहि अनेक घणा घणा अधिकार आपणइ मति सँ जे माहिला अर्थ विचारियइ कइ (P)

29. हरि तिषि. Here perhaps I was authorized to read हर with the majority of the MSS., thereby making the correspondence with the हर at the end of the line more complete, but I have preferred to retain the regular form, not only on account of the हर immediately preceding, but also because it is difficult to know how far one would be justified in altering, however slightly, the endings of words or syllables to produce internal rhymes or alliterations. Thus, if I had chosen to read हर for हरि, why should I have not read also नहर for नहरि to produce one more internal rhyme ?

वन्दै गवरी हर, अद्यापि होलिकानन्तरं कन्याभिर्गौरिपूजेतिव्रतं वितन्यत ईप्सितवरप्राप्तिभिन्निभत्तम् (U).

32. पांतरिया, बुझा विहीनौ जातौ (U).

माता इ. Here the pleonastic particle इ has been added by myself to complete the number of prosodical instants required for the verse (14). I might have added ए as well. If one more syllable is not thus introduced, the verse will fall short of one *mātrā*, but one might still read it correctly by pronouncing the second syllable of माता as equivalent in duration of time to three prosodical instants instead of two. For an analogous case see st. 133.

35. The MSS. *J(K)SU* read नाम नन्द दमघोष नर in the second line, but the explanation which the commentary of *U* gives of नन्द is hardly acceptable: पुरीचिनो दमघोषनामा नवानानन्दकरः (*U*). In the *Bhāgavata Purāna* Damaghoṣa is the name of the father of Siṣupāla

36. चन्देवरी is my emendation of the original reading which is given as चन्दरी by the consensus of all the MSS. The reason for the emendation is the same as has been adduced above for the reading of माता इ instead of माता (st. 32), namely, the necessity of introducing one more prosodical instant to make the line complete. In the present case too, the deficiency might be made good by pronouncing the *e* of चन्दे as equivalent to three prosodical instants instead of two.

37. संघि ऊषा ... देवपति. Cfr. प्रिधी सङ्घ स्या केर देवपती (*Vacanikā Ratana Singhajī rī*, 20).

38. वाक्के, from Ap. वक्कदि < Skt. वक्कन्, is the regular passive form of वाक्कषी, which in the modern language has gone out of use, it being substituted with the new form वक्कीजे. For the use of वक्कर in Prakrit, see Pischel's *Prakr. Gramm.*, § 548.

39. बुषी for कुषी, a technical term used in Indian architecture to indicate the base of a pillar (see *Archaeol. Surv. of West. India*, Vol. ix, Northern Gujarat, p. 24). The change of कु into बु was evidently made by the Poet, only in homage to the rule of the *veṅṣagāi*.

40. ओर is a word whereof the exact meaning is not clear. The *Dhūdhārī* commentary seems to take it in the sense of

“tent”: रङ्ग रङ्ग रा समिधाना जभा किथा है सोर मारुं गदल उषा, whereas the commentaries of *PU* explain it as a synonym of स्त्री “woman”: जोइ इतिस्त्रीपर्यायः स्त्रीणां प्रशामोज्ज्वलरक्तपीतनीलरङ्गानि वस्त्राख्येवोत्सेहते जलदपटलानीव पृथग्वर्णान्यभ्रवृन्दानीव (*U*); जोइ कहता स्त्री ना वृन्द पञ्चरङ्ग वस्त्र पहिरा तेहिज जलदपटल मेघघटा किहाँ सामल किहाँइ उज्वल इसउ पञ्चवर्ण मेघवृन्द (*P*). To understand the comparison, one should think of the way the Indian women, dressed in gorgeous colours, crowd the roofs of the houses on all festive occasions when there is a procession or any other similar *tamasha* to be seen.

41. कोरग, नवीनमेघवर्षगासमयात्प्राक्सरजोवायुसुभ्राभ्रदर्शन-मिति (*U*)

42. गावै करि मङ्गल. Cfr. गावै सुखि मङ्गल करि गीत, st. 55, below. From a comparison of the two passages it is obvious that करि is in both cases connected with मङ्गल. The commentaries do not all agree in the interpretation of the phrase, for instance *B* renders the present passage simply with मङ्गल गावै है, and *P* in the latter passage connects करि with सुखि and renders: सुखर करी मङ्गलरूप गीत गावर. The correct meaning of the phrase मङ्गल करि is evidently that which is given by *U* under st. 155, namely: मङ्गलानि कृत्वा ... गीतानि गायन्ति. In other words, here मङ्गल is not used to give the meaning of “auspicious song,” but only “auspicious ceremony.”

मने for माने, the shortening of the initial syllable being required by the metre.

44. गङ्गिनामो रनिविप्रः (*U*). The literal meaning of the word evidently is “he who wears the brahminic thread round his neck.”

वीर वटाऊ ब्राह्मण, अहो भाई अहो पथिक अहो ब्राह्मण अत्यन्त ऊतावली थकी वार वार वचन कहइ (*P*).

45. न न करिधि, a sigmatic future form used in the function of a prohibitive imperative. For the use of similar prohibitive

futures in Old Western Rājasthāni and Prakrit, see *Notes on the Gramm. of the Old West. Rāj.*, § 121.

कच, a Sanskritism well permissible in bardic poetry. Cfr. *तच*, st. 174, 244.

46. रहरह कोर वच रची रच. From the commentaries, it appears that the meaning of this phrase is that all the few travellers who were out, having reached their destination, halted for the night, but the grammatical connection of the three words वच रची रच is not clear to me. I quote below the renderings of the three commentaries of *BPU*:—मारग मारग थे पथो व्याय विश्राम कियउ पथ्य चालता रच्छा (B); वटाऊ सर्व वासउ रहिवा भयो “रहउ रहउ” इम कछना पथ्य वही रच्छा (P); रहरह इति यो यत्रोषितुमनाः स तत्र गन्तुकामो भूत्वा चिन्तितं स्थानमाश्रयदतो मार्गवहनं लोकैर्निरस्तम् (U).

47. भौ इति सभयाश्चर्ये (U).

49. The commentary of *U* gives two explanations of करि कमल, the second of which is evidently wrong: करे कमलानि छत्वा मन्दं मन्दं चलन्तीति विशेषस्तथान्यार्थे कराः सौकुमार्येण कमलसदृशा इत्यपि (U).

जङ्गम तीरथ इति योगध्यानलीना योगीश्वराः (U); जोगीसर (P); अनेक तपसी (B).

51. सम्मति प्रत्यक्षम् (U).

52. अन्तहपुरि दरबारि (B); श्रीअन्तेडर माहि गयउ माहि ली सभा माहि (P); पुरान्तः पृष्ठं पृष्ठं श्रीद्वेष्यान्तःसभासंमुखं गतवान् (U).

53. पचिहो, an adverbial adjective, i.e. an adjective doing function for an adverb (पचिहो, or पचिहो, cfr. the reading of *N*). For the use of adverbial adjectives in Old Western Rājasthāni see *Notes . . . etc.*, § 78.

55. The verse is in corrupt Sanskrit. The reading of the first line is unsatisfactory in all the MSS. I have adopted the reading of *NPU*, in which the order of the questions कस्मात् कस्मिन् etc. is confirmed by the order of the replies contained in st. 56, but I have had to complete the line with the insertion of किञ्च, which is found in *BJM* only, as the line was falling short of two *mātrās*. The commentary of *U* to this stanza runs as follows: हे मित्र त्वं कस्मात् पुरात् समागतः कस्मिन् पुरे वससि किमर्थमिच्छागमः केन सह ह्यत्वं तव कार्यमग्रे कुत्र परियासि तच्च ब्रूहि ममाग्रे निवेदय एतत्तव करस्थं पत्रं केन जनेन कस्मै प्रेषितमिति देवभाषा संस्कृतमेव प्रश्नम् (*U*).

57. वाचत ... न वग्ये, वाचयितुं न वग्यइ इति न शक्यत्वं संभवति (*U*), वचायइ नही (*P*).

कामस्य is rendered by the Sanskrit commentator with कङ्कलस्य, a neologism not without interest.

58. अक्षरपरपर is understood as a compound by the commentaries of *BU* (अक्षरपरपर तुम्हारी विरद है *B*; हे अक्षरपरपर *U*), but *P* more ingeniously reads the two words as separate and understands: बीजउ सरण कोई नथी, i.e. to translate the text literally, "every other protection is without protection." Notice that *P* also reads नूँ जि instead of तुक.

60. सालिगराम सूद यहि सङ्गुहि, सालिग्राम श्रीपरमेस्वर नी मूर्ति शूद ने घरे कोई उत्तम जनम दइ (*P*): सालिग्रामं गल्लकीनद्युत्पन्नं शूदग्रहे (*sic*) संग्राहयन्ति ददते इव (*U*).

62. It will be noticed that the first line in this stanza does not conform to the general rule of the *venasagāḥ*, which requires that the first and the last word in the line should begin with the same letter. But the Poet is not to be found at fault here. By studying all the lines in the *Veli*, which apparently do not conform to the rule of the *venasagāḥ*, I have discovered that these, far from having no *venasagāḥ* at all, have two *venasagāḥ*s. In other words, the line is split in two, and each of the two parts has a *venasagāḥ* of its own. Thus in the present case

बाहू forms *venasagāṁ* with बाहुर, and बाग with बाह् . The other examples of double *venasagāṁ* which I have found in the *Veli* are :

बीपति कुण सु मति तूभ गुण जु तवति (6),

सैसव तनि सुखपति जोवण न जायति (15),

कोकिल कण्ठ सुहाइ सर (20),

पण्डितारि पटल दल वरण चंपक दल (49),

कुमकमै मंजगा करि घौत वसत घरि (81),

इम कुंभ अन्यारी कुच सु कक्षुकी (90),

गजरा नवग्रही प्रोचिया प्रोचि (93),

चोर चक्रव विप्र तीरथ वेल् (186).

सूं लोष . Strictly grammatically speaking, the reading सूं of *BJKSU* would be more regular, as सूं is not a direct, but an oblique form. But the reading सूं is supported by the rule of the alliteration, which carries much weight in bardic poetry, and also by the large use which both Old Western *Rājasthāni* and *Māravāri*, especially colloquial, make of the impersonal passive construction of the past participle (*bhāvi prayoga*, see *Notes . . . etc.*, § 127) Thus in modern *Māravāri* one would not say to-day सूं लोषी, but स नै लोषी . *P* renders accordingly : मुक नद लुचनीरूप (*P*).

63. हूं, अहं सीतारूपा (*U*); हूं सीतारूप (*P*).

वेलाहरण कहताँ समुद्र (*B*).

64. बाहरि करि "Rescue me!", an imperative. The Sanskrit commentator renders : मम ... बाहरिं मद्दत्तमापयस्वः पद्मादात्मनो-पायं कुरु .

बाभोज for बालोच, the °च being probably changed into °ज only for the sake of the rhyme.

65. Apparently, the second and third line in this stanza do not conform to the rule of the *venasagāṁ*, because the first and the last word in each of the two lines do not begin with the same letter. It is however to be observed that the bards are often satisfied with making the initial syllable of the first

word in the line correspond to the second, third, or even fourth syllable of the last word, instead than to the initial syllable of it, as the general rule requires. Thus, in the present case, the त् of विद्या has its correspondence in the त् of चातुरी, and the र of राजि has its correspondence in the र् of विराजौ. This is not considered to be a breach of the rule of the *venasagāi*. For other examples of this case see stanzas 39, 40, 67, 107, 108, 109, 118, 119, 144, 161, 171, 174, 176, 178, 179, 188, 192, 194, 198, 208, 209, 216, 222, 247, 252, 264, 265, 288, 305.

दुरी इति दुःखोत्पादकः (U); दुखदारै (P); दूसमन (B).

66. ने is understood by P in the sense of a causal conjunction (नोशर् कारवर्) and connected with कश्चिजै, but it is evidently connected with स्रमन वेला. U renders : तस्य लभ्यस्य वेलाया चकारे चीपि दिवानि वर्तन्त इत्यवधिदर्शने (U).

चारात, a Sanskritism which is hardly justified in bardic poetry. U renders it with निकटम्, B with चाचरि, and P with समीप.

68. रसै, an instrumental used adverbially "in such (a way), with such (speed)." The position of the qualitative demonstrative adjective रसौ in this construction is similar to that of the correlative adverb "so" in English, in phrases like : "I like it *so* much! They go *so* fast!" etc. Cfr. वचनी रसौ (*Vacānikā Ratana Singhajī ri*, 21), and चलन्ता रसा (*Ditto.*, 23). In the present case, N renders the word with भल्लर प्रकारर्, and P with भली परर्. The reading ईदु of NPU is not clear to me, unless it is an incorrect reading for रसं, the neuter form of रसौ used adverbially.

The commentary of U to this stanza is of particular interest inasmuch as it represents an attempt by its author, Sāraṅga, to throw aside the authority of his guide, Cāraṇa Lākṣhō, and give an interpretation of his own. But in this he fails, and his new interpretation is grossly absurd and altogether unacceptable : चारणेनैवमुक्तमस्ति सुयीवसेनो १ मेघपुष्पो २ वेगवान् ३ बलाहक एते कृष्णस्य रथे चत्वारो ऽग्नाः परं मम मनसि नैवं स्फुरति यतो ज्ञायते सर्वमप्येतद्रथस्य चपलगतिवर्णनं तेन रथः कीदृशी ब्रह्मति यादृशीं वानरज्ञैर्न्यं समुत्थकमथ च नह मेघ पुष्प इति नदीजलपूर-

समये यादृग् वृहत्पथवा बलाहकानां वर्षाभ्यासां यादृग् यादृग् वेगवत्त्व-
मिति रथगतेराधिक्यं तत्र सारथिं दूरं कृत्वा खेच्छया त्रिभुवनपतिः
स्वयं रथं खेटयितुं लभो ऽतो ज्ञायते धरा पृथ्वी गिरयः पर्वताः पुराणि
मार्गानगराणि श्रीकृष्णसंमुखं समागच्छन्तीव महति जन अभ्यागतवति
संमुखमागमनं महत्त्वप्रदानमनयोक्त्या वेगवत्तया रथस्य निर्गमो ऽवगन्तव्यः
(U).

69. जिम “So that, in order to.” For the employment of
जिम as a final conjunction in Old Western Rājasthānī, see
Notes...etc., § 111.

71. मुख धारणा, मुख नी धारणा नूर (P); मुखस्य धारणां
कान्तिं तर्कयति सविशेषं पश्यति दूतस्य मुखे निर्मलता कार्यसिद्धिलक्षणं
प्रतीतम् (U).

72. सचन्ति is evidently a feminine substantive, the object of
कही, and I identify it with Gujarāṭī सचिन्ती, f. “Information,
particular knowledge.” The commentators, however, prefer
to connect the word with गुणलया and to explain it as सचत्तराः
जियः “respectable women” (U), or सचत्तर लोक “respectable
people” (P). One need only look at the place सचन्ति occupies
in the sentence, to understand that the commentators’ inter-
pretation is a grammatical impossibility. But the lack of
common sense is often one of the most conspicuous qualities
of Indian commentators, especially of those who wish to
make a display of their undigested erudition.

73. सचरिज को साथे चरथ. Here साथे is my emendation.
BKMNS read साथी, which is untenable and has probably origi-
nated from a misreading of साथै, whereas *JPU* read साथ-
Also, most of the MSS. read कार् in the place of को. I do not
think there can be any doubt that the construction of the
phrase here is identical with the को सचरिज अनुहारि तथो in st. 78,
and therefore साथे चरथ is a genitive. But it might be understood
as a locative as well, the terminal °i of चरथि being dropped to
form a rhyme with कथ. If the phrase साथे चरथ is understood as

a genitive, the reading साध of *JPU* would be equally correct, the oblique in °è and the oblique in °ā being equally permissible in the form of *Dīngāḷa* in which the *Veli* is written. *U* renders the phrase with: अर्धसन्धेः किमाचर्यम् (*U*).

74. अेक उजायर कलह् अेवाहा, जिके उजायर संग्रामधीर ते साथइ वली जे कलह् अेवाहा अयेसरी आगइ चालिइ खामिभक्त ते साथइ लीधा (*P*): अेक अद्वितीय उजाध[र]इ (*sic*) क° अोज संग्रामइँ धीर ते साथइँ लीधा वली जिके कलह् संग्रामइँ अेवाहा अयेसरी छइ अथवा दुबाहा क° कलह्इ वली (*N*); एके ये अोजायरइ (*sic*) इति संग्रामेधीराः पुनर् अेवाहा इत्ययेसरणयोग्याः खामिभक्ताः (*U*).

आखाठसिध कहताँ जिअे बि तीन वार संग्राम कीधा छइ किहाँ हारइ नही अेहवा [सु]भट (*P*).

75. Notice the reading नाग रिख of *BM*. It is obviously to be explained as a misreading of नागरिख, unless it is, indeed, an alteration introduced by some presumptuous copyist.

76. केवी दुर्जनाः (*U*).

77. आपपर इति परस्परम् (*U*).

78. राजा रै, a colloquial phrase which is to be completed with a substantive in the locative like घरै “in the house.” It is, ultimately, the same idiom which is used in English and other European languages.

79. सोखावि सखी राखी आखै सजि, ओल्लाखी आया जाणी रकमणियइ सखियाँ सोखावि राखी छइ ते सखी राखी प्रति इम कहइ छइ ...(*P*).

* The last line in this stanza does not violate the rule of the *venasagā*, because the bards in particular, and Marwari writers in general, always consider postpositions as forming one word with the substantive to which they are appended,

and therefore, according to their theory, the last word in the line with which we are concerned, is not नषी but च न्विकानषी. Cfr. the similar case of नदन ची in st. 82, चाषा लमि in st. 108. निसन ची in st. 148, हरि सँ in st. 166, and नषी परि in st. 192.

80. श्यामा चारंभिया सिणमार. Here श्यामा ("the dark-complexioned one") is used by the Poet as a mere synonym or epithet of Rukmiṇī, obviously without any particular intention, much as it is used throughout the poem, but the Sanskrit commentator apparently thinks that the word is here used intentionally and takes the opportunity to explain the meaning of it, by quoting two ślokas which enumerate the characteristics of a śyāmā woman :—

यदुक्तं श्यामालक्षणां :

श्यामा च श्यामवर्णा स्यात् श्यामा मधुरभाषिणी ।

अप्रसूता भवेत् श्यामा श्यामा षोडशवार्षिकी ॥ १ ॥

या प्रीते चोष्णशरीरा उष्णे शीतशरीरिणी ।

मध्यकाले भवेन्मध्या सा श्यामा इत्युदाहृता ॥ २ ॥

81. The commentators do not seem to be sure about the exact meaning of छकोहा, a word which some render with जतावला "quick" and others with ढीला "loose." The commentary of *N* gives both the meanings. I quote below the different comments to the last two lines in the stanza: सु किसी देखिजै है जैसे मखतूल कौ डोरौ तूटौ है अर गुण मोती छकोहा कहतौ जतावला छिटकि छिटकि पड़े है इसी सोभा देखिजै है (*B*); जागे करि ढीना कहतौ निबलाइ मखतूल पाट नइ गुण दोरइ छकोहा ढीला प्रोत प्रोया ते हाथ थकी कूटा तूटा पड़िवा लाग्य (*P*); अहमेवं जाने गुणमुक्ताः क्षीणैर्निर्वलैर्मखतूलगुणैः श्यामपट्टदवरके छिकोहा इति ग्रिथिलं प्रोताञ्छुटिता इव पतितुं लभा इव सादृश्य उत्येक्षा (*U*); जागे करि ढीना कं निबला क्षीण मखतूल ना गुण दोरा थकी गुणरूप मोती छकोहा कं ढीला प्रोया थका अथवा छकोहा जतावला कूटा पड़ता जिंसा दीसइ तिसा जलकण दीसइ छइ (*N*).

84. कण्ठ कहताँ गलईं पोत कहताँ वीड़ियउ बाँध्यउ जाणे कपोत पारेवउ अथवा नीलकण्ठ महादेव नौ गलौ जिस्यौ अथवा जाणे करि हिमाचल पर्वत पाखइ यमुना वहइ छइ अथवा जाणे निखईं श्रीशङ्खधर श्रीलक्ष्माइ समइ भागि विचालइ अकइ आँगुली भ्वालयउ शङ्ख चौइ (P).

85. जमुणा फेगा पावन्न जग, उत्प्रेक्षते जगत्यावन्या गङ्गायाः फेन-युक्ता यमुना इव (U).

कुमारमग पितृदण्डउ आसू काती री रातइ श्वेतदण्ड सरीखउ (P); कुमारमार्गः स्वर्गदण्डक इवाश्विने कार्तिके मामि नीरजस्के गगने श्वेतदण्डको दृश्यते (U).

86. अषियाला तीखा (BNP). literally "pointed."

सिली सिली बरि, literally "on the hone of the collyrium-pencil," the former सिली being used in the meaning of शङ्खाक "the pencil used for applying collyrium to the eyelids," and the latter in the meaning of शिला "a hone." N reads सिरी सिली बरि and explains: अञ्जनरूप सिली जपरि घसी सिरी क' ओतेज चढाया (N).

जल वालियौ पागो दीघउ (P); जलं दत्तम् (U).

87. वली रुकमणियइ आँपणइ निलाड़रूप चन्द्रमायइ शेली नउ तिलक कीधउ वली कलङ्क धूम नेउं काट कहताँ रातपणइं करी महादेव नउ त्रीजउ लोचन अघि सरीखउ तेह नेउ धूम काण्डउ तीजउ लोचन निर्धूम कीधउ आँपणा मुखइ ललाटरूप अर्धचन्द्र तेह नु श्यामता-रूप कलङ्क काण्डउ चन्द्रमा निकलङ्क कीधउ अे भावार्थ अेतलइ तिलक भलउ वखाण्ड (P).

काट, काटशब्देन दोषम् (U).

89. वाँकिया. I am not sure about the exact meaning of this word. The commentators simply say that it is a term for a part of a *ratha*, and P adds that the *vāṅkiyās* are found at the two sides of the vehicle.

ताड़ङ्ग ताड़ङ्गयुगलं कर्णकुण्डले चक्राविव पेटकाविवेति (U). Notice here the use of the word पेटक- as a Sanskritisation of the vernacular word परङ्ग "a wheel." The latter word is, of course, not derived from पेटक- but from Apabhram̃ṣa पद्वण्ड (Cfr. Prakrit परणं explained as रथचक्रम् in Hemacandra's *Deśināmamālā*).

90. कवच सम्भू काम कि कलह, जाणे महादेवजी कवच पहिरौ कै काम सौ जुध करिवा कै ताँई (B); शम्भुना हरेण कामेन सह कलिं कर्तुमानसा कवचः संनाहो हृत इव प्राकृतकविसमये कुचस्य शम्भुपमा प्रसिद्धा (U).

Notice the reading मन हरि आगै मगडप मगडे of B, which is explained: श्रीकृष्णजी का मन कै ताँई मगडप छायौ कै जु मन आग बैसिसी (B).

वारिगह, वारिगह सव्दई तम्बू वस्त्र ना दीधा छइ तिहाँ तम्बू-यई रजुआदि बन्धन जइ अनइ इहाँ कसादि बन्धन जाणिवउ पट-कुटीति वारिगहशब्देन चारणभाषयां तम्बूनाम (N); वारिगहशब्देन पटकुटीयुगलं रचितमिव (U).

91. कलु कं मनोहर (N). The other commentators omit to explain the word.

93. वले वलै विधि विधि वलित, वली वलय श्यामपाटकउ विधइ विधइ व्यांपापणा स्थानक बाँध्या (P); तथा च वलयः श्यामपट्ट-सूत्रयथितो विधि विधि यथास्थानं निवेशिताः (sic) (U).

95. किसत्र, a Sanskritism bolder than जत्र and तत्र which are used by the Poet in other places. U renders: तेषां भूषणानां कविरत्र प्रन्ये किं व्याख्यानं कुर्यात् (U).

96. मापित करल इति मुष्टियाच्छा (U).

भावीसूचक... The Sanskrit commentator gives two different interpretations of the last two lines in this stanza, of which the latter interpretation rests on a reading भावीसौचक, which is not

evidenced by any MS. : उत्प्रेक्षते भावीसूचका अनागतभाग्याविर्भाव-
कथकाः सिंहराशौ ग्रहगणः सकल इति सर्वे ग्रहा अवस्थिता इव कथाः
सिंहकटीसाम्ये 'सिंहराशित्वमेवोक्तं यतो रक्त्विष्यास्तुलाराशित्तस्याः
सिंहस्थाः सर्वे ग्रहा एकादशा ज्योतिःशास्त्रे फलदायिनो मनोवाञ्छितं
ददत अतः श्रोत्र्यास्योत्सङ्गे निवेशनं भावीति महद्भाग्योदयत्वं
दर्शितमयमेकोर्था द्वितीये ऽर्थे एकस्यां राशौ स्थिताः सर्वे ग्रहा जन्मसंज्ञका
भावीशोचका इतिपाठे दुर्दशादर्शकास्तस्या राशेः क्षीणत्वप्रतिपादको
ऽतः कटी क्षीणा जातेतीदमपि वितर्कणं न्यायं ग्रहाणामपि विविधवर्णत्व-
मवगन्तव्यम् (U).

98. वली रकमणोयइ नाकइ लटकतउ मोती दीघउ ते वखा-
यइ दधि वीण समुद्र माहि थौ वणतउ रूडउ जाणो लीघउ साख्यात
गुणमय मोती नउ दाणउ ससत आघउ पाकुउ ह्यालतउ नाक नइ
आगइ मुक्ताफल मोती निहसत लटकतउ शोभइ जाणे सुकदेव व्यास-
पुत्र तेह नइ मुखि भागवत पुराण शोभइ सुक सरोखी नासा मोती
सरोखी भागवत (P).

The Dhūdhārī commentary reads वु सन (for ससन) in the
second line, and explains : समुद्र सोधि अर जु मोती लियौ थौ जु
वणतौ देख्यौ साख्यात गुणमै सु सत्य या वात सही (B).

99. करि इक बीड़ौ.....The Sanskrit commentator gives
two different interpretations of the sense of the last two lines,
but the second interpretation could hardly be taken seriously :
उत्प्रेक्षते वीटकल्पः कीरः शुक्लस्य मुखकमलस्य मध्ये स्वजात्या नाशा-
रूपया शुक्ला सहै क्रीडां कर्तुमुद्यतीति करकमलस्यः शुको मुखेस्थितना-
शाशुक्ला स्नेह्या रन्तुं प्रवृत्त इवेति चिन्त्यं तथा द्वितीये ऽर्थे वामायाः
करे वीटकं शुकरूपं तस्य मुखकमलस्य जात्या करकमलरूपया क्रीडते
इत्यपि (U).

102. पान तम्बोल (P); बीड़ा रा डबा (N); पत्रभाजनम्, (U).

103. चकडोल सुखासन (P); प्रसिद्ध सुखासगादि (N); नरवा-
द्यायानम् (U).

ते, the oblique singular form of the correlative pronoun (< तद्, cfr. st. 66), used in the same construction as in st. 95, above. The form is peculiar of the Vikānerī; standard Māra-vāri uses निष, तिषि instead.

104. तुरी लाग ले ताकि तिम, आँप आँप जोग्य तुरी घोड़ा ताकी नइ लीधा (*P*); सखयोग्यान् तुरगान् वेगवतो ऽश्वान् प्रथमं वितर्क्य ततो गृहीत्वा (*U*). Apparently, लाग is here used in the sense of “fit, suitable.” (Cfr. Gujarāṭī लागु, “near to, close to; applicable; suitable, agreeable,” Belsare’s *Etyim. Dict.*, p. 1002).

105. हिल्वलिया कइताँ घगा ऊतावला है (*B*); गुणविसतरा (*P*); बहुसघनं विस्तताः (*U*); हिल्वलिया क° रुकमिणीजी रा चकडोल आगलि पाहिल इतस्तत परिभ्रमगशील थया घगाँ विस्तरा कइ (*N*).

मद गुड़ित मद भरता (*P*). Notice the reading गलित of *BKMN*. The reading गुड़िता is of course preferable, not only because more difficult, but also because of the alliteration it makes with the first two syllables of गुड़िता.

106. चाहि is here used in the function of a postposition of the accusative-dative to give the meaning of “towards, in the direction of.” The form is, of course, a conjunctive participle from चाहयो in origin, and carries the meaning of “desiring.” The Sanskrit commentator literally enough renders with चनुसङ्कोक्त्य, but the commentaries of *NP* mistake the real meaning of the word and explain it as चड “four,” namely “the four directions of the compass” (!).

The third line in this verse does not conform to the rule of the *veṅṣaḡā*, and it would seem that the correct reading must be वैकुण्ठ किरि चजोधावाची, but as the reading is evidenced by the consensus of all the MSS., I have not ventured to alter it. Cfr. the similar case of किरि कीपायो तदि निकुटीणे in st. 110, तिषि चाप ही करायो चाहर in st. 168, जिस सिपमारि अकीधे सोचति in st. 228; and किरि परिवार सकल परिारायो in st. 237. From the combined evidence of all these cases it would seem that when a line begins with an adverbial, pronominal, or conjunctive

form, or in general with a word having more or less the character of a proclitical, the *venasagā* may optionally be formed with the second word in the line instead than with the first, thereby leaving out of consideration the proclitical word with which the line begins. Cfr. the analogous case of lines ending with a postposition, for which see my note to st. 79, above. Cfr also the case of गो चाले in *Vacānikā Ratana Śiṅghājī rī*, 170, 183, 187, 205, 206, an anomaly which probably finds its explanation in some reason analogous to that given above.

107. पारस is understood differently by the different commentators: चउ पखेर (*N*); बिऊँ पासइ (*P*); परितः (*U*); पारस पाखाग [कौ देऊरौ] (*B*).

108. हाथा लगि. For the apparent violation of the rule of the *venasagā*, see note to st. 79. above.

109. In the third line the MSS. *NP* read मन in the place of मनि, and explain: आपणे स्वरूप मन सँ जोइवउ तिगँ चउयउ बाग थाप्यउ (*N*); आपणइ आपणउ स्वरूप जोइवउ (*P*), both explanations concurring with *U*'s: खतः सुदर्शनेन .

लसखि अङ्ग मोड़णइ (*P*).

सञ्च प्रपञ्चः द्रतः (*U*); उद्यम कियौ (*B*).

• 110. तह इति शक्तिः (*U*).

निकुटीके सूत्रधारिभिः (*U*).

113. साऊलि प्रकार (*B*); कूकारव बूँब सबद (*N*); कूकड़उ (*P*); कूकारवम् (*U*).

आलूदा सनडबड थया (*P*); सञ्जीभूताः (*U*).

बऊरूप योगीन्द्ररूपाः (*U*).

114. लाशेवरि लाशेलारि (*P*), अशिबन्धेन (*U*).

नह खरता नर वरै नर. Here the exact meaning of खरत is not quite clear, though the word could hardly be anything

but an abstract substantive derivative of खर “hard.” Following the clue given by the commentaries, I should feel inclined to understand something like: “With the hardness of the (horse’s) hoofs each man vies with the others (in speed).” But the use of an abstract like खरना in a similar connection is at least uncommon. I quote below the paraphrases of *PU*: तीखइ नखइ करी घोड़ो घोड़ा नई नर नर नई प्रेरइ छइ (*P*); नखै: खरतरैरुत्यमानैरश्चैरैरानरं वृन्वते प्रेरयन्ति स्मेति खस्वेगाधिकवदर्शनम् (*L*)

115. The third line in this stanza apparently does not conform to the rule of the *venasayā*, but probably the Poet is not at fault, as he considered न सुणिजै as a single word.

116. नैड़ी. It is strange that here and in all other passages where the adjective नैड़ी occurs, almost all the MSS. should read ने° instead of नै°, नर°. The word is from Sanskrit *निकटकः through Apabhraṃṣa णिण्डउ > णरडउ, and its correct form in Rājasthānī is नरडउ > नैड़ी.

117. कालाहृणि छषावर्ण (*N*); छषावर्णमेषाम्भुदय- (*L*).

आड़ंग जागे अन्यकार जागी (*N*); लोही वरिसवउ जागी (*P*): आडङ्गमिति वर्षणासमयं रुधिरमयमिव विज्ञाय (*L*).

बेपुड़ी वहे. Here बेपुड़ी evidently is only a feminine singular adjective, identical with the modern बेवड़ी “double,” and some substantive must be understood with it to complete the meaning. The commentaries of *NP* understand नदी, namely “a double river is flowing, the one of water and the other of blood,” but such a meaning can hardly be considered as satisfactory. The Sanskrit commentary is not very clear, but apparently understands वर्षा, namely “a double shower is pouring”, but this explanation is also far from satisfactory. The correct explanation is probably that given by the Dhūdhārī commentary, which understands the word फौज and explains: बेपुड़ी कहुताँ वादल की बेपुड़ी कहे जो दो वडा वादल आन्हो सान्हाँ होइ तब कहैँ जु मेघ वरसकी तैसे फौज पिण बेपुड़ी वहे सो जाणिजे रगत वरसकी (*B*).

118 कुहकबाण दाहू नी उखली बाँसे बाँधी (N).

गैगहण, गय हस्ती त्वाँ की गहणि ऊई गहण कहताँ भीड़ ऊई (B).

The Sanskrit commentary thus renders the meaning of the peculiar *Ḍiṅga* terms occurring in the first two verses :
हथनालिहवाईकुहकवाणाः सर्वाण्यप्यातसबाजीलक्षणानि तेषां ऊविरि-
त्युच्छलनं जातं वीराणां सुभटानां हक्ताः खखबलवत्ताया वाढस्वरेण
प्रकाशनमभूद्गहणमिति रणभूमिः सूरैर्दृष्टीता (U).

120. असुभकारियो, कायर इम कहिवा लागे जे असुभकारियो
क° अकालइ असुभकारी उतपात उपनउ (N); तैर्जातमयं समयो ऽका-
लिकसमेतमेधवदशुभकार्युत्पातिकः (U).

121. चोटियाली is evidently a feminine adjective connected with चौषट्ठि "the sixty-four (*yoginis*)," but the *Dhūdhārī* commentator ignores the real meaning of the word and most fantastically ascribes to it the meaning of "drops of blood": रुधिर खेत माँहे अकटौ ऊअौ है अर ऊपरा जु रुधिर की बूँद पड़े है त्वाँह की जु ऊँची बूँद ऊकलै है सु चोटीयाली कहावै (B). The correct explanation of the word is that given by *UP*: कुटितवेगौका विरलकेशाः (U); कुटे केसे (P).

चाचरि [रण]भूम्यङ्गणे (U); रणभूमिकायइ (P).

औभडै शस्त्रमोक्षविवादे (U); माहोमाहे हथियार वाहइ (P);
सग्न रा अउभडइ (N).

122. ततः प्रवृद्धे संग्रामे रणाङ्गणे रुधिराणि रलतलिया इति बज्जतरं चलितान्यतो योगिनीनां हस्तेभ्यो बज्जशः पतितानि पत्राणि पानभाजनानि प्रवाहे वेगवत्तयाधोमुखानि जातान्यतस्सरीत्वा तरीत्वा गच्छन्ति कीदृशानि दृश्यन्ते स्मोत्प्रेक्षते जलप्रवाहे बुद्बुदाकाराः पम्पोट-
करूपा इव भूते ऽपि सम्भूता बज्जट्टिं सूचयन्ति वर्णतो ऽपि श्वेताः पत्रा-
ण्यपि नृकपलानीवेति साम्यम् (U).

The commentaries of *NP*, and so also the commentary of *U* which I have quoted above, understand the second षण in the second line in the sense of "vessel," apparently identifying

the word with **बड़ा**. Though the interchange of **ड़** with **ब** is not unprecedented in Māravārī (cfr. for instance the double form **रिपमल** and **रिडमल**), I do not think the above interpretation is acceptable. In my opinion, the second **बषा** cannot be anything but a direct plural masculine from the adjective **बषी**, connected with some word to be understood like “blows” or “men.” The latter interpretation is the one preferred by the Dhūdhārī commentator who paraphrases : **बषा दाथाँ ये बषा जोध पड़ा है (B)**.

123. **हल** in the fourth line is explained by *N'* (and apparently also by *U*, though this substitutes for it **हव** in the commentary) as an adverb meaning “quickly, immediately.” I wonder if the meaning of “plough” would not be preferable, especially in view of the fact that **वाहविये** in the third line has no object, and the only object which can be understood with it is **हल** “plough.”

124. **विसरियाँ विसर** is a puzzle to me, and that it was also a puzzle to the commentators is clearly indicated by the different interpretations they have given of the phrase and by their attempts to obviate the difficulty by altering the original reading. From the commentaries, as well as from the general sense of the stanza, it would seem that the meaning of the phrase must be something like : “after doing the ploughing,” but what the exact meaning of the two words **विसरियाँ विसर** is, I am unable to guess. Another difficulty is in the **खारी** in the second line, an adjective which, if it refers to **बोज** as it seems, ought to be in the masculine, and not in the feminine gender.

125. **सिरा हंस नीसरै सति, जिहाँ खेती पाकै तहाँ सरा नीसरै सो के जोधा काँ सिर हंस नीसरै सोई मानुँ सरा नीसरै (B)**. ततो हंसा जीवा निःसरन्ति किमिति तत्र सिरोनामानि फलानीव तत्रापि धान्याविर्भावे शिरा निःसरन्ति कथं सत्त्वेन सारवत्तया (U).

127. In all the MSS., the first line in this stanza falls short of two *mātrās*, but from the commentaries of *NP* as well as from a comparison with st. 128, where the phrase **बलै बलौ** occurs, we may conclude almost with absolute certainty that

the word which has been omitted is वलि. I quote below the commentary of *U* to the entire stanza : रामे भुजाभ्यां रणं डोहमाने खलानां स्थाने रणे सपरिवारचरणाः स्थिराः कृतास्ते एव मेढीभूता यतः क्षेत्रगाहटनस्थाने मर्यादारथे स्तम्भो रोपितस्य (sic!) नाम मेढीति प्रसिद्धं पुनः पुनस्तत्र चटनेन संहारं फेरयति सति वधस्थानीयवाजिपदैः सुष्टुगाहटं कृतम् (*U*).

128. खेती नोपजै तिहाँ कण आवै सो वडा वडा जोधा मारग सो अहेही मानुँ कण लिया भाजि गया सो जाणे कणकण किया फौज का समूह भागा सो अहेहीज नाज का गाडा खाँच्या भार खाँच्यौ जहाँ खलौ होइ तहाँ सुगिवा नइ चिड़ी आय बैठै बलभद्र रै खलै खल कइताँ दुरजनाँ ऊपरि गृभणी आइ बैठी मांस चुगै गृभणी चिड़ी ऊई अर मांस ही नाज ऊयै (*B*).

129. वडपरि ऊऊजतै विरुधि. Here all the commentators understand विरुधि in the sense of जमराणउ “the god Yama.” *U*, for instance, renders : हृदयायन्यस्तखेटके गृहीतेषु परमुक्तलोहेषु सत्सु विरुद्धो यमो भूत्वा लभः ।

भलाभली सति. From the commentaries it appears that there is here an allusion to a proverb (*ōkhāṇḍ*), whereof the entire form is भलाभली प्रियवो. The meaning is clearly explained by *U* : एककारेको अन्यो ऽपिबो भवति, namely “there is no good thing on earth than which there is not another still better.” सति is, of course, सत्य “true.” The proverb is still used in Gujarāti under the form भलाभली प्रियवो बै, but in a somewhat different sense. (See Belsare’s *Etym. Dict.*, p. 872).

130. अेकाअेक अकस्मात् (*NPU*).

131. विलकुलियौ रक्तत्वमाश्रितवान् (*U*); रातडउ हूड (*P*); रातउ हूयउ (*N*).

बेलखि बेलकं पुष्टुस्थानम् (*U*); जिहाँ भर थापी खाँचीयइ ते बेलख (*P*).

अणी प्ररायभागं एष्टिं च (*U*).

133. सनसि लज्जया (U).

अखियात आश्चर्यकारी वात (NP); ख्यातिराश्चर्यं ... स्तुतियोग्या
वार्त्ता चेति (U).

134. सोनानामी रक्त्नाभिधः (U), literally: "he whose name
is gold (रक्त्न)."

द्विगिये जीवि, an absolute locative. द्विगिये जीविते स्वाधीने
वज्जीविते (U); द्वागस्थायी स्वाधीन जीवतव्य जागी नइ (N); थोड़ी
वेला जीवतव्य जागी (P).

135. All the commentaries, except the Dhūḍhārī com-
mentary, which has altered the original reading, agree in saying
that the meaning of this stanza is ironical (वक्रोक्ति).

137. The word हालिया in the third line seems to have
puzzled the commentators, for they all give different and absurd
interpretations of it. PU read हा लिया. N seems to understand
हालिया in the sense of अलगा कीया ऊँता, and [र]लगाया in the sense
of पाशा फिरी लगाया. If हालिया could be understood in the sense
of "were restored," the difficulty would be eliminated, but a
verb हालियो "to restore" is unknown to me. I quote below the
comment of U, which contains two different interpretations of
the passage: हा इति खेदमाकलय ये केशा अलगाया ऊँता दूरीकृता
आसन् ते तु श्यालकशिरसि हस्तं पेरयित्वा स्रहस्तेन शिरः प्रस्यर्श (sic)
आलीया इति धरित्रीभाषया पश्चाद्दत्ताः पुनर्नवीकृता इतिभावार्थो ऽथवा
हाथी लीया इति देशभाषया प्रकटिता इत्यपि (U).

139. चाहै वाट जोइवा लाग (N); विलोकितुं लमाः (U).

ओटे उच्चैःस्थाने (U); नगर बाहिर ऊँचे स्थानके (N); ऊटले
ऊँचे ठामे (P).

The second and the fourth line in this stanza are irregular,
in that they number thirteen syllabic instants, instead of four-
teen. In the *veliyò gita* as used by Prithī Rāja, the second and
the fourth line always contain thirteen syllabic instants when
ending in a periambus ( ), fourteen when ending in a iambus

(^u—), and fifteen when ending in a trochee (^u—). In the present case, we have a iambus, and therefore the second and the fourth line ought to have fourteen syllabic instants each.

140. नीलं डालं करि देखि, “seeing green twigs in the hands (of the messengers).” In this connection, the Dhūḍhārī commentator remarks that it is a custom for the messengers to carry a green twig in their hands when bringing good news, so that people who see them approaching from a distance, may prepare themselves for joy, before the messengers are near enough to speak.

The Sanskrit commentator gives an absurd interpretation of the fourth line, to wit: कुशस्थली द्वारिकापुरी कुसुमैर्वाधिना कमलोत्करैः सुगन्धोक्तना. namely: “they perfumed Kuśasthali with lotus-flowers (!),” a blunder which is all the more extraordinary as the sense of the stanza is quite clear.

141. लहरिउँ लहरी आनन्दलीलाः (U); सुखतरङ्ग कल्लोलरूप लहरि (N).

‘ लहरीरव समुद्र (All).

143. तिकरि. This same word occurs again in st. 279, where it is explained by U as तकरि “in thy hand,” and by P as करि हाथर “in the hand.” I doubt if “hand” is the real meaning of the word, though it cannot be said that such a meaning is altogether inconsistent with the sense of the two passages in which तिकरि occurs. I cannot avoid the suspicion that तिकरि is in both cases a pronominal or an adverbial form. Could it not be a curtailment from अतिकरि (< अति करि) “exceedingly, very much”?

147. पै वारि. Here पै is probably the contracted form of परि < अपरि “over, above,” but the commentary of N understands it as पय “water”: पयवारि कहलौं धूपपाणी उवारइ तथा कोईक लूँ पाणी उवारइ इम पिय कहइ छइ (N). As the meaning of “water” is given by वारि, which immediately follows, it would seem that here पै must have another meaning, i.e. the meaning suggested above.

151. साहौ लभम् (U); लगनदिन (N).
152. सेस संसकार, सेस थाकता बीजा संसकार सर्व आरिम-कारिमादि (P).
153. अरजुनमै वेह, वेहीति मङ्गलकलशा अर्जुनं स्वर्णं तन्मयाः (U).
155. चाहै जोवइ (P); पश्यन्ति (U). Cfr. st. 139.
मङ्गल करि. Cfr. करि मङ्गल in st. 42.
156. आगलै त्रिया प्री चौथै आरंभि, चीन् वारान् चवरिकापार्थ्वे स्त्रीमयेसरी क्त्वा ऊतं ऊताग्रं प्रदक्षिणीकृत्य चतुर्थे आरम्भे ऽग्रे पतिः पृष्ठे स्त्रीति विधिवद्विधाय विवाहः प्रारब्धः (U).
159. करेण, a Sanskrit instrumental, which is of course quite an anomaly in Dīngāla. Cfr. the similar case of वानरेण in st. 234.
160. सूध मणि is explained by the Sanskrit commentary in the sense of शुद्धमानसा सुभक्त्या and connected with लक्ष्मण्य. Obviously the explanation is wrong, for मणि here is not an instrumental from मन "thought," but from मणि "gem."
161. मँदिरन्तरि, खिणन्तरि. From the point of view of Sanskrit grammar, the correct spelling of these two words would be मँदिराक्तरि, खिणाक्तरि, but in Dīngāla an ā resulting from the contraction of two as in the middle of a word, is commonly shortened into a when followed by a double or compound consonant. The explanation of this fact is that the ā in such circumstances, even if changed into a, remains always prosodically long, thanks to the lengthening effect of the consonants following.
- विचित्रे चतुर (NP).
162. किरणि, a feminine form for ordinary किरण "a ray of light." The Dhūdhārī commentator in rendering the pass-

age uses किरण, but as a feminine gender : सूरज री किरण पसरो बी सु चङ्गुड़ी (B).

163. द्रवङ्गित. All the commentaries, except the Dhūdhārī commentary which does not explain the word, understand द्रवङ्गित in the sense of द्रविङ् “a thief, robber.” To make the text better suit such an interpretation, some commentators have even altered the original reading: thus *U* has changed द्रवङ्गित into द्विविङ् कि . I have no doubt that द्रवङ्गित has nothing to do with द्रविङ् “a robber,” but is a verbal form, *i.e.* a past participle perfect from द्रवङ्गणो, a secondary form of द्रोङ्गणो, द्रोङ्गणो “to run, go forth.” My interpretation is supported by the analogy of st. 162, where there is a past participle perfect सङ्गङ्गित corresponding to our द्रवङ्गित, and where there are also four subjects exactly as in our stanza, whereas if द्रवङ्गित were understood as a substantive, our stanza would have five subjects as against four in st. 162. It is evident that the two stanzas were formed one after the analogy of the other, and hence the above argument carries great weight.

164. अन्येषां पक्षिणां पक्षौ बद्धावुडुतुमशक्तौ चक्रवाक्यगलम-
संधे इत्यमिलितं रात्रौ वियोगित्वादहोनिशमपि प्रदोषे दम्पतीव मिलितौ
कालद्वयसंधित्वात् कामिकामिनीनां मनसा कामाग्रयोऽन्तर्भूता बहिः
प्रकटिता इव केन दीपकोद्योतमिषेणायं न दीपोद्योतः परं दम्पतीमनोभिः
(U).

166. कहे, a past participial perfect form equivalent to कश्चिद्यौ. The existence of past participial perfects in °e in Diṅgala, had been ignored by me till I came across the present passage which is so explicit that the nature of कहे could not possibly be mistaken. In all the other cases of perfects in °e which I had come across before, I had felt inclined to consider them as incorrect readings for °è, and interpret them as historical presents. I regret that I have made two or three such mistakes in my edition of the *Vacanikā Ratana Singhajī rī*. For instance in *kavitta* 243 in the last-mentioned work, I have repeatedly read पहे, whereas I ought to have read पहे, through-out.

168. जेहड़ि इति चरणाभरणविशेषम् (U). Cfr. Hindi जेहर f.

For the third line in this stanza, which apparently does not conform to the rule of the *venasagāri*, see note to st. 106.

169. विहि, a feminine singular form of the remote demonstrative वौ (Hindi वह). The modern Māravāri form, for the feminine, would be वा.

171. घुङ्गटपटान्तरे कटाक्षरूपा दूव्यायाति च पुनर्याति गतागतं कुर्वती मनसोरमिलितयोर्मेलनार्थमेकीभूतकरणार्थमथवा द्वयोर्मनसि सूत्रिते तागवाणकरूपे कटाक्षमोक्षो नलिकाक्षेपणमिति वस्त्रगुञ्जनविधिः (U).

174. पति पवनि प्रारथित, वायरइ करी नइ कीघड छइ सुख नउ उपाय जेगोँ (*sic*) अेहवी कीधी अेतलइ श्रीद्वेषाजी वायु करिवा लाग (N); पत्या पवनेन वातकरणेन प्रार्थिता दत्तसुखोपाया (U).

In the last line in this stanza the *venasagāri* is obtained by making the initial letter of the first word correspond to the last letter of the last word, but the irregularity is explainable in that the जी is a suffix. Cfr. the similar case of बाकुलता in st. 176, चण्डिका in st. 178, चक्ररित in st. 198, कुँकुँ in st. 199, गुडसुपण in st. 208, and सकतिवत in st. 221.

176. ऊह, a poetical license for ऊई, introduced only to effect a rhyme with the कुह of the fourth line.

धरि चखु लाज ..... चक्षुषोर्लज्जा घृता अतो घुङ्गटादिकरण-मिति चरणयोर्नूपुरध्वनिनिवारणं कथे कुहुरवस्य निवृत्तिरिति निःसरत्वं सर्वाण्यपि लक्ष्यानि समुत्पन्नानि (U); ..... कुह कुह अेहवउ कूजित सवद सुरत माँहि हँतउ ते निवारण करे क° निवारणउ (N).

177. घणा घाति वल, प्रचुराण्यङ्गुलीवलकानि निविडं कथे निक्षिप्य (U); अङ्गुलीइ घणा वलका आँकुड़ा घाति आँगुली माँहि आँगुली भराइ निवड़ काठी सखी नइ गलइ लागी (P).

178. सा, साउ इति खादुपर्यायः खादुना संयुक्ता ... प्रीति-
खादुना (U).

कस कञ्चुकबन्धनानि (U); कुच नी कस (P).

179. मनरखिष्ये मनोरक्षकाभिश्चन्दोवर्तिनीभिः (U); मनमानी
(P); मन की राखणहार (B).

संघट्ट is understood by the commentaries of *NPU* in the sense of "spying or observing secretly," but I am unable to see how the word संघट्ट could be capable of such a meaning. More reasonable is the explanation of the *Dhūḍhārī* commentator: त्वाँह कौ (i.e. सखियाँ कौ) घेरो कुड़ रछो है (B), but probably the right explanation is "crowd" or "crowded" according to the Sanskrit meaning of the word.

180. बिन्है गण, वे सरीखा जाणवा (P); बिन्हे गिण क° खेह
वेडुँ नँ यथायोग्य वसति गणवी (N); द्वयमपि गणयित्वा यथायोग्यं
विचार्यम् (U). From the above renderings of the commentaries
it is clear that they consider गण as an imperative form second
singular, the correct form of which would be गणि or गिणि. Cfr.
गिणि in st. 202.

जामी यामिका यमनियमव्रतादिकतत्परा योगीश्वराः (U).

181. हरखि निगरभर, अत्यन्त हर्ष भरि करी (NP); आगन्द का
समूह मौंहि मगन (B); हर्षनिर्भरेण (U).

182. सै इति सत्याः स्त्रियः (U).

नासपरिम अदाटत्वेन (U); अदाटत्वपण गुणइँ करी (N); सपरिम
पाखै (B).

183. तस्मिन् समये विरहावध्यन्ते कोकस्य मनसि साध्नि इति
वाष्का मिलिता प्रादुर्भूता कामिकानां मनसि रममाणानां चित्ते कोकेन
चतुरशीत्यासनसूचकेन शास्त्रेण श्रीडया इच्छा निवृत्ता दूरीभूता यतो
दिवसोदयो ऽधुना भावीति कथं निःशङ्कं रन्तुं शक्यत अथ फलैः कुसुमै-

वीसा सुगन्धलं त्वक्तं ग्लानित्वाद् ग्रहगौराभरगौर्मुक्तामयादिकैः शीतलता
शैत्यं गृहीतेति (U).

184. प्राणायामे, an agentive-instrumental plural, प्राणायामैः
सासप्रवासरोधनैः (U).

187. With this stanza begins the description of the different
seasons of the year. In some MSS. the new argument is
introduced by the remark: अथ ऋतुवर्णनम्.

गाढ धरा, पृथ्वी कठिना जाता (U); प्रियी गाढ पकड़ौ कठोर
ऊई (B).

सूर राज किय जगत सिरि. Here some commentaries read
राह and understand "road, track," and some maintain राज "the
demon Rāhu, calamity." The Sanskrit commentator gives both
the explanations: जगतो लोकानां शिरसि सूर्यो राजरिवोत्पात इव
कृतो महादुःखावहो लगत्यन्यार्थे सूर्येण जगतशिरसि गच्छो मार्गः कृतः
सर्वाङ्गान् मस्तके तपनं बज्रं भवतीत्यवगन्तव्यम् (U).

188. केवि ऊअ अचरिज, केइक लोकाँ नइ आसचर्य थयउ हा
हा कुण आकरउ तपइ छइ अथ[वा] अजुँ किंसोइक तपइ छइ (N).

त्रिच, in the fourth line, is used in the double meaning of
हषराणि "the zodiacal sign Taurus," and वृक्ष "a tree."

189. दलि मुगता आहरण दुति, द्युतेः कान्था आहरणे आनय-
नाथं पीठिकामध्ये मौक्तिकानि दलधित्वा संवूर्ण्य पिच्छीकृतानि तत्पीठिका-
मर्दनेनाङ्गस्य तेजस्विता शैत्यमपि (U); शरीरदुतइ शरीरकान्तइ करिवा
पीठी ऊतारिवा भणी मुगता मोती दल् करि आटउ करी दुति कान्ति
आहरण आणवा (P).

190. माह तणी माहटइ गर्भइ हिसगर्भं झउ तेह सँ मिलि करि
आकाश मिसवणीं झउ वरिसवा निमित्त काला वादल् थयाँ मेह वरसतइ
होइ ..... [अ]न्वारो पक्ष होइ जिम आसाठ नउ सूर्य चखुँ तपी करी
जे मध्याह्न कीधउ ते लोके मध्याह्न मध्यरात्रि करी जाणी जाखुँ

द्विवर्णां मध्यरात्रिं हृद्द किय कारणइ नृजनपयि कइतौ नित्यपन्न (sic!) यकी (P).

माघमासे यन्माऊठि द्विमगर्भो जातः षयमासावधिस्तस्य संभूते-
स्तेन गगनं मधीवर्येण प्रथमं भावि वर्षालक्षणां मिलितमाषाढस्य सूर्यो
बहुतरं परितप्य यन्मध्याह्नं कृतं तच्चनैर्निरन्तरं मध्यरात्रिर्घनिश्रैव वर्तते
इति ज्ञातं कस्मान् नृजनपय इति निर्जनत्वात्तस्यां वेलायां सर्वे लोका गृहं
प्रविश्य स्थिता अतः कोपि बह्विर्नायाति तत्रैवंविधं प्रति मध्याह्नं महा-
निश्रातोप्यधिकं जातमिति भावः (U).

191. नैरन्ति प्रसरि निरघण गिरि नीभर, तत्र मासि निर्घना
गिरिनिर्भरप्रसरे वहति पानीये नैरन्तीति सुखमनुभवन्ति (U).

कि in the fourth line, apparently stays for किञ्च or किय
(कियौ), the past participle perfect of करणौ, and is connected
with दचन. Cfr. दचनं कृतम् (U).

193. Notice the readings चयो वैरो (BM), and कउ वररी (NP),
for किया किहर in the third line. Seeing that the last is the
most difficult of the three readings, it is very probable that
it is also the original one. The Sanskrit commentator accepts
it and explains: मृगधिरनाम्ना सूर्यधुक्तनक्षत्रेण वायुं मुक्ता मृगाः
किहराः कृता दुर्बलीकृता विह्वलतया इतस्ततो भ्रमणशीलाः (U).

194. हरि क° इन्द्र तथा हरि मेघ इन्द्रधनुखादिकइं करी तथा
भिन्नभिन्नवर्णइं करी अम्बहर क° व्याकास नइं सियागारइ (N).

195. घरहरिया इति भूमिसिद्धनकरो ऽभूत् (U); घरती सीं ची
(NP).

196. वरसते दड़ु नड़ अगड़ वाजिया, प्रचुरधाराभिर्वर्षति मेघे
अनडानां नडा पर्वतानां निर्भरप्रवाहशब्दा बाढं प्रादुर्भूताः (U).

197. विणु नीलाणी, a curious construction of the preposi-
tion विणु, in which it is doing function for a negative prefix or
particle, the phrase having somehow the value of an adjective

or past participle passive compounded with a negative prefix, as if it were कनीकानी.

200. धरायाः स्त्रियो धराधररूपे खामिने मिलिते सति नदीनां तटा उत्पटिताः पानीयैर्बाह्निर्निर्गतं तत्क्षया विरलीभूता इतिस्वरूपं दर्शयति केप्रा लटिप्राया यमुनैव कुसुमैर्मिश्रत्वं गङ्गायाये वेणीसमुदाय उत्प्रेक्षते त्रिवेणीसंगम इव प्रतिभासते (U).

दोनों तटां जो नदी ऊलटि वही है सो जागे चोटी विस्तरि है विधरी कहतां पृथवी जो स्त्री तिण नुं धराधर मेह जब भरतार मिलियौ तब चोटी विधर जाइ यमुना रौ जल स्याम सो तो केस ऊया गङ्गाजी रौ जल सो फूल ऊया जहाँ त्रिवेणी होइ तिहाँ जागे चोटी गुन्धी इही पृथिवी की चोटी ऊई (B).

201. वेधूचे. Notice that some MSS. read वेधूने . The word being not used elsewhere, so far as I know, it is difficult to determine which of the two readings is preferable. वेधूचे is at any rate confirmed by the Sanskrit commentary which renders : वेधुचिनो रकीभूतो (U).

203. पहल, in the second line, seems to be used in the sense of “other,” or “that.” I am uncertain as to whether the word could possibly be accepted as a modification of परल (परलड, see *Notes on the Grammar of the Old Western Rājasthāni*, etc., § 144), introduced just to make a rhyme with महल . The commentaries do not help to understand the nature of the word. N renders it with कनरद, and P with कनरद कनरद ऊऊया .

महाराज परमेस्वर (U). For another instance of the employment of the honorific term महाराज to designate the Supreme Lord, i.e. Viṣṇu, see *Vacanikā Ratana Sīnghāṇī* rī, 244.

204. पाचि पाचिरत्नमय (NU); पसरतनमय (P).

The MSS. BK read विशरि in the place of पसर and understand “peacock” : सराँ ऊपरि मोर कत्य करि है (B). The reading is evidently wrong and so is the interpretation.*

205. प्रखोलित. I have adopted the reading of *NP*, but the fact that almost every *MS*, has a different reading of its own, leaves some doubt as to whether the reading I have adopted is the original one. *N* renders the term with: उज्ज्वल भवत्वा कीधा .

206. वयखा वयखि नवा नवा वचने करी (*P*); वचनैर्भूयो भूयो ऽहं व्याख्यास्यामि (*U*); वार वार वचनइं करी वखाणीसि (*N*).

207. सुरति, in the last line, is not from सुरत, but from सुरति, hence the °i.

209. The Sanskrit commentator thus renders the sense of the last two lines : पितृणामपि मर्त्यलोकः प्रियो वल्लभो लभस्तत्समये दत्तपिण्डग्रहणाय पितरः समागच्छन्तीति लोकोक्तिः (*U*).

212. तरणिः सूर्यस्तुलायां तुलराप्रावर्थात्तुलाकृते स्थितः काभ्यां तुलितस्तेजस्तमोभ्यामतस्तत्र दिनरात्रौ समसमे भवतो यथा कश्चिद्राजा कनकेन तुलति भू पृथ्वी तस्यामिति रीत्येदमपि तुलनं तेन कारणेन सदृशं तुलामारोपितौ द्वावपि कीदृशी जातावित्याह दिनं सर्वकार्यकरणे क्षमं ततो दिने दिने ऽमर्षतया लघत्वं यातीव रात्रिः स्त्रीरूपालक्ष्यैस्तुच्छा ततो गर्विता सती रात्रौ रात्रौ गौरवभावं प्रोत्प्लुम्भभावेन वृद्धत्वं यातीवेति यदुक्तं संपूर्णकुम्भो न करोति शब्दम् (*U*).

215. नवां जना अर्थाङ्गरूपेण देवा इव जगतां त्रिभुवनानां नवान्यभुक्तान्यपि सर्वाणि सुखानि सेवन्ते स्मेति जगद्वासभिषेण वयं द्वारिकावासिन इतित्याजेन यदुक्तम् ।

ताम्बलमङ्गं यवतीकटाक्षं गवां रसो बालकचेष्टितानि ।

इक्षौर्विकारा मतयः कवीनां सप्तप्रकारा न भवन्ति स्वर्गे ॥ १ ॥

सेवां दर्शयितुं बलिण्योरमणस्य शरदृतौ दीपमालिकानन्दरं भुक्त-
राग्निभिनवैर्नवैः पक्ष्मात्रैः सुगन्धद्रव्यादिभिर्वस्त्रैश्च निश्चिदिनं दिवारात्रौ
भक्तिं कुर्वते स्तोत्रार्थः (*U*).

216. श्रीकृष्णस्यैव रीतिर्जाता यदा सुयोधनं दुर्योधनमुद्दिश्य युद्धार्थं धनञ्जयस्कार्जुनस्य सहायत्वे समागतास्तदापि सुप्त एव जाग्रतो ऽनिद्रौ ऽभूत्तद्विधिना मासेषु मार्गशीर्षो भयं समागतो मिलितो यत्र जनार्दनो निद्रां विहायोत्थितवांस्तत्र देवऊटिणी इति लोकोक्तिः (U).

भीरि सखाई (P).

मोंटि आँखि ऊवाड़ो जाग्या (N).

217. सऊव्ये is an instrumental-locative plural form from सऊ "all, everybody," apparently used in the agentive meaning in connection with a verb like जाणिसौ, which is to be understood. The commentaries of *NU* take the form in the sense of a genitive or dative, and explain : सऊव्ये क° सर्वं पुरुषे सूह[व] क° सर्वं सधव आपणी स्त्री ना उर क° हृदयस्थल सरग क° स्वर्ग देवलोक तुल्य यथा (N); सर्वेषां नराणां सधवस्त्रियासुरांसि हृदयानि स्वर्गतुल्यानि जातानीति कृत्वा पीडयामासिञ्च स्त्रीनराः सुखं शेरते (U).

219. जग. The commentaries of *NPU* read जिणि in the place of जण and explain : जेणि कारणि, येन कारणेन. But the causal is absolutely out of place here.

221. अलुभाया तन मन आप आप मै . . . etc. रक्त्विग्या वरेण [च] खदेहं मनः परस्परम् अलुभाया इत्येवं ग्रन्थरीत्या निविडं बद्धे यथा शीतं विहितं दूरीकृतम् (U); हिवइ रखमणी अणइ कृष्णइ आँपो आँप मइ माहोमाहि तनु शरीर मन स्यु अलुभाया काठी गाँठि बाँधी इगि परइ विहित शीत गमायउ तन मन एकठा करी नइ (P).

222. अउर, बीजउ (P). Notice the reading अउर of *BJKM*. If the reading अउर is the original one, as I believe it is, we have here a proof that at the time when the *Veli* was composed, the vocal compounds अर, अउ were still capable of retaining the hiatus in poetry, if not in the spoken language. It is obvious to everybody that if in the present passage अउर were pronounced as अर, the line would become faulty and the rhyme would be destroyed.

223. पारथिया क्रिपया वयस्य दिसि पवयै, प्रार्थितकृपणस्य किं वाक्यमुत्तरमेव नास्तिकथनं ततः शब्दद्वलेन तन्नाम्ना दिगुत्तरदिक् तस्याः पवनेन (U). For the peculiar sense of उत्तर (“refusal”) in the passage, see st. 249.

224. The general meaning of the stanza, according to the commentators, is that in *Dvārikā* the cold of winter is hardly felt: द्वारिकामध्ये शीतः शोक इति लोके प्रसिद्धमेव (U).

225. उद्वृष्टमेवाकीं ऽग्निरूपं कृत्वा दिवारात्रौ संध्याद्वये दम्पत्योः श्रीकृष्णरुक्मिण्योरुपरि प्रथमं धूपं विधायारात्रिकामिषेण निजं शरीर-सुवारयति करद्वयेन भ्रामयित्वा तदधीनं करोतीव कथं दशसु दिवसारा-त्रिकाभ्रामयं किं कृत्वा खं प्रतापं प्रतिहारीकृत्य शीतप्रगमं निवार्य पश्चात्स्वयं सेवितुमना एवं विदघातोवेत्येको ऽर्थो द्वितीयार्थे लोकाः स्वर्याय प्रत्युपकारकृत आरात्रिकामिषेण निजतनूस्तदधीनान् कुर्वन्तीवेत्यपि (U).

226. कलसि कुम्भे (U).

ठरे जु ऋह कियौ हेम ठयठ, हिमं ठरितमिति किंचिदूनीभूतं ऋहा ऋदाः ठयठीकृता अकम्पनपराः कृता यतः कुम्भे शीतं च जर्जरम् (U); हेम पिण ठराउ पाणी का ऋह निवाण ठयठ कृहतां जामी नइ पालउ थयउ (P).

227. रोरी इति बाढसरेण (U); नवन (P). Notice the reading रोरी of *BJKM*.

228. चोड़. Notice the reading चुड़ (for चोड़), which is found in the MSS. *BK*, and is also supported by the commentaries of *NP* where the word is explained as an equivalent of श्राप्ता or प्रतिश्राप्ता. Of all the commentaries, only *U* accepts the reading चोड़ and explains it as शोकश्च “a little.”

For the anomalous *venasagā* in the third line, cfr. note to st. 106.

229. The first line in this stanza does not conform to the rule of the *venasagāi*. रति is for रिति, the *i* in the first syllable being dropped to produce an alliteration with पति.

230. कसटि भंगि कष्टनिवर्तनसमयादनु (*U*).

231. Notice the reading मधुप, for मधुप, in the third line. *U* adopts the former, but at the end of the commentary gives also the latter reading. I quote below the commentaries of *UB*: अथ च मधुकद्वक्षमिषेण गलत्पुष्यतया वसन्तपुत्रः प्रियरूपो रोदितो व कथं यतो दलेषु मलयानिले लम्बे सति कल इति रोगविशेषः समुत्पन्नः कोदृशे मलयानिले त्रिगुणे प्रसरति पानीयत्वेन लम्बा यथा दृषितो बालः कलितो भूत्वाश्रूणि मुञ्चति तथायमपि ततो मातेव वनस्पती दुग्धमिव मकरन्दं मधु श्रवति सप्रसवं क्षरति रुदनरक्षणार्थं स्तनदान-मिवान्यार्थे पाठान्तरे मधुपो भ्रमरो रिषरिषाटरवमङ्गीकृत्य रोदतीवेति शेषा व्याख्या सैव (*U*); दल कहताँ सरोर थी जे बालक जब ऊपजे तब कलि रौ जु वाउ लागै तबही उहि बालक नूँ भूख, तिस लागै है ऐहै त्रिगुण कहताँ सीत मन्द सुगन्ध मलयानिल लागै सोई त्योंही वसन्त जनमतही भूख तिसा लागी है अे जु भमर बोले है सु ज्यों बालक रोवै है त्यों वसन्त रोवै है अर वनस्पती जु रस चूवै है सु जाये माता दूध खवै है (*B*).

233. अजु, as I explain it, is only a poetical amplification of the relative pronominal form जु . The commentary of *N* renders it with अह जे .

बन्दरबाहु (< Skt. बानरबाहु ?) seems to be a term designating some floral ornamentation with which the house in which a male child was born, was decorated.

236. पीला वसन . Up to this day, in Rajputana, the woman who has given birth to a male child and whose child is living, wears a yellow scarf (पीलो चाडपो).

237. कणवीरपुष्याणि रत्नानि करणिपुष्याणि श्वेतानि सेवन्ती-पुष्याणि छतवर्णानि कूजा इति पुष्यजातिविशेषः सुवर्णनाम्नी जाती पीत-

एव्या गुलाली इषत्पाटलवर्णा यत्र वसन्त व्यासमुत्प्रेक्षते सर्वोपि परिकरो
विविधवर्णैर्वस्त्रैर्यथायोग्यं परिधापित इव (U).

किरि परिवार ... See note to st. 106.

238. अनेन विधिना विधिवद्धर्षणैः कृत्वा वसन्तो वर्धापितः सन्
भालिम इति भाषया भव्यतया दिनै दिने भरणेन बलेन चटितो वर्धित-
स्तत्र गह्वरिया इति गर्वितैः पुष्पादिसम्पृद्धिमद्भिस्तदभिलक्ष्यैरिव पागं
दत्वोक्तापितो यथा बालहारा (sic) गानादि कृत्वा बालं रञ्जयति (U).

241. ल्लासि, घोड़ा नी ल्लासि घोटकशाला पायगह (N); लासि-
रिति मन्दुरा (U).

242. तड़ि तरला. Here the commentaries understand तड़ि
as a locative (तडे वृक्षादारम्य U), meaning "the stem or trunk (of
the palm-tree)," and तरला as an adjective meaning "broad
(ब्रूला)." The sense deriving from such an explanation is, no
doubt, satisfactory, but an adjective तरली "broad" is unknown
to me.

बन्धिया जगहथ किरि, वसन्ते पट्टे स्थिते राज्ञि जगत उपरि
जगहथ इति जगद्धस्ताः पत्रावलम्बनानीव बद्धा इवास्माकं यो जयतु
तेनागन्तव्यमिति स्वगर्वपूर्वकं रिपूणां भयोत्पादनम् (U).

243. अवसर नाटारम्भः (PU).

नाइक रङ्गाचार्यः (PU).

मेलगर नाटिक ना जीवणहार लोक (NP); मेलगराः कौतुकप्रेक्षको
जनसमुदाय इव (U).

244. कलहंसा ज्ञातारो भव्यभवेति भाषका अथवा यानं गति
तत्कारा नानागतिकारिण इत्यपि मयूरा नृत्यकरा इव पवनो वायुस्तालघर
इव पत्राणि ताडच्छादिपर्यान्धेव तालाः कांस्थमया इवाथारिभ्रब्देन
कापिचटिकाजातिविशेषस्तस्या जल्पनं तन्नीस्वर इव वीथेव भ्रमरा
उपाङ्गि शरीरचालनचेष्टाकारिण इव तत्र चकोराः पक्षिणस् तीवटउचट
इति शब्देन तालविशेषस्तस्योद्घाटकाः कर्तारः (U).

245. तत्र विधिपाठक ईदृशं दृश्यतेति श्रास्ता शुक्र एवाथ रसवच्छकः सारस इव कोविदो विचक्षणो लीलया [गतिकारको] गानपरः खड्गरीटः खड्गनयन्तीवेति पारापतस्य दाटिगुंटककथनं प्रगल्भ-लागिर्भमरीस्फुरणवृत्ता मूर्च्छनाविकरणं चक्रवाकस्य विहारो गतागतं विदुरश्चित्तस्य वेषपरावर्तनमिव (U).

प्रगल्भ लागि दाटि पारेवा, प्रगल्भ कहतां विस्तीर्ण लागदाट पारेवा ल्यै है भाँति भाँति की जैसै नटवा संगीत की लागदाट ल्यै तिहँ तिहँ भाँति की मानेँ पारेवा ल्यै है लाग दाट जरमरे दीं की अड़वाई तिरप उरप सुलप वाली मुरू उलथा पलथा अे संगीत का भव है (B).

246. The first line in this verse does not conform with the rule of the *vēṇasagāi*.

This is one of the most difficult verses in the *Veli*, on account of the musical terms used in it, which are not generally known and some of which are quite unheard of. In the second line, it is doubtful whether the reading is लिचति मरू or लिच तिमरू. The commentaries of *NPU* adopt the latter reading, whereas the *Dhūdhārī* commentary adopts the former. I have followed the *Dhūdhārī* commentary, which seems to be right, not only on account of the *vēṇasagāi*, but also because लिचति is a more satisfactory reading than लिच anyhow. Besides, the word मरू (सुरू) is found amongst the technical terms of the *saṅgītasāstra* enumerated in the *Dhūdhārī* comment to st. 245, which has been quoted above. I give below both the explanation of the Sanskrit commentary—which mainly agrees with the commentaries of *NP*—and that of the *Dhūdhārī* commentary: अङ्गणे छगटनं जलं स्थितं तत्र भ्रमराः पिबन्ति ते कीदृशास् तिरप उरप तालखरभेदकारका इव चक्राकारो मरुदर्याद्वालकस् तिपरू मूर्च्छनावि-शेषो ऽथवा तालभेदस्तं गृह्णन्तीति संभावना रामशरी खूमरी द्वे ऽपि चटिकाविशेषस्ते रटितुं जल्पितुं लभे उल्लेक्षते घूयामाठा चन्द्रास्ताल-हस्तकभेदास्तान् धरत इवाङ्गीकुर्वात (?) इवेति (U); आँगण माहे जल है सु पवन को प्रेरणी चाले है इहे तिरप उरप ऊई मरुत चक्र कहतां वाउ कौ चक्र वँसूलियौ इहे मरू ऊँचौ रामसरा (sic) बोले इहे मानौ घूया माठा ऊँचा खूमरी बोले है इहे मानेँ चन्द्रधरू (sic) संगीत का सबद ऊँचा (B).

248. पात्र, पात्रेण नर्तकेव (U). The Sanskrit commentary, which reads रति in the place of रिक्त, understands the above as referring to *Rati*, the personification of the pleasure of love, instead than to the Spring-season. The commentary of *P* adds the following remark which helps to understand the simile contained in the last two lines : **रत्नवचनरत्नं नन्त पतिं देवता ररं चिरि पुष्पाङ्गलिं नाञ्जीवरं (P).**

249. ऊतर (< Skt. उत्तर) is understood by the commentaries of *NPU* in the double sense of "North," and "refusal." The latter meaning is obviously a development of the meaning of "reply, answer," of which the word उत्तर is capable in Sanskrit. In st. 223 above, we have seen that the Author of our *Veli* alludes to the word उत्तर as meaning both "North" and "refusal." Therefore the meaning of "refusal" is legitimate, but in the present case it hardly seems to be necessary. The Dhūdhārī commentary ignores such a meaning, and simply renders : ऊतर वाउ असन्त कश्चतौ दुष्टं सु तौ उथापियौ दूरि कियौ (B). I give below the renderings of the other commentaries : उपरेणानङ्गीकारेणासद्गुणं इवोत्थापितो दूरीकृतः (U); ऊतरदिशि वायुरूप ऊतर नाकारइ करी असन्त दुर्जन नी परइ उथापियउ दूरइ कौयउ (P); ऊतरदिसिइं वायुरूपइ नइ कर्ताइं अङ्गीकार न कौघउ तिथि वास्तिइं ऊतर नाकारउ करी असन्त कं दुर्जन नी परिइं उथापियौ कं दूरि कौघउ (N).

न्याउ, न्यायो ढगरेकः (U); न्याय नौ ढगरेउ (N).

250. The sense of the last two lines is very explicitly rendered by the commentary of *N* : चम्पक कं चम्पा नईं वृक्षइं मूल मिसइं लाखे कं लाखधरस्तूपक लखेखरी गृह जागी दीपक क्रीघा कं दीवा क्रीघा प्राइ लखेखरी ने घरे लाखे त्रय ऊपरि छत नउ दीपक करइ छइ इति लोकोक्ति वली केईक केलिउच्छे केलिपत्र मिसइं कौडिद्रव्यस्तूपक कौडिधजा कं कौडिद्रव्य ऊपरि घजा फहराणी कं ऊँची लहलहती बाँधी अतलइ कौडि त्रय ना घणी घर ऊपरि घजाबाँधइ छइ अतमेव कौडिधज (N).

253. तत्र राज्ये तदसमूहे मङ्ग्यादिषु ग्रहणे उद्भवं लोकं खादु-
मानं दीयते दयः सर्वथालुण्टनरूपो न दीयते कैरित्याह गानगैः कलूसं-

श्रितैरिपिलेखिकैरिति भमरैरिव पुनस्त एव भमरा गणनामाकलय्य कर-
ग्राहियः सन्तः परिष्टता यत्र तत्रागता राजदेयभागग्राहिय इव समा-
गतास्तेषां तरवः क्षयित इव कुसुमानां गन्धो मकरन्दास्तद्वय(?)रूपं
करं स्वामिदेयं भागं ददते (U); इहि वनस्पती नै कोइ डङ्गन देयै है
जैसै प्रजा नै सुराज माहे डख नही है मवरित रूख है ओही तौ
लेखागर ऊव्या भमर है ओही उगाहा ऊव्या अर भला भला फूलां कौ
वास ल्यै है सु ओही हांसिल कर लीजे है (B).

254. वहे वहित्वा (U); वही (NP).

वेसन्नर, a poetical form for वेसानर < Skt. वैशानर "fire." The
commentary of P gives the following amusing etymological
explanation of the word: देषवर सरीसृप चक्रनि (P).

भुरडीतौ रहे निवार्यमाण इव... तिमृति (U); निवारीतौ रहे (M).

255. P contains no comment to this stanza.

पक्षिः चक्र are synonyms, but the commentaries distinguish
between the one and the other by attributing to the former the
meaning of "big birds" and to the latter the meaning of "small
birds." I think the distinction is merely artificial.

बन्दि वन्दिभिर्भट्टुचारणादिभिरिव (U); बन्दीजन भाटचारणादि (N),

256. Notice the reading उदै, उदौ (for ओडि) found in BK,
which the Dhūḍhārī commentator explains: कुसुमायुध कचतां कामदेव
ने के उदै करि केखि विश्वास चेल (B). The wording of the first two
lines does not seem to have met with the approval of all the
commentators. The Sanskrit commentator at least has substi-
tuted it with another reading, much simpler, to wit:—

पेखे अके रूख पैति परिफूलित

वदै नारि अनि अनि वचन ।

The same reading is found in J. There can be no doubt that
the reading of the majority of the MSS. is the original one, and the
reading of JU is merely a later manipulation intended to make
the text more intelligible. I quote below the Sanskrit comment,
which explains both the readings, and also the comment of P
to the first two lines: नारीद्वयनेकां वृक्षपरिष्कं पुष्यितां समकालं वृष्टा-
न्यवचनं नामग्राहं वक्षि स्म किं तदित्वाह कान्तसंयोगिन्याः स्त्रिया नाम्ना

किंशुकाः कथितः किमिति वितर्के दृष्टमात्रो ऽपि शु सुखं करोतीति किंशुकाः
 ... अथ च विरहिष्योक्तमिदं पलाशवनं पलं मांसमन्नातीति पलाशो
 राक्षसरूपो दृष्टोप्यसुखं ददातीति द्वयोरपि भिन्नं भिन्नं वाक्यं कुसुमित
 कुसुमायुध ... इत्यपि पाठस्तत्र कुसुमायुधस्य कामस्येयम् ओटिर्
 आश्रयविशेषो यतः कुसुमितं दृष्ट्वा सविशेषं कामक्रीडा समुत्पद्यत अतोयं
 किंशुकस्तथा तं दृष्ट्वा वियोगिनीतनुः क्षीणा सदुःखा जायत अतः पलाशः
 (U); कुसुमायुध कामि नी ओटि कहतां आश्रयविशेष ठाँमइ अके
 पूल्यउ उच्च देखी दोइ स्त्रीयइ अके स्त्री क्रीडा करइ बीजी स्त्री खीगा
 शरीर थई ते कारण कहइ ... (P).

258. सभिन्न भिन्नः (U), भीनउ (NP) “wet, moist.”

260. केतकिपुष्पाणि कुसुमानि विविधानि च कुन्दाः मचकुन्दाः
 केतक्यो रङ्गेण किञ्चित्प्रीताः सर्वेषां गन्धभारं परिमलभारं गृहीत्वा स्तन्धो-
 दहनेन श्रान्तः सन् श्रवतां वह्नशीलानां निर्भराणां श्रीकारान् खाङ्गैः
 प्रस्यर्श्य पुनश्चलितस्तथापि बज्जभारभारितो गन्धवाहो वायुस्तेन कारगेन
 मन्दगतिरासीत् ... (U).

261. रेवा जलिं क्लित सोच रति, रेवाया जले रत्वाः सुरतक्रीडायाः
 शौचे हत अतः प्रक्षालितकामलत एवेधन्मज्जनं हत्वा (U).

262. In the first line I have adopted the reading of *BKM* (ब परस परभूके) which is undoubtedly the original and the only correct one. The reading परसपर भूके of *JNPU* is unsatisfactory not only because it does not give a good sense, but also because it is not compatible with the rule of the *venasagāi* which is almost unexceptionally observed throughout the poem. The Sanskrit commentary, which adopts the latter reading, explains :
 पुष्पवती लतानां परस्परमित्येकां मुक्तायां प्रत्यङ्गे ऽङ्ग आलिङ्गनं ददत्ताः
 प्रस्यर्श्य प्रस्यर्श्य ..... (U).

264. भख भख्यम् (U). For the insertion of euphonic *r* after initial consonants, see *Notes on the Grammar of the Old Western Rājasthāni*, § 31.

265 The wording of the last two lines in this stanza is not very explicit. The Sanskrit commentator renders: वसन्तः पक्षद्वये ऽपि शुद्धः सदृशदिवसरात्रिभावेन द्वयोरपि पक्षयोः साम्यं मा-सद्वये ऽपि सरसवत्तया ऽहर्निशं सदृशो वहति दिवसे ऽपि सुखकारी रात्रावपि सुखकारीति यथा सुपक्षो नरो ऽपि सर्वकालं सुखदातेति भावः (U). The chief difficulty is in the two forms ति and तार, the exact meaning and function of which is not clear. The verse could perhaps be improved by reading in the last line वचन्ति तार सारिणा वहन्ति, namely: "in the spring both (day and night) pass away equally (pleasant)."

267. ग्रहणौ ग्रहणान्याभरणानि (U).

घरण, in the last line, is a word whereof the meaning is not quite clear. It is noteworthy that almost all the MSS. read सरणि. Possibly, we have here the same word as the Sanskrit सरणि "a road, path, a line, etc." But the commentators do not seem to understand it so: U for instance renders with सरणम्, and N with सासरति च संज्ञत है.

268. मैष (<Skt. मदन) is understood by the Dhūdhārī commentator as an apposition of बहमणि कनक, i.e. of Kṛṣṇa: कामदेव को भी घुरति इसी जु श्रीकृष्णजी, (B). I think the explanation is wrong. The other commentators omit to explain the word altogether. I would explain मैष as an objective genitive connected with सायन, and translate the phrase: "the enjoyer of the pleasures of love."

मायै माणयति मुनक्ति (U); भोगवद् (NP).

269. तस्मिन्नवसरे वसन्तसमये मनसोर्दयोरपि परस्परं प्रीतिप्रस-रेण खेहाधिक्येनावसरेण लोकोत्प्राप्त्यर्थेण नाद्याद्युपायेन पुना रक्षिष्यथा हवैर्मुखमोटनकटाक्षभङ्गरूपैर्भावैराभरणरचनादिभिः सर्वैरपि कर्त-भूतैर्हरिः क्लृप्तो मोहितो वशीकृतो ऽतो ज्ञातं हरक्रोधज्वालावलीकानि निजान्यङ्गानि गतानि स्वयमनङ्गेन योजितान्येकीकृतानि तानि सर्वाणि पूर्वोक्तानि मोहनिमित्तानि कामाङ्गान्यवगम्यातीति यतो मदनः प्रद्युम्नत्व-

मङ्गीकृत्य रक्मिण्या उदर उषित इति निवासं कृतवान् ततः श्रीनन्दन इति ख्यातः (U).

272. सहचरिष्ये सहचरीभिः स्वस्वपत्नीभिः (U).

274. The first line in this stanza does not conform with the rule of the *venasagāi*, but the defect is compensated by the repetition of the letter क् four times in the line.

276. महति महत्वम् (U).

The commentaries of *NPU* do not seem to have realized that the terms enumerated in this stanza are the names of the *sahacarīs* alluded to in st. 272 above. The Sanskrit commentator introduces the argument of the stanza with the explanation: एते लुहृपदायाः, and closes his comment thereon with the remark: एते पदायां द्वारकायामवस्थिताः.

277. संसारसुप्रभुणा परमेश्वरेण गृहसंगृहमर्थाद्द्वारकां कुर्वता रचितवता एताः पञ्चापि ज्ञानस्य विद्वत्तायाश्चण्डाल्य इवास्मृश्या इव कृत्वा मुक्ता दूरीकृता अतो यत्र ज्ञानं तत्रैतासां दूरीभाव एव वरं ता आह मदिरापानं १ रीस इत्यसूया २ द्विंसा जीववधो ३ निन्दामतिः परापवा-दजल्पनम् ४ एताश्चतस्रः पञ्चमी गालिर्विशुद्धग्रंथनम् (U).

278. चात्रण खखनं निर्वापणम् (U); खख करिवड (P); हार मनावणी (N).

279. तिकरि. See note to st. 143, above.

उवरि अभ्यन्तरे (U); उदर द्विया नइ विखइ (N); हीयइ (P).

282. साहयि साहयैर्गोत्राश्वरथरूपैः (U).

283. The commentators give different explanations of this stanza, amongst which the most probable, I think, is that of B: कवि कहै है केईबेक दोइ मनुख आप माहे वाताँ करै है कऊँ कै घरि

अनेक मङ्गलचार अनेक सुख अकेठा देखि अर कहै है अ इतरा सुख अकेठा लाघा है सु कुण पुण्य कियौ थौ दूसरौ कहै है जागिजै जु वेलि पठै है तिहँ पुण्य ऊँता इतरा पदारथ पावै है (B).

285. आधिभूतिकं स्यादाधिर्मानसीव्यथा श्लोकादितो जातम् १
आधिदेवं भूतोन्मादादिकम् २ अध्यात्मकं पूर्वकर्माजितं तापत्रयं तथा
पिण्डे शरीरे दोषत्रयं प्रभवति जायते किं तत्रयं कफवातपित्तलक्षणां सर्वे
रोगा न भवन्ति ये पुष्ट्या नित्यं वस्त्रौ स्मरन्ति तेषां अश्वनीरोगतेति
भाष्यं श्रीभगवत्कृपातः (U).

286. रुकमणि मङ्गल रुक्मिणीमङ्गलमर्धादक्षीसंज्ञिकां स्तुतिम् (U).

दुरदिन दुःखदिवसम् (U).

287. The second line in this stanza does not conform with the rule of the *venasagāi*.

288. Of the two *थिया* in the last line, the former one is understood by the commentary of *N* in the sense of an ablative postposition, like *थी*, and connected with *भवसागरः*—भवसायर थिया क^० संसारसमुद्र थो ऊतरइ पार थिया क^० पइलइ पार थया (*N*).

289. काँइ रे मन कलपसि क्लिपणा, रे मम मनस्वं क्लपणान्
वाञ्छितवस्तुदातुमसमर्थान् किं कलपसि किं याचसे (U).

290. The general sense of this stanza is satisfactorily explained by the commentary of *P*: गङ्गा बेऊ छया ईस्वर नइ सेवइ वेलि अके छया नइ सेवइ गङ्गा अतारू नइ बोल्इ वेलि भगत नइ सुगध नइ पिण्य तारइ गङ्गा भगत नइ पिण्य बोल्इ ते भागीरथी गङ्गा रउ जलु सर्व संसार मतू मानइ छइ तउ पण गङ्गा अके पूर्वादिप्र [वहइ] वेलि सर्व चिहँ दिस विसतरइ तिण्य कारणि गङ्गा वेलि बराबरि कदे न थाइ गङ्गा थी वेलि अधिकी (*P*), but the interpretation here given of the second line is hardly acceptable. I have adopted the reading of *BKM*, and accordingly I would explain the line: है भागी-

रथी हे गङ्गा ते ग्रब कहतीं तिसी गर्व तूँ म करि . The Dhūdhārī commentator scrupulously refrains from commenting on this stanza and amusingly remarks : गङ्गाजी की निन्दा करी है ता के लियाँ या दुवाला कौ अर्थ मैं नही लिख्यौ है (B).

291. अथ अस्य ग्रन्थस्य वल्लीस्वरूपमुद्दिश्य वर्णयति इयं नाम्नीति वल्लीति तत्र भागवतोक्तलक्षणं सुवीजं वापितं मच्छां पृथिव्यामालवालः पृथ्वीराजमुखं गानसमये तालो मूलरूपो ऽर्थाञ्जटाः पृथग्भूताः सुस्थिरे कर्णरूपे मण्डपे चटिता ह्यायारूपं श्रुतिसुखम् (U).

292. पत्र and दल are, of course, synonyms, but the commentaries distinguish between them, and attribute to the former the meaning of "small or fresh leaves," and to the latter the meaning of "large or old leaves." Cfr. the analogous case of पङ्क्ति and खग in st. 225.

293. चत्र चत्वारः पदार्थाः (U).

294. The sense of the first two lines is thus rendered by the commentary of N: अहे कित्युँ वेलि, छइ किना पञ्चविध क° पाँच प्रकार ना व्यागम शास्त्र नउ रस निरगम क° नीकलवा वद्धिवा भणी प्रसिद्ध क° प्रगट अखिल क° अखण्ड परनाली क° प्रणालि छइ जेह कारणइ रसादि परनालियइ वही चालइ (N).

Notice that the fourth line does not conform with the rule of the *venasagāi*.

295. मोती तणउ विसाहणउ व्यापार करतीं अेक अेक थकी अनूपम भला ग्रही लेई करी कुण मूंकइ दिलि जिखइ तिसा माहरा मुख रा वयण वचन रूपीया कण प्रोधिवा माहरउ मुखज भलउ परँ भला बुरा पखिहत चालिनी छाज सरीखा भला नही जे भणी माहरा वचन कण मोहि अवगुण नही (P).

297. अे मरम . The same phrase occurs again in st. 300.

सेज अन्तरिख, श्रय्यान्तरे सुखश्रयोपरि (U); सेज ऊपरि (NP).

298. पूरे इते . . . . इअे ओक्के . The real meaning of the passage has been misunderstood by some commentators, but it is evident that the pronominals इते, इअे refer to the persons enumerated in the stanza following. I should translate: "if all these (persons, whom I am going to mention) are in complete number, you shall obtain (a sense) complete, (but) if these are in deficient number (you shall obtain) a sense deficient."

299. भाखा चित्र भाषाचतुर (NPI).

300. ममात्तराणां गुणस्येति ममेदं रहस्यं यतो ऽयं गुणो मुख-
खान्नवनवजनमुखाच्छतमात्रो गृहीतो गिलित्वा पुनर्ग्रन्थग्रथनरीत्योद्गालितः
पश्चान्निष्काशितो ऽतो महतो महतां पूज्यानां प्रसादो भुक्तशेषो भक्ति-
परायणानां ग्राह्य एव परमात्मनो भुक्तशेषं समुच्छिष्टं मत्वा को ऽप्यधमो
मूर्खो न ग्राह्यमिति कथयति तेनात्रविषये शङ्का न कार्येति बोद्धव्यम् (U).

301. मो पण्डिता वीनती मोख, हे पण्डिता ममैषा विज्ञानिरेका
तस्या मोख इति भाषया विधिरिति तथा मोक्षः कथनमवधार्यमित्यध्या-
हारः (U); अे माहरी वीनती कथन मोख क° अवधारउ अङ्गीकार
करउ (N).

305. अथ [अ]चल क° पर्वत ७ अनइ गुण क° सत्व १ रज २ तम
३ अे त्रिणि गुण ३ अङ्ग क° घटङ्ग ई ससि क° चन्द्रमा १ इणि संवति
वरसइ अेतलइ संवत १६३७ वर्षे . . . (N).

खी फल, लक्ष्मीरूप अविचल फल (N).

GLOSSARY.¹

- अस्त्रिधान, f., "A wonderful feat", अस्त्रिधाराश्रयम्, आश्रयकारि वान, 133.
 अङ्गमात्र (< Skt. अङ्गपालि, cfr. Hindi अङ्गवार), f., "An embrace",
 अङ्गलिङ्ग, 143, 169.
 अञ्जु, a poetical amplification of अञ्जु (? see Notes), 233.
 अन्तरिक्ष (< Skt. अन्तरीक्ष), ind., "Behind, at a distance", 106;
 "Upon", 297.
 अन्धारी, f., "A blinder for elephants", शुश्रूषावहनविशेषाभरणम्,
 अर्धचन्द्राङ्कणम्, 90.
 अन्धहर, for अन्धर, m., "The sky", 14, 194.
 अन्ध, 1st pers. pron., oblique plur., 60.
 अन्धी, ditto., genitive-oblique plur., 31.
 अन्धीणी, poss. adj., "Our", 69, 301.
 अलल, adj., "Much. many", 113.
 अवसर, m., "A theatrical performance", नाटारण्य, 243.
 असम्भ (< असम्भन), adj., "Marvellous, incomparable", 39.
 आ, dem. pron., fem. sing., 51, 66, 123.
 आखाडसिद्ध, adj., "A veteran, a warrior who has fought in many
 battles", जिज्ञे वि तीन वार संग्राम कीधा इह किष्ठां चारद नची अचवा, 74.
 आडोहडि, ind., "Crosswise, transversely", तिर्थक, तिरहड, 130.
 आडङ्ग, m., "Cloudiness and darkness foreboding rain (?)", अन्ध-
 कार. वर्षणसमय अशिरसयम्, 117.
 आपपर, ind., "One another, reciprocally", परस्पर, 77.
 आरात (Skt. आरात्), ind., "Near, in the neighbourhood", 66.
 आरि, f. (?), "N. of some kind of small bird", काचिचडिकाजातिविशेषः
 कौरक जाति चङ्गी, 244.
 आलूदी, adj., "Ready, armed", सज्जीभूत, सनदवध, 113.
 आङ्गठणी, v., "To turn back. shrink (from fear)", 165.
 र, ind., emphatic, 39, 182; pleonastic, 32, 183.

¹ This Glossary is only a small selection of words occurring in the *Veli*, compiled on about the same principle as the Glossary to my edition of the *Vacānikā Ratana Singhajīri*. Like the latter, it contains a selection of the most difficult, peculiar, and interesting Dīngālā terms, with their meanings, and a complete register of all the pronominal, postpositional, adverbial, and conjunctive forms occurring in the poem. Dīngālā terms already explained in the Glossary to the *Vacānikā*, have been omitted in the present Glossary, and so also proper names, which, as they all belong to mythology, are of no interest in the present case.

- इषे**, dem. pron., plur. instrum. (cfr. ईषे), 298.
इषि, dem. pron., sing. oblique. 56, 103, 156.
इतरौ, dem. quantitative adj.; **इतरै**, loc. sing., "Then. in the
 meanwhile". 83.
इतौ, dem. quantitative adj., "So much, so many"; **इता**, direct
 plur. m., 32; **इते**, instr.-loc. plur., 298.
इम, dem. qualitative adv.. "Thus", 31. 51. 69, 70, 76. 103. 135.
 164. 181. 213. 282.
इवडौ, dem. qualitative adj.. "Such"; **इवडौ**, 70; **इवडा**, 288.
इसौ, dem. qualitative adj.. "Such"; **इसौ**, 31; **इसै**, instrum. sing.
 68.
इहाँ, dem. locative adv., "Here", 9.
ई, ind.. emphatic (cfr. इ), 149, 160. 267.
ईषे (cfr. इषे), dem. pron., plur. instrum. m., 237.
उजाधर, m.. "A gallant warrior". **उषामेशीरः**, 74.
उदास, m.. "Splendour", **प्रकाश**, 22.
जकसथौ, v.. "To fight, to struggle". 121.
कचधी, f.. "Grain. corn", **धान्यानि**. 207.
जगलथौ, v.. "To vomit". 264.
जपचथौ, v.. "To vomit. to eject", 300.
जहजथौ, v.. "To lift up", 129.
जजासच, for **जजास**, m.. "Light, brilliancy", 211.
जइमथौ, v., "To run", 116.
जफणथौ, v.. "To swell up (in anger)". 34.
जवडुथौ, v., "To begin to rain, to rain", 120.
अ, dem. pron.. m. sing., 264 (?), 297; f. sing., 13, 51 (?), 72 133.
 279; n. sing., 51, 135; m. plur., 144; **अदिज**, obl. f.. em-
 phatic, 216; **अदी**, m. sing., emphatic, 1 (?); f., 189.
अषि, dem. pron., obl. sing. m., 238, 268; obl. sing. f., 235;
 instrum. sing. m., 283.
अम, dem. qualitative adv., "Thus", 56, 144, 145. 152.
अतसौ, dem. quantitative adj., "This much"; **अतसई**, gen. plur..
 m., 185, 186.
अरिसौ, dem. qualitative adj., "Such"; **अरिसा**, dir. plur. m.. 30
अवासी, m., "A leader", **अपेशरी**, 74.
अच, dem. pron. adj., 18, 19.
अचवौ, dem. qualitative adj., "Such"; **अचकी** f., 15, 205, 207.
अऊ (see **अच**). dem. pron. adj., dir. m., 180.

- बोठनि, f., "The remnants or refuse of food. left after eating".
उचरि, अरठउ, 60.
- बोट (or बोठौ ?), m. (?). "A raised platform erected in front of a house (?); any raised spot", उधकमान, जटलौ, 139. 155.
- बोलौउणौ (Skt. बोलौउणनि), v.. "To reject. refuse". 32.
- बौ. dem. pron., m. sing., 69. 71, 77. [12].
- बौभाडौ, m., "An encounter. a clashing of swords". शस्त्रमौलविवाद,
कई (cfr. तई), indef. pron. adv.. "Ever. at some time", कदापि, 70.
- कटकबन्ध, m., "An arrayed army, an armed force". सेनासमुदाय. 74.
- कठठणौ, v.. "To prepare oneself (for a fight). to get ready" सज्ज
थावणौ, 117.
- कदि, interr. temporal adv., "When?", 149.
- करग, m.. "The hand" 23. 102. 254.
- करल, m. "The hand. span", सुधि, 96.
- करि, ind.. A pleonastic particle used after instrumentals. 30. 64.
- करि, ind.. for किरि q.v.. 233.
- कलकलणौ, v. "To glitter". 119.
- कवण, interr. pron. adj., m. sing., 283.
- कह (< Skt. कथा), f.. "Voices of people. confused uproar of a
multitude". 48.
- कहकहाहट, m., "A prolonged echo of laughter". 179.
- कऊ, indef. adv.. "Somewhere. in some part". 48. 84.
- काँइ, interr. pron. n., 288, 289.
- काँठसि, f., "A line or mass of clouds". मेघघटा, 195.
- कालाचधि, f., "A dark mass of assembled clouds", 117.
- कि, ind., interr. particle, 4; disjunctive "Or". 27. 41, 51, 84,
107 (?); comparative "Like, as if", 16, 21, 27, 88, 89, 90,
96. 98. 113. 114, 125, 294; temporal "When. before (?)",
111.
- किणि, interr. pron.. agentive sing, 61.
- किण, ditto. 62.
- किन, ind., interr. disjunctive particle (cfr. कि). 41.
- किना, ditto, 51.
- किन, interr. adv. "How", 4, 150, 173.
- किरधि, f. (sic), "A ray of light", 162.
- किरि, ind., comparative particle "Like, as if", 2, 12. 16, 23, 24,
40, 60, 84, 85, 86, 89, 92, 106, 110, 144, 156, 197, 200, 234,
236, 237, 242, 246.

- किरीटी, m., "A cock", 181.
 किरी, interr. qualitative pron. "Which?" 5; किरी, f., 31, 47, 63;
 किरूं, n., "What?", 64, 211.
 किदि, indef. pron., obl. sing., 102, 173, 265.
 कुष, interr. pron., direct, 37, 295, 303, 304; oblique, 6.
 कुहकवाष, m., (?) "N. of some kind of fire-arm", दाह नी जखली वंसि
 बाँधी, 118.
 केद, indef. pron., m., plur., 219.
 केतखी, interr. quantitative adj. "How much or many"; केतखा,
 dir. plur. m., 37.
 केम, interr. adv. "How?", 7.
 केवि, indef. pron., m. plur., 188.
 केवी, m., "An enemy", दुर्जन, 76.
 की, interr. pron., m. sing., 73, 78.
 की, indef. pron., m. sing., 168; न की "Nobody", 34, 255.
 काद, indef. pron., 32, 46, 112, 219, 283, 287.
 कोरष, m., "A cyclone of dust preceding rain", नवीननेषवर्षसमयात्
 प्राक् सरजीवायुश्लाघदर्शनमिति, 41, 195.
 कौ, adjectival genitive postpos. :—कौ, f. obl. sing., 92; का, m.
 dir. plur., 272; काँ, m. obl.-gen. plur., 124.
 खनि, f., Impatience; खनि खानौ, adj. "Grown impatient", 68.
 खखी, (for कुखी), f., "The base of a pillar", 39.
 मड़ड़पौ, v., "To thunder", 120.
 मरकाव, adj., "Sunk, immersed in", मगन, 104.
 मखिनामौ, (liter. "He who wears a string round his neck"), m.,
 "A brahmin", विप्र, 44.
 मखमख, f., "Brilliancy, splendour (of lamps or stars)", मखमखाट,
 खोतिप्रकाश, खोति, 46.
 मखवरपौ, v., "To become bold, proud, elated", 238.
 मादरपौ, v., "To sprout, bud, germinate", 228.
 माखडपौ, v., "To thrash", 127.
 मुडखपष, m., "Turbidness (of water)", 208.
 मुङ्गिन, adj. (?), used in मद् मुङ्गिन, "Streaming ichor from the
 temples (said of an elephant in rut)", मद् मरता, 105.
 मैनख, m. (?), "A battle of elephants", मय खखी खाँ की मखि, 118.
 मोखोख, m., "A cow-house or station", मोकुख, 185.
 खान, f., "A stratagem, opportunity, the right time for acting",
 66.

- घुरणौ, v., "To thunder", 40.
 वेधूँचणौ, v., "To unite oneself with another. to become one", 201.
 चकडोल, m. (?). "A vehicle with cushions for women", दुस्वासन.
 नरवाह्यायन, 103.
 चन्द्रवौ, m., "An awning. canopy", उल्लोचः चन्द्रोदयः, चन्द्रयउ, 160
 चाचर, m.. "A field. battle-field". भूम्यङ्गण, रणभूमिका. 121.
 चाचणौ, v.. "To destroy. defeat", खण्ड करिवउ, चार मनावणौ. 278
 चादि, a conj. participial form from चाइणौ "to wish", used in
 the function of a postpos. meaning "towards". 106.
 चुवणौ. v.. "To drop. fall in drops". छिटक छिटक पड़णौ, चोदितुम्
 चरितुम्, 81.
 चोटियाली, f.. "Having dishevelled hair". कृडितवेणीका. विरलकेश.
 121.
 चौ, adjectival genitive postposition. m. sing.. 12, 37, 58, 67, 87.
 133, 148. 173, 215; चौ, f., 82, 148; चौ, loc.-instrum. m.. 82.
 हलौहौ, adj.. "Loose (?)", डीलौ, शिथिल; or "Quick (?)", जनावलौ,
 81.
 छिड्ड, f.. "A drop", हॉडा, विद्युषो, 125.
 छिण्णौ, adj.. "Ephemeral". क्षणिक, 134.
 अइं (cfr. तरई), rel. pron. adv., "When", यदा, 62, 151, 172.
 अच, rel. loc. adv.. "Where", 45, 237.
 जलवाहा, (Skt. जलवाहिका), f., "Lightning". 196.
 जसु, rel. pron., gen. sing., 33, 272
 जा, for जाइ rel. pron., m. plur., 137
 जाँ, rel. locative adv.. "Where", 50.
 जाइ, rel. pron., sing. f.. 169; plur. m. (or n.). 164, 304.
 जासु (cfr. जसु), rel. pron., gen. sing., 135.
 जि, ind., emphatic enclitic, 15, 79, 133, 173
 जिका, compound rel. pron., f. sing., 29.
 जिणि, rel. pron., obl. sing. m., 5, 214; f., 269; agentive sing. m., 7.
 जिम, rel. qualitative adv.. "As". 71, 104, 181, 208, 218, 221.
 228, 255, 261, 282, 296; final "So that, in order to ...", 69
 जिबडौ, rel. qualitative adj.. "Such": जिबडौ, f., 9.
 जु, rel. pron., m. sing., 7, 88, 215 (?), 216; f. sing., 277; u. sing.,
 3; m. plur., 41, 226 (?); explicative "That", 133, 134;
 final "That", 6; conditional "If", 123.
 कूसरती (mod. कूसरी), f., "A yoke". 89.
 केचि, rel. pron., agentive sing., 2, 8; obl. sing., 36, 37

- जेन, rel. qualitative adv., "In which way", 131, 207, 296.
 जेहड़ि (cfr. Hindi जेहर), f., "A female ornament of the feet".
 चरषाभरषविद्येव. 168.
 जेहवी, rel. qualitative adj ; जेहवी, f., 26.
 जेहो, rel. comparative adv., "Like . . .", 166, 170, 220.
 जो, for ज q.v., f. sing. (?). 9.
 जोद, f., "A woman, female", 40.
 जो, ind., conditional "If". 59, 298.
 कडार (Pkt. आडारो शुष्कतप, Hem., *Deśi*) m., "A dried-up tree. a tree without leaves", 191.
 काल (for काल), f., "A flame", 140.
 भाँसाणो, p p., "Withered". विल्लीभूत, 140.
 भालरी, f., "A fringe". 144.
 डङ्गन, m., "A small tribute payed to a sovereign (?)". खोकं खाडु-
 माचल, 253.
 डफ, f., "A kind of large flat drum". चङ्ग, 227.
 डल्लावणो, v., "To shake", 241.
 डल्लो, v., "To break off and drop to the ground", 121.
 डील, f., "Delay". 45, 70.
 डेरवणो, v., "To loosen, make loose", 116.
 तई (cfr. कई कई), correl. temporal adv., "Then, at that time"
 तदा. तिवारद, 61, 62.
 तण, for तणो q.v., 132.
 तणो, adjectival genitive postpos., dir. sing. m., 7, 19, 21, 23, 52, 77, 78, 111, 142, 163, 166, 190, 202, 267, 300, 302; तणा, obl. sing. m., 97, 100; तणे, instrum. sing. m., 133, 160; loc. sing. m., 57, 59, 175, 224; तणी, dir. sing. f., 3, 25, 79, 164, 210, 277, 294, 302, 303; obl. sing. f., 190; dir. plur. f., 252; तणा, dir. plur. m., 23, 97, 122, 208, 215, 259, 260, 303, 304.
 तच, ind., tatsama, "There", 174, 244.
 तदि, correl. temporal adv., "Then", 80, 110, 123, 134, 187.
 तपन, m., "The sun", 190.
 तरली, adj., "Broad, thick (?)", च्यल, 242. [291.
 तहु, correl. pron., gen. sing., 26, 28, 43, 99, 159, 257, 261, 285,
 तह, f., "Strength, firmness", शक्ति, 110.
 तौ, correl. pron., gen. plur., 279.
 तार (cfr. आर), correl. pron., 11, 265 (?); n. sing., 13, 303; gen. sing., 12; n. plur., 4.

- नाइङ्ग, m., "An ear-ring", कर्णजुखल, 89.
- नाइ, m., "Time (musical)"; तिथि नाइ "At that time, that moment", तखिन् चणे, 177.
- नाइ (cfr. तइ), correl. pron., gen. sing., 52, 126, 272, 302.
- नाइरौ, possess. adj., "Thy", 45.
- नाइरि (for चनाइरि ?), ind., "Exceedingly, very much (?)", 143, 279.
- नाइ, correl. pron., obl. sing. m., 7, 57, 177, 192, 201, 267, 269 ; f., 19 (?), 29, 111, 161 (?); agent-instrum. sing. m., 5, 8, 51, 168 ; instrum. sing. n. used in the function of a causal. "Therefore". 94, 212, 224, 259, 260.
- नाइरौ, correl. quantitative adj.: नाइरौ, loc. sing. used adverbially. "At that time", 44.
- नाइ, correl. qualitative adv., "So", 70, 71, 104, 170, 255.
- नाइरौ, correl. qualitative adj.: नाइरौ, f. sing., 210 ; नाइरौ, m. plur., 304.
- नाइरौ, correl. loc. adv., "There", 239, 253.
- नाइरि, correl. pron., accus. sing. (?), 256.
- नाइरि उचट, a musical technical term, 244.
- नाइ, 2nd pers. pron., obl. plur., 60.
- नाइरौ, ditto., 61 ; accus. plur., 62.
- नाइरौ, possess. adj., "Your", 301.
- नाइ, 2nd pers. pron., dir. sing., 4, 290 ; obl.-gen. sing., 303.
- नाइ, 2nd pers. pron., gen. sing., 6, 58.
- नाइ, correl. pron., dir. sing. m., 173, 290 ; f., 210 (?) ; dir. plur. m., 8.
- नाइ, correl. pron., instrum. sing., 54 ; obl. sing., 122 ; loc. sing., 160.
- नाइ, correl. qualitative adv., "Thus", 302.
- नाइरौ (cfr. नाइरौ), correl. comparative adv., 177.
- नाइ, correl. pron., obl. sing., 66, 95, 103.
- नाइ (for तु or तौ, cfr. ज, औ), correl. ind., 78, 79, 278, 299 ; नाइ, ind., "Nevertheless (?)", 129.
- नाइ, correl. ind., conditional. "Then", 298 ; "Certainly (?)", 95.
- नाइरि, ind. onomat. expressive of the noise of falling water, 196.
- नाइरौ, adj., "Hostile, harmful, painful", नाइरौ दुःखोपादकः, 65.
- नाइरौ, m., "Command, permission", 58, 80.
- नाइरौ, m., "Sight, the coming in sight", 116.

- भङ्गयो, v., "To flash", 119.
 भरवरयो, v., "To pour (rain)", 195.
 भसयो, v., "To pass through", 168
 भाकजल, m., "A downpour of rain", 119.
 भीर, f. (sic), "Firmness, courage, confidence", 70.
 धुङ्गीरव, m., "A dust-storm", वाडलि, वाडलि कोरण वेह नी रज, 193.
 भ्रमभ्रमी, f., "Throbbing, pulsation, palpitation of the heart", 176.
 धू, m., "The head, skull", 121 : भूमाला, f., "A garland of skulls",
 107.
 नङ्ग, m., "A water-fall (?)", पर्वतानां निर्भरप्रवाहशब्द, 196.
 नहयो, v., "To place". थापयो, 62.
 नासपरिम, m., "Avarice, parsimony, sparingness", 182.
 निकुटी, m., "A mason, a stone-cutter", खचघार, 110.
 निगरभर, adj., "Full of . . .", 181 ; "Crowded, dense, crammed",
 247.
 निड, for नोडि q.v., 163.
 निहस, f., "Noise (of drums)", निर्वोष, 38.
 निहसयो, v., "To hang, swing", 98 ; "To rage, to be strong or
 ' violent", 197.
 नोषर, adj., "Limpid, clear", निर्मल, 206.
 नोडि, ind., "With difficulty", कथमपि, कहर, 220.
 नीरोवर, m., "The sea, ocean", 145.
 नेचौ, (for नेनरौ), m., "Churning-rope", 62.
 ने, accus.-dat. postpos., "To", 69.
 नेरयो, v., "To enjoy, find pleasure in", सुख अनुभवयो, 191.
 पकवान, m. (?), "Cooked food", 230.
 पङ्कुरष, m., "A garment", पङ्कुरषं वस्त्रम्, 220.
 परठयो, v., "To put, place", 40, 154 ; "To shoot (an arrow)",
 109.
 परवरयो, v., "To spread about (intr.) to go everywhere", विस-
 नरयो, 253.
 परि, instrum. used as a postpos., "Like, after the manner of",
 14, 25, 42, 174, 216, 221 ; बेधि परि, 235 ; बेहवी परि, 15 ; नवी
 परि, 20, 126, 192.
 पदल, dem. adj. (?), "That, yonder", 203.
 पाँनरयो, v., "To aberrate, become imbecile", 32, 33.
 पारष, adv., "All around, on all sides", परितः, चउ पंचर, 107.
 पुषयो, v., "To say, talk", 77.

पुनि, ind. copulative, 1.

प्रच्छालित (cfr. Skt. प्रच्छालित), p.p., "Washed, whitened", 205.

प्रति, postpos. of the accus.-dat., "To", 223; "to, towards",
(with verbs of speaking to, addressing, etc.), 31, 283; com-
parative. "Than". 9. 190, 295; distributive, 39.

प्रारथित (Skt. प्रार्थित), p.p., "Revived". दत्तसुतोपाय, 174.

प्रासथी, v.. "To eat up", 59.

प्रोक्षथी, v.. "To tie, bind, clasp", 93.

फरहरथी, v.. "To break loose, to get loose (said of the wind)",
217.

फहरावथी, v.. "To cause to fly or flutter", 250.

बान्धथी (Ap. बन्धद < Skt. बध्यते), v. pass. "To be bound", 38.

बापकारथी, v.. "To stimulate, rouse, excite to fight, praise",
पचारथी, ऊस्मार करथी, 123.

वारियाह, f., "A tent, canopy", तम्बू, पडकुटी, 90.

द्वीरज, for द्वीज, "The second day of the moon", 14.

द्वेपुड़ी, for द्वेवड़ी, adj. f., "Double, twofold", 117.

वैलख, m. (?), "The shaft of an arrow", पुङ्ख्यानम्, जिहाँ शर थापी
साँधीयद ते वैलख, 131.

वैली, m.. "A companion, mate, helper", 123.

भालियल, m.. "The forehead", ललाट, 88.

भीरि, f.. "Help, succour", 216.

भुरडथी, v.. "To subdue, restrain, curb, coerce", 254.

मखतूल, m. (?), "A black ribbon or string". मकतूलगुण खामपडद-
वरक, 81.

मख्यान, m. (?). "Marrow, pith, core (of a fruit)", मख्या, मौंजी, 234.

मधि, loc. postpos.. "In, in the middle, inside", 28.

मनरथी, adj. f., "Capricious, independent". मनमानी. मनोरत्नका,
सन्दीवर्तिनी, 179.

मन्थ, m., "The sea, ocean", 118.

मन्थि (cfr. Guj. माँथिती), f., "Information, news", 72.

मन्थर, m., "A milkman, herdsman", गूजर, 114.

मन्थियारी, f. from the preceding, "Milkmaid", गूजरी, 114

मन्थरि, f., "A kind of flute, a snake-charmer's flute". चक नूँथी
वाजिन्, 227.

माथग, m., "Enjoyer", भोक्त, भोगवणहार. 268.

माथथी, v.. "To enjoy", माथयति भुनक्ति. भोगवर, 268.

मारडू, m., "A robber", 116.

- मावीच, m. plur., "The parents, father and mother". 34.
 माहुरौ, possess. adj., "My". 45, 303.
 भौं डणौ, v., "To open the eyes (on awaking)". 216. [62.
 भूं, 1st pers. pron., gen. sing. 103, 296, 300, 302; accus. sing.,
 डूळ, 1st pers. pron., gen. sing., 295, 297, 298; accus. sing., 59.
 भेदि, f., "A thrashing-stake, the stake round which the thrashing
 is made with a couple of bullocks", 127.
 भेल्लर, m., "A spectator", कौतुकप्रेक्षक, 243.
 भै, 1st pers. pron., agentive sing., 2, 302, 304.
 भो, 1st pers. pron., gen. sing., 301.
 रई, f., "A churning staff, bran", 62, 185.
 रडणौ, v., "To weep, whine", रोदितुय्, 231.
 रल्लनल्लणौ, v., "To flow in abundance", 122.
 रडरड, ind. onomat., "?", 46.
 रामि (Skt. रश्मि), f., "A rein", 89.
 रिणारै, m., "A money-lender, creditor", लहणियान, 220.
 रीरो, ind. (?), "Loudly?", वाडखरिष, 227.
 रख, see रखि, 42.
 रखि, instrum., used in the function of a postpos., "Like, after
 the manner of . . .", 22, 26, 205.
 रमि, f. (?), "Wish, desire", वाड्हा, इच्छा; often used as a post-
 position, "In order to, with the object, or for the purpose
 of . . .", 141.
 रौ, adjectival genitive postpos.; रै, loc. sing. m., 78; रे loc. plur.,
 20; रा, dir. plur. m., 23.
 लमि, loc. postpos., "Up to, till", 108, 123, 296.
 लगै, ditto, "To", 56; "As far as", 103.
 लमी, ditto, 44.
 लङ्गर, m., "A chain or shackle for elephants", 167.
 लवखौ, f., "A creeper", 191.
 लसण, m., "Flexuous gait, graceful movements of the body in
 walking", चङ्ग मोडण्ण, 109.
 लसणौ, v., "To shine, appear beautiful or conspicuous", 197.
 लहरौरव, m., "The sea, ocean", 141.
 लाम, adj., "Worthy, suitable", योग्य, 104.
 लारोवरि, ind., "In a row", लारोवरीनि भेषिबग्घेन, 114.
 ल्हावि, f., "A stable (of horses)", लाघिरिनि मग्गुरा, षोडकशाळा, पारमच,
 241.

- बहपरि, f., "A shield", छेडक, 129.
- बणतौ, adj., "Beautiful, comely", बड़ुड, चार, 98.
- बन्दरवाल (Skt.* बानरमाला), f., "Some kind of floral ornamentation. wherewith the house in which a male child was born was decorated. 233.
- बरि, ind. "Like, as if", 15, 34, 182; "Over, upon" 86.
- बाउणौ, m. "A prattler", बाचाळ, 4.
- बाउली, adj., "Mad, crazy", 4.
- बाकारणौ, v., "To stimulate, excite" सरोबं प्रेरितुम्, 131.
- बाँकिबा, plur., see Notes, 89.
- बागणौ, v., "To speak, talk" 130.
- बारणौ, for उवारणौ, v., "To wave something over somebody's head as a prevention against the evil eye", 147.
- बारडु, m., "A lotus", बारिज, 177.
- बावरणौ, v., "To handle, wave (a sword)", नरवार बाहरणौ, 138.
- बाहरि, f., "Rescue (of property stolen by armed robbers or enemies)"; बाहरि करणौ, v., "To rescue, recover (stolen property)", बाहरिं कतुंम्, 64, 112.
- बाहर, m., "A rescuer (of stolen property)", 116.
- बिलकुलणौ, v., "To become flushed in the face (from anger, etc.)", 131.
- बिसाहण, m., "Commerce, trade", बिसाहणउ, व्यापार, व्यवसाय. 295
- बिदि, for बदि, remote dem. pron., fem. sing. 169.
- बीर, m., "A brother", 44, 75, 130.
- बीरहक, f., "A boast, a challenge", बीराणां सुभटानां हक्ताः खलबल-
वनाया बाहस्रंथ प्रकाशनम्, 118.
- बेड़णौ, v., "To mow, cut", 126.
- बेलाहरण, m., "The sea, ocean", 63.
- बेह, m. (?). "An auspicious vessel used on festive occasions".
मङ्गलकलश, 153.
- सङ्गार, m., "Harrowing, destruction"; सङ्गार फेरणौ, v., "To carry
destruction", 127.
- सङ्गोषणौ, v., "To place", 101.
- सधर, adj., "Firm, stout, compact", 25, 239.
- सनस, f., "Concern, anxiety, consideration", लण्णा, 133.
- समरवै, m., "Lightning", बीजली, बिद्युता, 119.
- समा, postpos. (?), occurring in the phrase: दस मास समा "for quite
ten months", 229.

- समुह्यौ, v., "To prepare one's self to fight, to go against the enemy", सञ्जीवाव्यौ, 117.
- सम्पत्ति, ind. used as a subst., "Reality (as opposed to सन्न "a dream")", प्रत्यक्ष, 51.
- सरि, (for सरिस ?), adj., or postpos. (?). "Like, equal to", 34.
- सरिस, postpos., "With, together with", 32, 150 201.
- ससत, adj., "Unstable, oscillating (?)", स्वसत दतसतसुलददम्, 98.
- सा, (< साड < Skt. स्वाद्), m.; "Taste, enjoyment", साद्, 178.
- साऊजम, adj., "Eager, full of zeal, passion, or excitement". सोसम, 141.
- सामि, f., "Desire", 183.
- सारङ्ग, m., "A bow", धनुष, 67.
- साहय, m., "A vehicle, conveyance. draught-animal, horse, elephant, etc.", साहय गजाश्वरथरथ, हाथी घोड़ा रथ आदि, 282.
- साऊलि, f. (?), "A cry for help, invocation, call", कूकरव, पुकार, बूँ, 113.
- साह्यौ, m., "An astrological moment", 151.
- सिरहर (< शिर < Skt. शिखर), m., "A diadem, crest (fig.)", 10.
- सिरौ, m., "An ear of corn", सरडौ, 125, 126.
- सिञ्ज, m. (?), "The flash of the lightning", विस्फुरणम्, 119.
- सिलोमुख, m., "An arrow", बाण, 67.
- सिहर, (cfr. Skt. सहिर, a mountain, L.), m., "A cloud", सहर, अक्ष, 119.
- सु, correl. pron., m. sing., 47, 73, 173, 194, 204; m. plur., 23, 41, 95, 104, 127, 173, 284, 292; f. sing., 6; f. plur., 26, 79, 233; सु आ, 51; सु अहौ, 1; सुञ्, 19, 22, 32, 46, 94; pleonastic, 15, 39, 90, 99, 174.
- सुगह, adj., "Thrashed, ground, pounded", 127.
- सुं, ablative postpos., 53, 61, 64, 103, 129, 152, 156, 166, 190, 290.
- सुषहर, m., "A sleeping-room", शयनगृह, 158.
- सुंधौ, m., "Scent, fragrance". सुगन्ध, 166.
- सुहव, f., "A wife whose husband is living", सुधवली, 217.
- सोद्, emphatic form of सु, q.v., 40.
- सोजि, ditto, 133.
- सथनासि, f., "A match-lock", 118.
- सरि, f., "Desire, wish", रक्षा, 29, 77
- सरिहंस, m., "The sun", 27.
- सह, ind., "Quickly, at once (?)", 123.

हवारं, f., "A kind of gun", 118.

विखलणौ, v., "To be scattered all around, to swarm", 105.

ऊबणौ, v., "To blow, go off, explode", ऊविरित्युखलणच्, 118.

ऊलरावणौ, v., "To rock (a baby) in the arms", 238.

सूं, 1st pers. pron., dir. sing., 2, 51, 53, 61, 63, 65, 130.

सूं, ablative postpos. (cfr. सूँ), "From", 61, 122.

सूंत, ablative postpos., "From", 259.

सूंती, adjectival ablative postpos. ; सूंती, f. sing., 63, 91 ; ऊंता. m.
plur., 45, 56, 72.

हेका ... हेका, adv., "On the one side . . . on the other side, here
. . . there", 48.

	Ra. As.
Dharmabindu, Fasc. 1 @ -/10/- each	0 10
Dictionary of the Kashmiri Language, Part I	15 0
Gadadhar Paddhati Kāśāstra, Vol. I, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	4 6
Ditto Aśrasāra, Vol. II, Fasc. 1-4	3 2
Gobhiliya Arhya Sūtra, Vol. I	3 2
Ditto Vol. II, Fasc. 1-2 @ 1/4/- each	2 8
Ditto (Appendix) Gobhila Parisista	2 0
Ditto Grihya Sangraha	0 10
Haralata	1 14
Institutes of Vishnu (Text), Fasc. 1-2 @ -/10/- each	1 4
Kala Madhava (Text), Fasc. 1-4 @ -/10/- each	2 8
Kala Viveka, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	4 6
Karmaprañipha, Fasc. 1	1 4
Kātantra, Fasc. 1-6 @ -/12/- each	4 8
Katha Sarit Saḡara (English), Fasc. 2-14 @ 1/- each	13 0
Kavi Kalpa Lata, Fasc. 1	0 10
Kavindravāna Samuccaya	3 8
Kiranavali, Fasc. 1-3 @ -/10/-	1 14
Kurma Purana, Fasc. 1-9 @ -/10/- each	5 10
*Lalita Visara (Text), Fasc. 2-6 @ -/10/- each	3 2
* Ditto (English), Fasc. 1-3 @ 1/- each	3 0
Madana Parijāta, Fasc. 1-11 @ -/10/- each	6 11
Mahā-bhāya-pradīpodyota, Vol. I, Fasc. 1-9; Vol. II, Fasc. 1-12;	19 6
Ditto Vol. III, Fasc. 1-10 @ -/10/- each	3 12
Ditto Vol. IV, Fasc. 1-3 @ 1/4/- each	0 10
Maitra, or Maitrayaniya Upanishad, Fasc. 1	1 14
Manutikā Sangraha, Fasc. 1-3 @ -/10/- each	9 0
Mārkaḡdeya Purana (English), Fasc. 1-9 @ 1/- each	2 8
*Markaḡdeya Purana (Text), Fasc. 4-7 @ -/10/- each	5 0
*Mīmāṡa Darśana (Text), Fasc. 9, 11-17 @ -/10/- each	1 0
Mirror of Composition (English), Fasc. 4 @ 1/- each	4 6
Mugdhabodha Vyakarana, Vol. I, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	2 8
Nirukta (2nd edition), Vol. I, Fasc. 1-2 @ 1/4/-	13 2
*Nirukta (old edition), Vol. I, Fasc. 1, 2, 4, 5, 6; Vol. II, Fasc. 5, 6;	4 6
Vol. III, Fasc. 1-6; Vol. IV, Fasc. 1-8 @ -/10/- each	7 8
Nityācārapaddhati, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	1 11
Nityācārapradīpa, Vol. I, Fasc. 1-8, Vol. II, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	0 10
Nrisinha Tapani of Atharva-Veda (Text), Fasc. 1-3 @ -/10/- each	3 2
Nyāyabandutikā, Fasc. 1 @ -/10/- each	3 12
Nyaya Vartika Tatparva Parisudhi, Fasc. 1-5 @ -/10/- each	2 0
*Nyayavartika (Text), Fasc. 2-7 @ -/10/- each	12 0
Nyayasarah	11 14
Padumāwati, Fasc. 1-6 @ 2/- each	1 0
*Parācāra Smṛti, Vol. I, Fasc. 2-8; Vol. II, Fasc. 1-6; Vol. III, Fasc.	0 10
1-6 @ -/10/- each	1 0
Parācāra, Institutes of (English) @ 1/- each	3 12
*Parisista Pravaḡa (Text), Fasc. 5 @ -/10/- each	4 6
Parikāsmukha Sūtram	1 4
Prabandhacintāmaṡi (English), Fasc. 1-3 @ 1/4/- each	3 12
Prākṛita-Paṡgalam, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	1 4
Prthviraja Vijaya, Fasc. 1-2	3 12
Rasarnavam, Fasc. 1-3	0 10
Ravisiddhanta Manjari, Fasc. 1	1 4
Saddarsana-Samuccaya, Fasc. 2-3 @ -/10/- each	0 10
Sadukti-karna-mṛita, Fasc. 1 @ -/10/- each	4 6
Samarāicca Kaha, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	2 8
*Samavada Sanhita, Vol. I, Fasc. 1-4, 6-10; Vol. 2, Fasc. 2-6;	3 0
Vol. 3, Fasc. 1-7; Vol. 4, Fasc. 1-6; Vol. 5, Fasc. 1-8 @ -/10/- each	1 4
*Sankara Vijaya (Text), Fasc. 2-3 @ -/10/- each	1 0
*Sankhya Aphorisms of Kapila (English), Fasc. 2	0 10
*Sankhya Pravachana Bhasya, Fasc. 2	2 8
Sāṡkhya Sūtra Vṛtti, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	3 0
Ditto (English), Fasc. 1-3 @ 1/- each	1 4
Siva Parināhya, Fasc. 1-2	0 10
Six Buddhist Nyaya Tracts	0 10
Smṛiti Prakasha, Fasc. 1	3 12
Śrāddha Kṛiya Kaumudī, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	5 10
Srauta Sutra of Latyayana (Text), Fasc. 1-9 @ -/10/- each	1 14
Sri Surisarvasvam, Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1 0
Suḡruta Samhitā (English), Fasc. 1 @ 1/- each	2 8
Suddhi Kaumudī, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	1 0
Sundaranandam Kavyam	1 4
Suryya Siddhanta, Fasc. 2 @ 1/4 -	1 0
Syānlka Sastra	1 0
*Taittirya Sastra	1 0

*Taittiriya Aranyaka of Black Yajur Veda (Text), Fasc. 5-11 @ -/10/- each	1	5
*Taittiriya Brahmana (Text), Fasc. 3-23 @ -/10/- each	13	3
Taittiriya Pratishakhyā (Text), Fasc. 1-3 @ -/10/- each	1	14
Taittiriya Brahmana (Text), Fasc. 13-18 @ -/10/- each	3	12
Taittiriya Vārtika (English), Fasc. 1-15 @ -/14	15	12
*Tattva Cintāmani, Vol. I, Fasc. 2-9; Vol. II, Fasc. 4-10; Vol. III, Fasc. 1-2; Vol. IV, Fasc. 1; Vol. V, Fasc. 1-5; Part IV, Vol. II, Fasc. 1-12 @ -/10/- each	21	14
Tattva Cintāmani Dīdhiti Prakāsa, Fasc. 1-6 @ -/10/- each	3	12
Tattva Cintāmani Dīdhiti Vivṛiti, Vol. I, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1 @ -/10/- each	7	8
*Tattvarthādhipāya Sūtram, Fasc. 2-3 @ -/10/- each	1	4
Tīrthacintāmani, Fasc. 1-4 @ -/10/- each	2	3
Trikāṇḍa-Māndanam, Fasc. 1-3 @ -/10/-	3	12
Tul'si Satsai, Fasc. 1-5 @ -/10/-	3	2
Upamitā-bhava-prapañca-kathā, Fasc. 1-14 @ -/10/- each	3	12
*Uttara Naiśadhā (Text), Fasc. 6-12 @ -/10/- each	4	6
Uvāsagadāsā (Text and English), Fasc. 1-6 @ 1/-	6	0
Vajjalaggam, Fasc. 1	0	10
Valīśā Caritā, Fasc. 1 @ -/10/-	0	10
*Varaha Purāna (Text), Fasc. 2-14 @ -/10/- each	8	2
Varāsa Kriyā Kaumudī, Fasc. 1-6 @ -/10/-	3	12
Vāyu Purāna (Text), Vol. I, Fasc. 1-6; Vol. II, Fasc. 1-7 @ -/10/- each	8	2
*Vedānta Sūtras (Text), Fasc. 7-13 @ -/10/- each	4	6
Vidhāna Pārijāta, Fasc. 1-8; Vol. II, Fasc. 2 @ -/10/-	5	10
Ditto Vol. II, Fasc. 2-5 @ 1/4-	5	0
Ditto Vol. III, Fasc. 1	0	10
Vishahitā, Fasc. 1	0	10
Vivādaratnākara, Fasc. 1-7 @ 1/10/- each	4	6
Vṛhat Svayambhū Purāna, Fasc. 1-6 @ -/10/-	3	12
*Vṛhannarādīya Purāna (Text), Fasc. 3-6 @ -/10/- each	2	8
Yogaśāstra, Fasc. 1-5	5	10
*Yoga Sūtra of Patanjali (Text and English), Fasc. 3-5 @ 1/- each	4	0

Rajasthan Series.

A Descriptive Catalogue of Bardic and Historical Manuscripts.		
Sect. i: Prose Chronicles. Part i: Jodhpur State. Fasc. 1	1	0
Sect. i: Prose Chronicles. Part ii: Bikaner State. Fasc. 1	1	0
Sect. ii: Bardic Poetry. Part i: Bikaner State. Fasc. 1	1	0
Vacānikā Rāihōra Ratana Singhaji ri Mahesadāsōta ri Khiriyā Jagā ri kahī. Part i: Dīngalā Text with Notes and Glossary	1	8

Tibetan Series.

Amarakosah, Fasc. 1-2	4	0
Amartika Kamdhenuh	1	0
Buddhastotrāsaṅgraha, Vol. I	2	0
A Lower Ladakhi version of Kbsarsaga, Fasc. 1-4 @ 1/- each	4	0
Nyayabindū (A Bilingual Index)	1	0
Nyayabindū of Dharmakīrti, Fasc. 1-2	2	0
Pag-Sam Shi Tin, Fasc. 1-4 @ 1/- each	4	0
Prajna Pradīpāh	1	0
Rtogs brjod dpaṅ Akhri Śiā (Tib. & Sans. Avadāna Kalpalatā) Vol. I, Fasc. 1-11; Vol. II, Fasc. 1-11 @ 1/- each	22	0
Sher-Phyin, Vol. I, Fasc. 1-5; Vol. II, Fasc. 1-3; Vol. III, Fasc. 1-5 @ 1/- each	14	0
Timcā-Kun-Din	1	0

Notice of Sanskrit Manuscripts, Fasc. 1-34 @ 1/- each	34	0
Ditto ditto (Palm-leaf and selected paper MSS.) @ 3/- each	6	0
Nepalesē Buddhist Sanskrit Literature, by Dr. R. L. Mitra	5	0
Report on the Search of Sanskrit MSS., 1895-1900, 1901-1905, and 1906-1911 @ -/8/- each	1	8

N.B.—All Cheques, Money Orders, etc., must be made payable to the Treasurer, Asiatic Society, only.

21067

ROYAL ASIATIC SOCIETY OF BENGAL LIBRARY

Author *Tessitori, L.P. ed.*

Title *Veli Krishna Rukamani ... ni Kabi.*

Call No. *21067*

Date of Issue

Issued to

Date of Return

Library of the
ROYAL ASIATIC SOCIETY OF BENGAL
Call No. *21067*
Accession No. *73*